

STANDARDI KVALITETA RADA PREDŠKOLSKIH USTANOVA

BOSNA I HERCEGOVINA VIJEĆE MINISTARA Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje		БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА САВЈЕТ МИНИСТАРА Агенција за предшколско, основно и средње образовање
---	---	---

STANDARDI KVALITETA RADA **PREDŠKOLSKIH USTANOVA**

Sarajevo, 2022. godine

AGENCIJA ZA PREDŠKOLSKO,
OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

Izdavač:

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Za izdavača:

Maja Stojkić, direktorica Agencije

Rukovodilac PJ Sarajevo:

Alisa Ibraković, zamjenica direktorice

Urednica:

Hašima Ćurak

Ekspertiza:

Hašima Ćurak, stručna savjetnica Agencije

Tamara Pribižev Beleslin, konsultantica

Članice Radne grupe:

Alma Mesić, Biljana Čelan, Edita Vuković Antolović, Helmina Murtić, Slađana Vladičić

Lektura:

Nataša Kokoruš

DTP:

Branka Zvečevac, referent-specijalist za grafički dizajn

Odbor Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje usvojio je dokument „Standardi kvaliteta rada predškolskih ustanova“ na 33. sjednici, 17. 10. 2022. godine.

Rad konsultantice i članica radne grupe podržao UNICEF, kancelarija u BiH.

Napomena:

Izrazi koji su napisani samo u jednom gramatičkom rodu odnose se jednako na ženski i muški rod.

SADRŽAJ:

PREDGOVOR.....	5
1. UVOD.....	6
2. KONTEKST ZA RAZVOJ I USPOSTAVLJANJE STANDARDA KVALITETA U PREDŠKOLSKOM ODGOJU I BRAZOVANJU	8
2.1. Zakonodavni kontekst za izradu okvira i standarda kvaliteta za predškolski odgoj i obrazovanje.....	9
2.2. Metodologija i proces izrade okvira kvaliteta i Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova.....	10
2.3. Desk analiza – komparativna analiza dokumentacije	11
3. STANDARDI KVALITETA RADA PREDŠKOLSKIH USTANOVA	14
4. LITERATURA	67
5. PRILOZI.....	70

CIP - Katalogizacija u publikaciji Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine, Sarajevo

ISBN 978-9958-572-20-3

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH
pod ID brojem 52623878

PREDGOVOR

Sa velikim zadovoljstvom Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje predstavlja Standarde kvaliteta rada predškolskih ustanova, dokument o kvalitetu u predškolskom odgoju i obrazovanju. Publikacija na izvjestan način objedinjuje dokaze istraživanja i evaluacija koje su realizovane u Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje o kvalitetnim pristupima i praksama u kontekstu institucionalnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini.

Ova publikacija predstavlja kulminaciju opsežne ekspertize, istraživanja, široke stručne podrške i pregleda literature koje se odnose na temu kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju u svijetu, Evropskoj uniji i kod nas. Analiza dokumentacije i definisanje standarda se fokusiraju na pitanje kvaliteta iz tri različita, međusobno povezana aspekta, a to su: obrazovne politike, prakse i istraživanja, što ne bi bilo moguće bez posvećenosti i saradnje širokog spektra organizacija i stručnjaka iz oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja, korištenja dostupnih naučnih i stručnih resursa i preporuka nastalih na osnovu međunarodnih istraživanja u obrazovanju.

Agencija odaje priznanje svim učesnicima projekta iz različitih institucija, koji su uložili svoje vrijeme, trud i znanje u konceptualizaciju i izradu okvira kvaliteta, definisanje standarda kvaliteta rada ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje te provedene konsultacije i publiciranje ovog materijala.

Agencija izražava veliku zahvalnost UNICEF-u, kancelariji u BiH, na podršci u izradi standarda kvaliteta.

1. UVOD

„Kvalitet nije nikada slučajnost...

...on je uvijek rezultat ozbiljnih namjera, iskrenog truda, inteligentnog vođenja i vještog djelovanja: on predstavlja mudar izbor između mnogih alternativa.”

(Willa A. Foster)

Opći cilj predškolskog odgoja i obrazovanja, kao integralnog dijela cjelokupnog sistema odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini je: osigurati optimalne i jednake uslove da svako dijete, od rođenja do polaska u školu, razvija i ostvaruje svoje pune potencijale i kompetencije, kroz različite vidove kvalitetnog i profesionalno autonomnog, institucionalnog i vaninstitucionalnog predškolskog odgoja i obrazovanja.

Iako ne postoji univerzalna definicija kvaliteta predškolskog odgoja i obrazovanja, brojna istraživanja i literatura pružaju informacije i dokaze šta čini okvir kvaliteta, koji bi, kontekstualizovan unutar svakog odgojno-obrazovnog sistema, trebao činiti centralni resurs za uspostavljanje standarda, razvoja kurikuluma i osmišljavanje razvojnih programa rada predškolskih ustanova. Procesi građenja kulture kvaliteta i razvoj djelatnosti trebaju biti vođeni usaglašenim, cjelovitim okvirom kvaliteta, koji se odnosi na sve oblasti djelovanja u ostvarivanju funkcije predškolske ustanove. Standardi kvaliteta se primjenjuju uz poštovanje međuzavisnosti standarda koji čine kvalitet strukture i standarda koji se odnose na kvalitet procesa, stalno se valorizujući i unapređujući. Uspostavljanje standarda kvaliteta, koji se odnose i na javni i na privatni sektor u predškolskom odgoju i obrazovanju, treba podsticati, podržavati, pratiti i kontinuirano graditi kapacitete za unapređenje i održivost kvaliteta.

Okvir kvaliteta sa definisanim standardima i indikatorima kvaliteta rada predškolskih ustanova predstavlja dokument nastao na osnovu postizanja konsenzusa domaćih profesionalaca o zajedničkom razumijevanju kvaliteta predškolskog odgoja i obrazovanja, kvalitetne prakse, na istraživanju rješenja u svijetu i na saradničkom teorijskom promišljanju o najefikasnijem okviru za kontekst predškolskog odgoja i obrazovanja u BiH. Predstavlja smjernice, obrasce i pokazatelje strukturalnih i procesnih karakteristika neophodnih za funkcionisanje predškolske ustanove radi postizanja optimalnog nivoa uređenosti. Prvenstveno je namijenjen profesionalcima u odgoju i obrazovanju i predstavljaju inspiraciju za put i pravac kojim se treba kretati da bi se unaprijedio kvalitet predškolskog odgoja i obrazovanja.

Tabela 1:

Pregled oblasti, broj standarda i indikatora u dokumentu
Standardi kvaliteta rada predškolske ustanove.

Oblast kvaliteta rada	Odnosi se na:	Broj standarda	Broj indikatora
Okruženje predškolske ustanove	Zdravlje i sigurnost Ishrana djece Uređenost fizičkog okruženja Korištenje fizičkog prostora Socijalno okruženje, inkluzivnost okruženja	4	84
Kurikulum predškolske ustanove	Konstruktivistički pristup - građenje i primjena kurikuluma Razvojno-primjereni kurikulum Integrisano planiranje i holistički pristup Interakcije Tranzicije Posebni i specijalizovani programi, inkluzivnost programa	6	73
Osoblje, kadar predškolske ustanove	Kvalifikacije i kompetencije osoblja Transparentnost zapošljavanja i radni uslovi Timski rad i saradnički odnosi Profesionalni razvoj osoblja	4	36
Upravljanje, rukovođenje i finansiranje	Demokratsko i profesionalno vođenje Dijeljenje odgovornosti i liderstva, razvoj timova Finansiranje djelatnosti i transparentnost rada ustanove Sistem informisanja i promocija ustanove Profesionalni razvoj i cjeloživotno učenje	4	40
Partnerstva sa porodicama i zajednicom	Posvećenost izgradnji partnerstva Građenje partnerstva s porodicama Građenje partnerstva s lokalnom zajednicom	3	23
Praćenje i vrednovanje	Vanjsko praćenje i vrednovanje Samovrednovanje ustanove Praćenje i vrednovanje odgojno-obrazovnog procesa, osoblja i postignuća djece Formativna refleksija	4	27

Napomena: dokument Standardi kvaliteta rada predškolskih ustanova sadrži 12 priloga, koji radi tijesne povezanosti s definisanim standardima i cjelovite slike i vizije kvaliteta rada, čine njegov sastavni dio.

S obzirom na složen i sistemski pristup kvalitetu, okvir kvaliteta pruža mogućnost obraćanja širem spektru ciljne publike, kao što su: prosvjetni radnici (pojedinci ili profesionalne zajednice), akademska zajednica, roditelji (pojedinci ili udruženja), vlade i lokalne zajednice, kreatori obrazovnih politika, obrazovne vlasti, direktori predškolskih ustanova / škola, evaluatori, istraživači, masovni mediji, kao i šira javnost. Dokument se može koristiti za uspostavljanje i razvoj kulture kvaliteta, vrednovanje i samovrednovanje ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje, zagovaranje i obuku.

2. KONTEKST ZA RAZVOJ I USPOSTAVLJANJE STANDARDA KVALITETA U PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

Kontekst za istraživanje i definisanje okvira kvaliteta rada ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje

Široke evropske i međunarodne rasprave i debate o politikama kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju se konstantno vode i oblikuju. Postoji širok konsenzus na međunarodnom planu da visokokvalitetna njega i obrazovanje u ranom djetinjstvu poboljšavaju ishode djece, a isto tako da nizak ili osrednji kvalitet može štetiti djeci, kao i dokazi da su kompetencije i kvalifikacije radne snage jaki prediktori kvaliteta u okruženju (CoRe, 2011). Istraživanja sugerišu da su prednosti pružanja visokokvalitetnih usluga tokom ranih godina posebno izražene za djecu koja žive u ugroženim porodicama (Burchinal M., et al., 2010; Young M.E. 1996).

Vijeće Evropske Unije je u maju 2019. godine donijelo Preporuku o visokokvalitetnim sistemima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, koju su odobrili ministri obrazovanja država članica Evropske Unije¹. U Preporuci Vijeća EU (2019), ključnim instrumentom za borbu protiv nejednakosti i obrazovnog siromaštva, smatra se rana uključenost djece u sistem predškolskog odgoja i obrazovanja. Dokument sadrži i uključuje preporučeni okvir za kvalitet u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, koji se temelji na pet ključnih stubova kvalitetnog sistema predškolskog odgoja i obrazovanja, a to su: pristup ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, osposobljavanje i radni uslovi osoblja zaduženog za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, kurikulum, tj. primjena odgovarajućih planova i programa, upravljanje, rukovođenje, finansiranje i partnerstva te praćenje i evaluacija sistema.

Ovom Preporukom se države članice podstiču i ohrabruju u nastojanjima da se poboljša pristup i kvalitet predškolskog odgoja i obrazovanja, a izgradnja, sadržaj i struktura sistema predškolskog odgoja i obrazovanja neosporno su u nadležnosti ustavom određenih relevantnih tijela u državama². Preporuka Vijeća o visokokvalitetnom odgoju i obrazovanju u ranom djetinjstvu podržava EU okvir kvaliteta za rani i predškolski odgoj i obrazovanje koji je ranije, 2014. godine, predstavljen kao prijedlog stručnjaka iz različitih evropskih zemalja³ i ističe moguće akcije koje bi države članice mogle poduzeti radeći na postizanju tih ciljeva.

¹ Council Recommendation of 22 May 2019 on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems.

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC

² U BiH djeluje 13 ministarstava obrazovanja, sektor za obrazovanje unutar Ministarstva civilnih poslova BiH, 2 entitetska, 10 kantonalnih ministarstava te odjeljenje za obrazovanje u Brčko distriktu. Uloga državnih institucija iz oblasti obrazovanja je da postavlja kriterije, prati proces implementacije strategija i daje preporuke o budućim aktivnostima. S druge strane, entitetske i kantonalne institucije su zadužene za implementaciju i provedbu donesenih zakona i odluka na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou. (Institucionalni okvir obrazovnog sistema u BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje).

³ Developed by the Thematic Working Group on Early Childhood Education and Care under the auspices of the European Commission

Evropska komisija podržava države članice EU i olakšava njihovu saradnju pružanjem podataka i brojnih analiza o razvoju i drugim važnim pitanjima povezanim s predškolskim odgojem i obrazovanjem. U kontekstu aktuelnih rasprava o budućnosti Evrope, unutar inicijative za evropski prostor obrazovanja za period 2021 - 2030. godine, inkluzivni i visokokvalitetni sistemi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja se utvrđuju kao jedno od prioritarnih područja za saradnju.⁴

2.1. Zakonodavni kontekst⁵ za izradu okvira i standarda kvaliteta za predškolski odgoj i obrazovanje

Oslanjajući se na standarde i norme utvrđene Okvirnim zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini (dalje Okvirni zakon), projekt definisanja standarda kvaliteta je pokrenut u cilju izvršenja obaveza koje proizilaze iz Zakona o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, (u nastavku Agencija), tj. iz nadležnosti Agencije u uspostavljanju standarda znanja, ocjenjivanju postignutih rezultata, te praćenju, evaluaciji, usavršavanju i razvoju kvaliteta i Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa u predškolskom odgoju i obrazovanju. Okvirni zakon precizira da je Agencija odgovorna za provođenje zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa i standarda u oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja (Član 21. i Član 26.). Članom 21. ovog Zakona se, između ostalog, normira da se u svim javnim i privatnim predškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini (u nastavku BiH) uspostavlja i primjenjuje zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za rad u predškolskim ustanovama i planovi kojima treba da se garantuju i osiguraju kvalitetan odgoj i obrazovanje za svu djecu i dostizanje zadovoljavajućeg standarda znanja, vještina i sposobnosti, da se osigura dosljednost kvaliteta standarda odgoja i obrazovanja u svim predškolskim ustanovama u BiH te osigura sloboda kretanja i jednak pristup predškolskom odgoju i obrazovanju.

Donošenjem Odluke Vijeća ministara BiH o usvajanju Platforme za razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2017 – 2022. godine⁶ (u nastavku Platforma), Agencija je preuzela dio obaveza i poduzela konkretne aktivnosti na implementaciji ciljeva i mjera koje se odnose na podršku razvoju kvaliteta predškolskog odgoja i obrazovanja te razvoj standarda kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju.

Okvir kvaliteta i standardi kvaliteta rada predškolskih ustanova generišu se iz Okvirnog zakona i Zakona o Agenciji, kao i iz mnoštva važnih reformskih dokumenata koji se odnose na kvalitet njege, brige, odgoja i obrazovanja u ranom djetinjstvu (počevši još od dokumenta iz 2002. godine Reforma obrazovanja, Poruke građanima BiH, Obećanje 2⁷). Crpe se smjernice i delegirane obaveze iz Platforme, uz čvrsto oslanjanje na preporuke o važnosti ranog učenja iz aktuelnih izvještaja za BiH o provedenim međunarodnim istraživanjima u obrazovanju (TIMSS 2019, PISA 2018)⁸.

⁴ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13298-2019-INIT/hr/pdf>

⁵ Zakonodavstvo o predškolskom odgoju i obrazovanju u ovom kontekstu se odnosi na zakon ili skup zakona, uključujući akte, uredbe, naredbe ili propise i obično pruža jasnoću o nadležnostima i mandatu za predškolski odgoj i obrazovanje. Zakoni mogu biti specifični za predškolski odgoj i obrazovanje ili se općenito primjenjivati na cjelokupan odgojno-obrazovni sistem sa, na primjer, posebnim odjeljkom o predškolskom odgoju i obrazovanju.

⁶ http://mcp.gov.ba/attachments/bs_Migrirani_dokumenti/Sektori/Obrazovanje/Obrazovanje_strate%C5%A1ki/Platforma_za_razvoj_pred%C5%A1kolskog_odgoja_i_obrazovanja_u_Bosni_i_Hercegovini_za_period_2017._do_2022._bos..pdf

⁷ <https://unze.ba/projekti/ohr/HRVATSKI%20JEZIK/ANEKS%20%20OBRAZOVNE%20STRATEGIJE/OBRAZOVNA%20STRATEGIJA%20OSCE.pdf>

⁸ <https://aposo.gov.ba/hr/medunarodna-istrazivanja/izvjesca-za-bih-u-medunarodnim-istrazivanjima/>

2.2. Metodologija i proces izrade okvira kvaliteta i Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova

Hronološki, uspostavljanjem Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definisane na ishodima učenja (APOS0, 2018), stekli su se uslovi za razvijanje Standarda učenja i razvoja djece u uzrastu pred polazak u osnovnu školu (APOS0, 2021)⁹, kao dijela podrške razvoju kurikuluma i implementaciji Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa definisane na ishodima učenja, te podrške u uspostavljanju standarda kvaliteta rada profesionalaca u institucionalnom predškolskom odgoju i obrazovanju (2011, 2018, 2020). Prateći potrebe sistema odgoja i obrazovanja, razvijene su i Smjernice za implementaciju Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa (u nastavku ZICRP) definisane na ishodima učenja (2021)¹⁰, u cilju „pružanja podrške svima koji su uključeni u proces kurikularne reforme usmjerene na kreiranje savremenih, humanistički orijentisanih predškolskih kurikuluma entiteta, kantona i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Smjernice su namijenjene stručnim timovima za izradu kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje na entitetskim/kantonalnim nivoima i nadležnim obrazovnim vlastima, koji će zajedno raditi na razvoju i usklađivanju kurikuluma sa ZICRP, kao i na unapređivanju ostalih elemenata kurikularne reforme.” (Smjernice, str. 5).

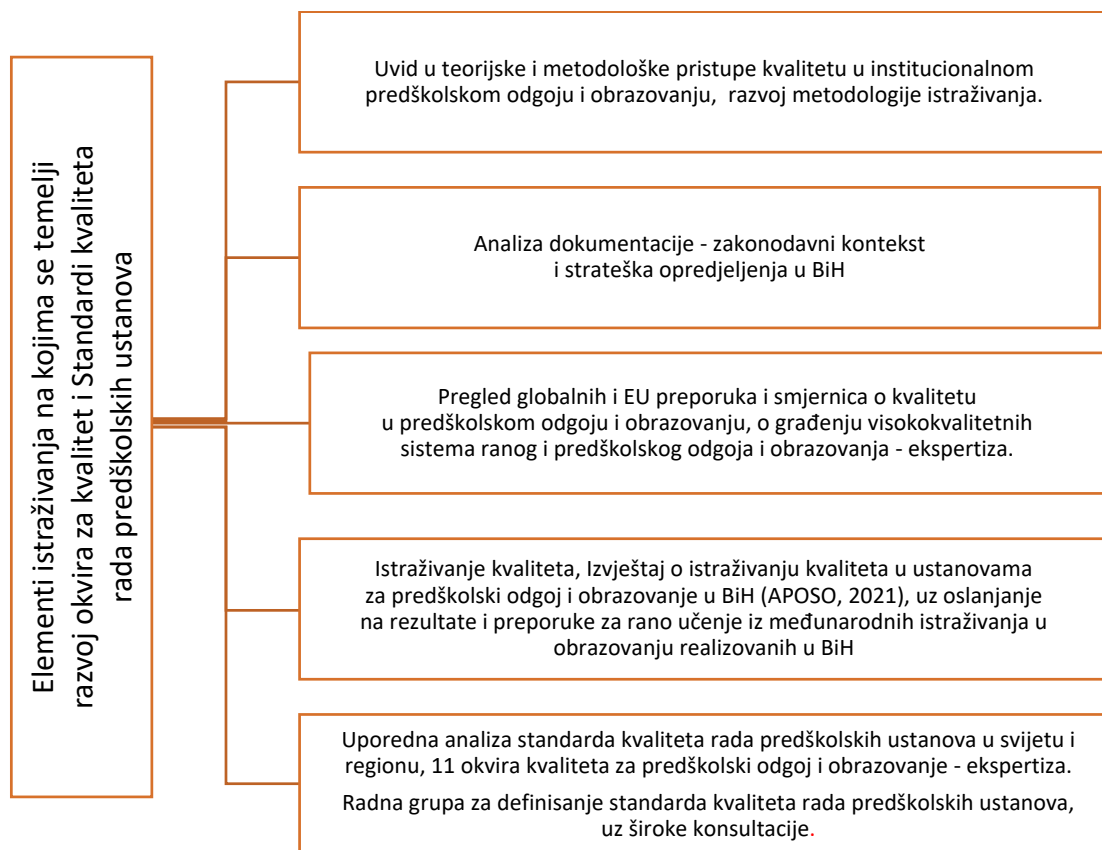
Inicijativa za definisanje standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova proizilazi iz postojećih resursa i aktuelnog istraživanja kvaliteta rada u predškolskim ustanovama, provedenog tokom 2021. godine (Izveštaj o istraživanju kvaliteta rada u ustanovama za predškolski odgoj i obrazovanje, APOS0, 2022.¹¹), studije Agencije koja je identifikovala opće izazove i prepreke sa kojima se suočavaju predškolske ustanove u sistemima predškolskog odgoja i obrazovanja. Ovo istraživanje je dio šireg procesa mapiranja kvaliteta rada ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje, generisanog iz teorijskih i empirijskih nalaza o kvalitetu, razvoju djeteta i ishodima razvoja i učenja.

Naredni koraci su poduzeti u cilju formiranja ekspertske radnog tima Agencije, koji je zajednički djelovao na razvijanju cjelovitog okvira kvaliteta rada ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje i definisanju skupa kvalitativnih preferencijalnih standarda, utemeljenih na pravima i najboljem interesu djeteta uzrasta od 0 do 6 godina (tj. do polaska u osnovnu školu). Razvijeni okvir kvaliteta ima za cilj podržati razvoj kvaliteta te afirmaciju i kreiranje sigurnog, podsticajnog pedagoškog okruženja za učenje i razvoj djece predškolskog uzrasta. Izrada okvira i standarda kvaliteta, čija je namjena olakšati i ubrzati razvoj kvaliteta i pružiti podršku osiguranju i razvoju kvaliteta svima koji se bave pružanjem organizovanog predškolskog odgoja i obrazovanja, odvijao se u nekoliko faza, predstavljenih u nastavku teksta.

⁹ <https://aposo.gov.ba/hr/standardi-ucenja-i-razvoja-djeteta-u-dobi-pred-polazak-u-osnovnu-skolu/>

¹⁰ <https://aposo.gov.ba/sadrzaj/uploads/Smjernice-za-ZICRP.pdf>

¹¹ <https://aposo.gov.ba/bs/izvjestaj-o-istrazivanju-kvaliteta-u-ustanovama-za-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/>

Slika 1:

Pregled elemenata istraživanja na kojima se temelji razvoj okvira za kvalitet i Standardi kvaliteta rada predškolskih ustanova.

Metodologija izrade Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova je oslonjena na preporuke iz Bijelog papira, Standardi kvaliteta i sistemi osiguranja kvaliteta za predškolsko obrazovanje (UNICEF, 2019), crpeći smjernice za korake koje treba razmotriti u razvoju standarda kvaliteta i korake koje treba razmotriti u izgradnji sistema osiguranja kvaliteta.¹²

2.3. Desk analiza – komparativna analiza dokumentacije

Akumulirajući teorijska znanja, sumirajući rezultate meta analiza, komparativnih studija, istraživanja i izvještaja utemeljenih na podacima, generalizujući iskustva iz dobrih primjera i praksi, danas se iskristalisao multidimenzionalni pristup kvalitetu u predškolskom odgoju i obrazovanju koji se odnosi na relativno ujednačene dimenzije u dokumentima kojima se, globalno i lokalno, reguliše i ujediniuje ovaj krucijalan aspekt sistema (OECD, 2021; UNICEF, 2019, 2020; Vijeće EU, 2019). Utemeljene su na pedagoškim, psihološkim, razvojnim teorijama, odražavajući cjelovitost i autentičnost učenja i razvoja djece predškolskog uzrasta, kao i procesa odgoja, njege i obrazovanja, određuju se kao poluge djelovanja u sistemu predškolskog odgoja i obrazovanja. U ključnim međunarodnim dokumentima preporučuju se sljedeće dimenzije koje integrisano doprinose razvoju *procesnog kvaliteta*: pristup kvalitetnim uslugama (UNICEF, 2020; Vijeće EU, 2019); razvoj radne snage i kvalifikovanost osoblja

¹² White Paper. Quality Standards and Quality Assurance Systems for Pre-Primary Education. UNICEF Education Section Programme Division 3, New York. USA. [White-Paper-Quality-Assurance-May29-2.pdf \(ecdmeasure.org\)](https://www.unicef.org/whitepaper/quality-assurance)

(OECD, 2021; UNICEF, 2020; Vijeće EU, 2019); kurikulum i pedagogija (OECD, 2021; UNICEF, 2020; Vijeće EU, 2019); standardi kvaliteta, monitoring, praćenje, vrednovanje i podaci (OECD, 2021; Vijeće EU, 2019); planiranje, upravljanje i finansiranje (OECD, 2021; UNICEF, 2020; Vijeće EU, 2019); angažman porodice i zajednice (OECD, 2021; UNICEF, 2020). Interakcije u predškolskom odgoju i obrazovanju su temelj visokog nivoa procesnog kvaliteta (OECD, 2021):

Koncept kvaliteta u odgoju, obrazovanju i njezi u ranom djetinjstvu je višedimenzionalan. Svakodnevne interakcije djece u predškolskom okruženju, uključujući interakciju s drugom djecom, osobljem i odgajateljima, prostorom i materijalima, njihovim porodicama i širom zajednicom, odražavaju kvalitet predškolskog odgoja i obrazovanja koji djeca doživljavaju. Zajedno, ove interakcije su poznate kao kvalitet procesa i ključne su za podršku učenju, razvoju i dobrobiti djece (OECD, 2021, str. 18).

Pristup jačanja sistema i sistemsko razvijanje podržavajućeg okruženja (*enabling environment*) omogućuju djelovanje navedenih dimenzija (UNICEF, 2020), kroz posvećenost i saradnju svih uključenih u sistemu predškolskog odgoja i obrazovanja, što je temelj „dijaloškog razvoja kvaliteta“ (Kronberger Kreis, 1998, *prema* Urban, 2005, str. 32). Pored toga, efikasnost razvoja kulture kvaliteta u sistemu predškolskog odgoja i obrazovanja temelji se na jasnoj ideji o važnosti njihove primjene i procesa praćenja, odnosno, na osiguravanju *sistema osiguravanja kvaliteta i monitoringa* (UNICEF, 2019), koji uključuje jasne i mjerljive standarde i praćenje putem istraživanja i razvoja samoevaluacije.

Sistem osiguravanja kvaliteta predstavlja set postavljenih ciljeva i očekivanja u formi standarda koji se kroz mehanizme uvođenja i osiguravanja njihove implementacije prate, procjenjuju i unapređuju od strane nadležnih vlasti i predškolskih ustanova, a koji se realizuje kroz procese uspostavljanja procedura, prikupljanja podataka, analiza i izvještavanja (UNICEF, 2019). Zajednička svrha osiguravanja sistema kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju (UNICEF, 2019) je da se osigura odgovornost uprave i javnosti, da se poveća efikasnost sistema predškolskog odgoja i obrazovanja, da daju temelj roditeljima za izbor usluga za svoje dijete, te da daju informacije, odnosno, podatke koji će se koristiti za razvoj obrazovnih politika. UNICEF (2019) predlaže dva procesa razvoja kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju: *razvoj standarda kvaliteta* (utemeljenih na tradiciji i savremenim strujanjima u sistemu predškolskog odgoja i obrazovanja, konsenzusu o njihovoj ulozi i načinu implementacije) i *izgradnja sistema osiguravanja kvaliteta* (resursa, kapaciteta i mehanizama upravljanja i monitoringa sistema kvaliteta).

Desk istraživanje u formi neempirijskog, teorijskog istraživanja imalo je za cilj analizu i komparaciju izabranog uzorka dokumentacije (vidjeti u Prilogu 1), kako bi se osigurala šira teorijska osnova za razumijevanje i izgradnju standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova. Fokus analize bio je na globalnom, međunarodnom i regionalnom kontekstu za definisanje kvaliteta u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, kojim se odražavaju najuspješnije politike, prakse i istraživanja u organizovanom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. U komparativnoj analizi, izabrano je 11 rješenja (dokumenata) koji su analizirani u odnosu na sljedeće kriterije, odnosno, elemente analize: (1) Svrha i namjena; (2) Oblasti/dimenzije kvaliteta; (3) Primjer standarda/konstrukta; (4) Indikatori standarda; (5) Osobnosti standarda (mjerljivost i odgovornost). Sagledavajući ove elemente, gradeći širu sliku o standardima kvaliteta rada predškolskih ustanova, postavljaju se osnovne smjernice za njihov razvoj i implementaciju.

Svrha i namjena standarda određuju teorijske pristupe na kojima se zasnivaju i njihovu strukturu. U tom kontekstu, standardi mogu imati različitu namjenu (vidjeti Prilog 2):

- *Teorijske preporuke* date u širokim okvirima za zajedničko razumijevanje oblasti unutar kojih treba definisati standarde kvaliteta. Takva rješenja su prisutna u dokumentima EU, UNESCO-a i UNICEF-a. Široko postavljene smjernice, preporuke, ključni aspekti, ciljevi i njima srodne opće preporuke za mjerenje, predstavljaju temelj za sistemsko razumijevanje *pravičnog* pristupa kvalitetnom predškolskom odgoju i obrazovanju što je centralna tačka definisanja oblasti standarda kvaliteta (UNICEF, 2020).

- *Okvir preporuka za uspostavljanje regulatornog sistema* unapređenja, procjenjivanja, istraživanja i praćenja kvaliteta (na različitim nivoima sistema – globalno, na svjetskom nivou, ali i na državnom nivou te na nivou predškolske ustanove) zasnovanog na pristupu baziranom na činjenicama (*evidence-based approach*), odnosno, na pristupu koji se oslanja na podatke i procese njihovog prikupljanja, analize i izvještavanja. Namjena je vidljiva u pravcu osiguravanja relativno ujednačenih kriterija za izgradnju sistema monitoringa (praćenja) i razvijanja kulture (samo)evaluacije u sistemu predškolskog odgoja i obrazovanja.
- *Smjernice sa jasnim mehanizmima* i očekivanjima za akreditaciju i izvršavanje inspekcijskih aktivnosti u predškolskim ustanovama (Australija, Toronto). Detaljno definisani standardi i indikatori predstavljaju osnov za otvaranje predškolskih ustanova i uspostavljanje sistema praćenja osiguravanja kvaliteta predškolskog odgoja i obrazovanja (UNICEF, 2019).
- *Alat za razvoj kulture (samo)evaluacije i istraživanja* kvaliteta u sistemu predškolskog odgoja i obrazovanja, odnosno, na nivou predškolske ustanove. U tom kontekstu, predstavljaju metodologiju za primjenu nacionalnog kurikulumu te za profesionalni razvoj (Hrvatska, ISSA, Irska, Škotska). U ovako postavljenim standardima, fokus je na dijaloškom pristupu razvoju kvaliteta, a dokumenti sadrže postavljena pitanja za samorefleksiju timova.
- *Alat za zastupanje prema obrazovnim politikama i senzibilizaciju* javnog mnjenja o važnosti kvaliteta predškolskog odgoja i obrazovanja. Ovakav pristup je uglavnom zastupljen u dokumentima koji globalno i sistemski usmjeravaju razvoj kvaliteta rada predškolskih ustanova (UNESCO, ISSA, EU, UNICEF).

Struktura standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova i sistema je predstavljena kroz *oblasti kvaliteta* koje su različito definisane i usklađene sa njihovom namjenom (vidjeti Priloge 3-6). U odnosu na strukturu, odnosno, dimenzije standarda kvaliteta, pristup definisanju ključnih oblasti određuje osobenost dokumenta, odnosno, primjenjivost i njegovu svrhu. Stoga su u dokumentima, koji su analizirani, zastupljene jasno definisane ključne oblasti standarda težeći da pokriju sve aspekte, koji su povezani s kvalitetom, čiji broj može varirati (na primjer u dokumentima EU, SAD, ISSA, Australije, Irske, Srbije); definisane su oblasti s dalje operacionalizovanim podoblastima kojima se jasnije opisuju, sistematizuju i preciziraju oblasti standarda (primjer dokumenta Hrvatske); dati su moduli vezani za sistem predškolskog odgoja i obrazovanja, a to su rješenja koja su data u globalnim smjernicama (UNESCO i UNICEF); oblasti su definisane kroz ključna pitanja koja su grupisana oko određenog aspekta djelovanja sistema predškolskog odgoja i obrazovanja, te usmjeravaju samo(evaluaciju) ka određenom segmentu kvaliteta rada predškolske ustanove (primjer Škotske).

Svaka oblast sadrži posebne standarde, koji se operacionalizuju na različite načine: kada su u pitanju dokumenti koji regulišu ovaj segment sistema kvaliteta na globalnom nivou, standardi su postavljeni veoma široko u formi preporuka i izjava o određenom segmentu kvaliteta, koji su dalje razrađeni u niz preporuka, ciljeva i mjera unutar istog standarda. U slučaju da se dokument koristi za potrebe akreditacije, opis standarda sadrži više odrednica, kao što su jezgrovita teorijska osnova svakog konkretnog standarda, teme oblasti ili podoblasti koje se mogu predstaviti šiframa i detaljnije opisati kroz definiciju koja detaljnije opisuje na šta se ključna oblast odnosi. Obično se preporuka daje u vidu najboljih praksi povezanih sa određenom oblast standarda. Nakon svakog standarda slijedi prikaz stavki, odnosno, navedeni su indikatori za procjenu i precizirani instrumenti njihove mjerljivosti. U tom slučaju, indikatori se mjere kroz preporučene skale koje se koriste za procjenu postignuća unutar standarda, u obliku pitanja kao vida (samo)procjene ili u obliku pitanja koja upućuju na individualnu i/ili timsku refleksiju (Prilog 4). Dokumenti, kojima se podstiče i dalje razvija kultura samoevaluacije u predškolskim ustanovama, definišu standarde na način da oblasti, odnosno, komponente sadrže refleksivna pitanja i ideje o kojima treba promišljati, često date za uzrast djece (na primjer: do 18 mjeseci; 12-36 mjeseci; 2½-6 godina).

Standardi kvaliteta rada predškolskih ustanova predstavljaju konsenzus nastao na praksi, istraživanju rješenja u svijetu i na teorijskom promišljanju o najefikasnijem okviru za kontekst predškolskog odgoja i obrazovanja.

3. STANDARDI KVALITETA RADA PREDŠKOLSKIH USTANOVA

Evropske smjernice i međunarodne prakse u osiguravanju kvaliteta sistema predškolskog odgoja i obrazovanja predškolskih ustanova

Uz sve veću profesionalizaciju djelatnosti odgoja i obrazovanja u ranom djetinjstvu, širenje mreže institucija predškolskog odgoja i obrazovanja, ulaganje u predškolsko kao u sigurnu investiciju za razvoj društva i zajednice, isticanje potrebe za blagostanjem svih uključenih u odgojno-obrazovni proces, djece, odgajatelja, roditelja i drugih, gradi se profesionalna i društvena zainteresovanost za sistematsko razmatranje i bavljenje pitanjima kvaliteta u ovom segmentu obrazovnog sistema, koji se zasniva na istraživanjima, podacima, teorijskim razmatranjima i izgradnji znanja iz iskustava dobre prakse. Kvalitetan odgoj, obrazovanje i njega u ranom djetinjstvu postaje prioritet nacionalnih obrazovnih politika širom svijeta (OECD, bez datuma) koji ima potencijal da doprinese ekonomskom i socijalnom razvoju, smanji siromaštvo i obrazovne nedostatke. Utičući na razvoj, učenje i postignuća (Samuelsson i Sheridan, 2009, str. 9), pitanje kvaliteta može stvoriti razlike među djecom (Sylva i sur., 2004). Stoga, Dahlberg, Moss i Pence (2005, str. 3) ističu važnost razvoja „kulture kvaliteta“, koja postaje višedimenzionalna odrednica odgoja i obrazovanja i sagledava se iz različitih perspektiva i pristupa (Clifford, 2005; Douglas, 2005; Katz, 1993; OECD, 2006; Sheridan, 2001, 2011; Urban, 2005). Stoga, iako je kvalitet u obrazovanju određen kao diskurzivan i konstruisan (Dahlberg, Moss & Pence 2005), ističe se sistemski i integrisani pristup (<https://www.oecd.org/education/school/37519079.pdf>).

S druge strane, oslanjajući se na postavljene Ciljeve održivog razvoja 2030, tačnije cilj 4.2 da „sve djevojčice i dječaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom djetinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju kako bi bili spremni za osnovno obrazovanje“ (UN, 2015, Goal 4.2), ističe se zahtjev za univerzalnu dostupnost pravičnim obrazovnim sistemima za svu djecu u godinama pred polazak u školu (UNICEF, 2020).

Participacija u razvoju kvaliteta djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja najvažnija je strategija na globalnom i lokalnom nivou OECD, <https://www.oecd.org/education/school/earlychildhoodeducationandcare.htm>; UNICEF, 2020). *Participativni pristup kvalitetu*, definisan početkom XXI vijeka (OECD, 2006) kao povoljna integrativna, inkluzivna i sistemska strategija za reformu predškolskog odgoja i obrazovanja, predstavlja uključivanje i koordinaciju svih zainteresovanih strana u njeno promišljanje, postavljanje, primjenjivanje, unapređivanje i procjenjivanje putem saradnje i partnerstva.

Globalni projekt *Starting strong* koji je OECD pokrenuo na samom početku XXI vijeka, svojom prvom publikacijom iz 2001. godine (OECD, 2001), osnažio je mnoge zemlje svijeta da usmjeravaju svoje resurse, ali i razviju nove, u pravcu povećanja kvaliteta odgoja, njege i obrazovanja u ranom djetinjstvu, koji postaje prioritet sistemskog djelovanja obrazovanih politika. Objedinjavanje različitih aspekata kvaliteta u predškolskom, kao istraživačka i stručna praksa počinje idejom o pedagoškom kvalitetu (Pramling Samuelsson i Sheridan, 2001), koje na sveobuhvatan način sagledavaju djelovanje sljedećih dimenzija kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju (OECD, 2006):

- **orijentacioni kvalitet** koji predstavlja nivo i vrstu pažnje koju države upućuju predškolskom sektoru, kroz procese razvoja legislative i obrazovne politike, načine organizacije institucionalnog okvira sistema predškolskog odgoja i obrazovanja;
- **strukturalni kvalitet** kojim se kroz legislativu, obrazovnu politiku i druge dokumente definišu fizički, prostorni, sredinski, kadrovski, materijalni i drugi uslovi neophodni za organizovanje procesa odgoja i obrazovanja;
- **kvalitet odgojno-obrazovne koncepcije i prakse** (ističe jasno postavljenu kurikularnu orijentaciju, ciljeve i vrijednosni sistem na kojima se temelji praksa predškolskog odgoja i obrazovanja, usmjerenost prakse ka određenim strategijama rada, podsticanja učenja i aktivnosti djece i slično);

- **kvalitet interakcije i kvalitet procesa** kao ključni faktor koji objedinjuje i daje smisao svim ostalim aspektima, rasvjetljava pedagoške relacije i složene procese interakcije djece međusobno i djece i odgajatelja u odgojno-obrazovnim procesima i procesima njege i brige za dobrobit djeteta, te u procesima učenja i podsticanja razvoja, usmjerava se na svijest odraslih o dječijoj perspektivi i pedagoškom slušanju;
- **operacionalni kvalitet**, koji predstavlja kvalitet upravljanja na različitim nivoima, usmjerenost upravljanja predškolskom ustanovom ka timskom radu, planiranju profesionalnog razvoja i razvoja kvaliteta djelovanja odgajatelja i stručnih saradnika;
- **kvalitet ishoda povezanih sa dječijim postignućima** posmatra i prati uticaje i efekte predškolskog odgoja i obrazovanja na blagostanje i nivo razvoja i postignuća koje djeca pokazuju tokom boravka u institucionalnom odgojnom procesu;
- **proces formalnog procjenjivanja** koji se u različitim zemljama različito sistemski uspostavlja, iako se najvećim dijelom orijentiše ka procjenjivanju, tj. mjerenju kvaliteta rada institucija, ocjenjivanjem rada osoblja i nivoa kvaliteta, dok se angažovanost djece prati kroz sistematska posmatranja, procese dokumentovanja i druge nedirektivne tehnike;
- **standardi koji se odnose na domet i uključivanje roditelja i zajednice** kroz razvoj kapaciteta institucije za izgradnju veza i partnerstva sa porodicama i zajednicom, postojanje programa i usluga vezanih za potrebe porodica, unapređenje uslova za odgoj djece u porodičnom okruženju, djelovanje specijalizovanih programa i drugo.

Ekspertizom i širokim konsenzusom definisano je šest ključnih područja kvaliteta rada ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja kao temelja na kojima su definisani standardi i pokazatelji kvaliteta. Međunarodne preporuke ističu sljedeće oblasti kvaliteta u sistemu predškolskog odgoja i obrazovanja:

Pitanje *pristupa svoj djeci kvalitetnom odgoju i obrazovanju* je prepoznata vrijednost širom svijeta, iako još uvijek, procenti obuhvata djece uzrasta od tri do pet godina u velikom broju zemalja variraju i kreću se od oko 20% do 100% (izvor OECD, 2020, *Education at a Glance 2020: OECD Indicators*, vidjeti više u OECD, 2021, str. 20). Evropski prosjek je nešto više od 90% obuhvata djece tog uzrasta. U ovom segmentu, mogućnosti poređenja različitih obrazovnih sistema u odnosu na jednakost pristupa su umanjene, imajući u vidu kompleksnu raznolikost načina na koje se predškolski odgoj i obrazovanje realizuje širom svijeta (u smislu trajanja, vremena, mjesta, pedagoškog i kurikularnog pristupa na kojima se zasniva odgoj i obrazovanje i slično). To zahtijeva koordinaciju različitih nivoa vlasti i institucija (UNICEF, 2020), kao i podsticanje razvoja infrastrukture koja djeci može ponuditi različite i fleksibilne programe, uključujući i mogućnosti besplatnog pristupa „za porodice koje žive u siromaštvu i socijalnoj isključenosti“ (Vijeće, 2019, str. C 189/5). Stoga, Vijeće EU (2019, str. C 189/11) daje preporuke u ovoj oblasti, usmjerene na dvije izjave o kvalitetu: *Usluge su dostupne i cjenovno prihvatljive svim porodicama i njihovoj djeci; Usluge se pružaju na način da se potiče učestvovanje, pospješuje socijalna uključenost i prihvata raznolikost.*

Dobro obučeni i kompetentni *profesionalci*, koji rade u sektoru predškolskog odgoja i obrazovanja (odgajatelji, stručni saradnici, tehničko i pomoćno osoblje, uprava i drugi), predstavljaju ključnu kariku osiguranja kvaliteta i čine bazični faktor postizanja blagostanja te podrške učenju, razvoju i postignućima djece (UNICEF, 2020; Vijeće, 2019). Njihov profesionalni razvoj i planiranje karijere, zahtijeva strateško planiranje i djelovanje kroz sveobuhvatne programe inicijalnog obrazovanja i usklađivanje s drugim profesijama u nivoima sticanja kvalifikacija, kontinuirani profesionalni razvoj i usavršavanje, podršku i osiguranje povoljnih materijalnih, finansijskih, organizacijskih i socijalnih uslova za rad. Za razvoj proceduralnog kvaliteta, posebno je naglašen i značaj pedagoškog rukovođenja (OECD, 2021, str. 39) koje treba da se zasniva na posmatranju djelovanja osoblja u odnosu na djecu i sa djecom, a usmjereno je ka izgradnji saradničke kulture među osobljem, također sa porodicama i zajednicom. Vijeće EU daje preporuke kroz dvije izjave o osoblju (2019, str. C 189/11): *Kvalifikovano osoblje učestvuje u inicijalnom i trajnom osposobljavanju koje mu omogućuje da obavlja svoju*

profesionalnu ulogu, U povoljnim radnim uslovima, uz stručno vođenje, pružaju se mogućnosti za posmatranje, promišljanje, planiranje, timski rad i saradnju s roditeljima.

*Kurikulum, kao temeljni stub kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju, daje opća načela i smjernice osoblju za podsticanje učenja i razvoja djece, kao i za partnerstvo sa porodicama i izgradnju relacija sa zajednicom. Postavljajući jasne ciljeve i vrijednosti odgojno-obrazovnog procesa koji se „povezuje sa dječijim pravima, sa obogaćivanjem iskustava ili sa kratkotrajnim ili dugotrajnim ishodima učenja“ (OECD, 2021, str. 35) predstavlja „prvu fazu obrazovnog kontinuuma“ (2021, str. 35). Preporuke Vijeća date su u dvije izjave (2019, str. C 189/12, 13): *Kurikulum se temelji na pedagoškim ciljevima, vrijednostima i pristupima kojima se djeci omogućuje da u potpunosti ostvare svoj potencijal za postizanje društvenog, emocionalnog, kognitivnog i fizičkog razvoja te dobrobiti; U kurikulumu se od osoblja zahtijeva saradnja s djecom, kolegama i roditeljima te promišljanje o vlastitom radu.**

*Praćenje (monitoring) i vrednovanje su dimenzije kvaliteta kojima se održava visok nivo kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju. Mehanizmi praćenja su bazirani na jasno i sveobuhvatno definisanim i merljivim standardima kvaliteta, transparentnim podacima i povratnim informacijama, osiguravaju da sistem predškolskog odgoja i obrazovanja dobro funkcioniše, da odluke koje se donose budu utemeljene na podacima i realnim potrebama, osiguravajući djeci povoljno okruženje za razvoj i učenje (UNICEF, 2020). U studiji *Starting strong III* (OECD, 2012) monitoring se, zajedno s prikupljanjem podataka i istraživanjem, izdvaja kao jedan od pet stubova neophodnih za povećanje kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju. Ova dimenzija kvaliteta uključuje komponente kao što su standardi programa, sistemi monitoringa, opservacije prakse u institucijama, podrška za unapređenje kvaliteta bazirana na podacima i mehanizmima upravljanja ukupnim sistemom osiguranja kvaliteta (UNICEF, 2020). U ovoj oblasti, Vijeće daje sljedeće preporuke (2019, str. C 189/13): *Praćenjem i vrednovanjem prikupljaju se informacije na relevantnom lokalnom, regionalnom i/ili nacionalnom nivou kako bi se doprinijelo stalnom poboljšanju kvaliteta politika i praksi; Praćenje i vrednovanje u najboljem su interesu djeteta.**

*Upravljanje, rukovođenje i finansiranje je oblast kvaliteta sistema predškolskog odgoja i obrazovanja gdje se osiguravaju transparentni, targetirani, koordinisani, adekvatni i jasni mehanizmi, planovi i strategije upravljanja sistemom i osiguravanje finansijskih ulaganja korištenjem različitih izvora finansiranja (iz nacionalnih, lokalnih, projektnih, korporacijskih, privatnih, međunarodnih i drugih izvora). Uspostavljanjem i usklađivanjem sveobuhvatnih javnih politika koje uključuju najbolji interes djeteta, sistem predškolskog odgoja i obrazovanja se povezuje sa drugim uslugama od značaja za podršku razvoju i učenju djece predškolskog uzrasta i njihovih porodica, kao što su socijalne i zdravstvene službe, škole i druge službe u zajednici. Upravljanje se odnosi i na proces tranzicija iz jednog sistema u drugi, iz predškolskog u osnovnoškolski, na šta posebnu pažnju usmjerava studija *Starting strong V* (OECD, 2017). Pored upravljanja na ministarskom nivou, koje pretpostavlja uspostavljenu strukturu i koordinisano rukovođenje, ova oblast kvaliteta uključuje posvećenost u procesima rukovođenja na lokalnom nivou i nivou predškolskih ustanova, te povezanost s resursima i relevantnim institucijama, kao što su: instituti, univerziteti, profesionalna udruženja, civilno društvo i drugi (UNICEF, 2020). U ovoj oblasti, Vijeće daje sljedeće preporuke (2019, str. C 189/14): *Dionici dijele jasno razumijevanje svojih uloga i odgovornosti te znaju da se od njih očekuje da sarađuju s partnerskim organizacijama; Zakonodavstvom, propisima i/ili finansiranjem podupire se napredak prema općem pravu na visokokvalitetan, cjenovno prihvatljiv predškolski odgoj i obrazovanje, a o napretku se redovno izvještavaju relevantni dionici.**

Građenje partnerstva sa porodicama i zajednicom osigurava aktivnu ulogu roditelja i porodice u sistemu predškolskog odgoja i obrazovanja i doprinosi angažovanju u zajednici u pravcu razvoja usluga vezanih za roditeljstvo, rast, razvoj i učenje djece uzrasta do polaska u školu. Kvalitetan sistem kroz različite aktivnosti i programe uključuje porodice i zajednicu kao strateške partnere, gradi kapacitete za uključivanje porodica i zajednice u odgojno-obrazovni sistem i podstiče razvoj pozitivnog kućnog okruženja pogodnog za rani rast i učenje (UNICEF, 2020).

STANDARDI KVALITETA RADA PREDŠKOLSKIH USTANOVA

1. OBLAST KVALITETA: OKRUŽENJE

STANDARD 1.1. Okruženje predškolske ustanove je sigurno i omogućuje svakom djetetu osjećaj sigurnosti, zaštitu i povoljne uslove za zdrav boravak u njima.		Deskriptor		
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI				
1.1. a) Zdravlje i sigurnost	Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖ Prostorije, namještaj i oprema u kojima borave djeca i odrasli su čisti, sigurni za djecu i osoblje, redovno se održavaju i zadovoljavaju propisane zdravstveno-higijenske uslove.				
❖ Ispoštovani su optimalni standardi fizičkog okruženja po pitanju veličine i drugih prostornih uslova prostorija u kojima borave djeca.				
❖ Prostori se planski dezinfikuju, sanitarni čvorovi i ulazni prostor svakodnevno.				
❖ Predškolska ustanova ima uspostavljenu saradnju sa nadležnim zdravstvenim ustanovama radi sistematizovanog i planskog obavljanja preventivnih zdravstvenih pregleda djece (posjete pedijatra, stomatologa, rani skrining vida i sluha, pregled stopala i kičme i slično).				
❖ Provode se aktivnosti antropometrijskih mjerenja djece koje se sistematizuju i dokumentuju prema utvrđenim procedurama.				
❖ Omogućuju se i realizuju savjetodavni razgovori roditelja sa stručnim licima u vezi sa dokumentovanim zdravstvenim statusom djeteta, utemeljeno na dokazima.				
❖ Postoje definisane procedure ustanove vezane za prevenciju i postupanje u slučajevima nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja, uključujući vršnjačko nasilje, koje su jasne osoblju i roditeljima i primjenjuju se u skladu sa etičkim kodeksom.				
❖ Preventivno se postupa radi sprečavanja pojava ugroženosti zdravlja i sigurnosti djece i odraslih, preventivne mjere su jasne osoblju i primjenjuju se.				

❖ Postoje definisane procedure, planovi ustanove i propisane uloge osoblja za osiguravanje uslova za sigurnost i zdravlje, radi reagovanja u slučajevima kriznih događaja, incidenata ¹³ i u hitnim situacijama ¹⁴ koje su jasne osoblju i roditeljima i primjenjuju se ¹⁵ .				
❖ Osigurana je obuka osoblja za pružanje prve pomoći te da su materijali za pružanje prve pomoći uvijek dostupni na licu mjesta.				
❖ Postoji pisani plan za prijavljivanje i upravljanje svim incidentima ili neuobičajenim događajima koji prijetu zdravlju, sigurnosti ili dobrobiti djece ili osoblja. Plan uključuje i postupke za osposobljavanje osoblja za postupanje u ovakvim slučajevima.				
❖ Sistematizovano i planski se promovišu zdravi životni stilovi, pravilan rast i razvoj i tjelesno-zdravstvene navike svakog djeteta.				
❖ Primjenjuje se zakonska legislativa u vezi sa zabranom pušenja na javnim prostorima, koja se u ustanovi odnosi na sve otvorene i zatvorene prostore gdje borave djeca ili koji su dostupni djeci.				
❖ Svakom djetetu se pruža mogućnost da zadovolji svoje individualne potrebe za snom i odmorom.				
❖ Osigurano je da su unutrašnji i vanjski prostori gdje borave djeca vizuelno pregledni za osoblje, adekvatni su za nadzor.				
❖ Primjenjuje se pisani plan o načinima čišćenja i održavanja na godišnjem i mjesečnom nivou.				
❖ Materijali za čišćenje, deterdženti, limenke pod pritiskom, pesticidi, pomagala za higijenu i zdravlje, otrovi i drugi toksični materijali pohranjuju se u originalno označene spremnike i upotrebljavaju se u skladu s uputama proizvođača i za predviđenu svrhu. Takvi se materijali čuvaju na mjestu nedostupnom djeci i odvojeno od pohranjenih namirnica i hrane.				
❖ Štetne ili potencijalno štetne biljke u prostorijama i u dvorištu vrtića ne smiju biti dostupne djeci.				
❖ Primjenjuje se redovna kontrola higijene igračaka i dodirnih površina u skladu sa propisanim procedurama.				

¹³ Incidenti koji se rješavaju po planu za hitne slučajeve: izgubljeno ili nestalo dijete; seksualno ili fizičko zlostavljanje ili zanemarivanje djeteta; ozljede koje zahtijevaju hitnu medicinsku ili stomatološku brigu; tešku bolest koja zahtijeva hospitalizaciju; smrt djeteta upisanog u ustanovu ili smrt roditelja/staratelja djeteta, njegovatelja/odgajatelja, uključujući smrtno slučajeve koji se javljaju izvan radnog vremena. Važno je osigurati i pomoć osoblju ustanove/vrtića kako da se nosi sa stresnim situacijama.

¹⁴ Hitne situacije kao što su na primjer: krvarenje, opekotine, trovanje, gušenje, ozljede, uključujući ubode insekata, životinja i ljudi, šok, konvulzije ili nekonvulzivni napadi, mišićno-koštane ozljede kao što su uganuća, prelomi i slično, hitni stomatološki slučajevi, ozljede glave, alergijske reakcije, ozljede oka, gubitak svijesti, strujni udar, utapanje.

¹⁵ Općim planom za slučaj kriznog događaja određuje se:

- ✓ Ko je odgovoran za: - dobivanje informacija - okupljanje / kontaktiranje / informisanje osoblja - informisanje roditelja – organizovanje krizne intervencije - kontakte s medijima.
 - ✓ Kako se pobrinuti za djecu: Šta im reći i kako pružiti psihološku prvu pomoć ako je potrebna? Ustanoviti da li je potrebna pomoć osoba izvana.
 - ✓ Kako informisati roditelje: Sastanak za roditelje. Pisana informacija.
 - ✓ Koja vrsta intervencije je potrebna: npr. povećana pažnja ka pojedinoj djeci. Povećana pažnja ka nekim grupama djece. Kontakt s porodicom.
 - ✓ Kako odrediti prioritete: Šta je važno? Planirati kojim će se redom činiti pojedine stvari.
- Područje intervencije varirat će zavisno o prirodi i obimu događaja.

❖ Područje za presvlačenje se nikada ne smije nalaziti u područjima pripreme hrane i nikada se ne smije koristiti za privremeni smještaj ili posluživanje hrane.				
❖ Realizuje se zdravstveni nadzor zaposlenih na način da se organizuju godišnji sistematski pregledi zaposlenih uz poštovanje važećih normativnih akata iz oblasti zdravstvene zaštite (zdravstveni pregled prije zapošljavanja, godišnji zdravstveni pregled tokom radnog angažmana i zdravstveni pregled nakon preboljenih zaraznih bolesti).				
❖ Primjenjuje se utvrđen program preventivnih mjera zdravstvene zaštite djece i osoblja u slučajevima pojave zaraznih bolesti, epidemije i pandemije.				
❖ Po potrebi i preporuci nadležnih epidemioloških službi, organizuju se sistematski pregledi djece (u saradnji sa nadležnim službama i institucijama).				
❖ Postoje protokoli za postupanje u vezi sa sigurnosnim i zdravstveno-zaštitnim mjerama prilikom putovanja, boravaka i izleta u prirodu, prilikom rekreativnih i kulturno-umjetničkih aktivnosti, na ljetovanjima, zimovanjima i drugim organizovanim aktivnostima u ustanovi i izvan ustanove (primjenjuju su se i svima su poznati).				
❖ Objekti imaju vidljivo istaknut pisani plan za izvještavanje i evakuaciju u slučaju požara, poplava, zemljotresa, olujnog nevremena, mećave, nestanka struje ili druge katastrofe koja bi mogla prouzrokovati strukturne štete na objektu ili predstavljati opasnost po sigurnost i zdravlje ljudi. Plan uključuje i postupke za osposobljavanje osoblja o ovom protokolu za hitne slučajeve.				
❖ Osoblje i djeca peru ruke u sljedećim situacijama i kad god su ruke zaprljane: - prije pripreme, rukovanja ili posluživanja hrane, - nakon upotrebe toaleta ili presvlačenja pelena, - nakon pomaganja djetetu u korištenju toaleta, - prije bilo koje aktivnosti rukovanja i posluživanja hrane (uključujući postavljanje stola), - prije i poslije jela ili grickalica, - nakon kontakta sa kućnim ljubimcima ili drugim životinjama, - nakon boravka na otvorenom i slično.				
❖ Ustanova omogućuje profesionalni razvoj svim zaposlenicima koji rade s djecom u pogledu zdravog i sigurnog okruženja i regulatornih zahtjeva.				

1.1. b) Ishrana djece	Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖ Ishrana i jelovnici su usklađeni sa propisanim standardima i normativima ishrane djece predškolskog uzrasta.				
❖ Dosljedno se slijede i primjenjuju pravila i propisi koji se odnose na zakone o sigurnosti hrane i sanitarnoj zaštiti.				
❖ Zdrava ishrana osigurava se redovnim brojem obroka u skladu s preporučenim količinama energije i prehrambenih tvari u njima kao i propisanim sanitarnim nadzorom namirnica i predmeta opće upotrebe koji se koriste kod ishrane djece.				
❖ Vršiti se redovan nadzor i kontrola zdravstvene ispravnosti namirnica, uzoraka hrane i briseva u skladu sa propisanim normativima i aktima propisanim od strane nadležnih zdravstvenih ustanova i aktima ustanove.				
❖ Postoji plan/jelovnik koji se sastavlja na mjesečnoj/sedmičnoj osnovi i dostupan je roditeljima, osoblju i široj javnosti.				
❖ Postoji mogućnost prilagođavanja ishrane, plana/jelovnika koji je namijenjen djeci na posebnom režimu ishrane i sa posebnim prehrambenim navikama i potrebama djeteta (na primjer - djeca koja imaju alergije, dijabetes) preporučen od nadležnog ljekara ili zdravstvene službe. Ustanova udovoljava medicinski utemeljenoj ishrani ili drugim prehrambenim ograničenjima kod djece.				
❖ Sistematizovano i planski se promoviše zdrava ishrana, njeguju se zdrave prehrambene navike, organizuju se edukativne radionice za roditelje i djecu, izrađuju se i distribuiraju edukativni letci i promoviše se uloga i značaj zdrave ishrane na pravilan rast i razvoj djeteta predškolskog uzrasta.				
❖ Osigurava se zdrava ishrana i pruža edukacija o zdravoj ishrani u svrhu sprečavanja bolesti, poremećaja ishrane i smanjenja pretilosti.				
❖ Postoje definisane procedure, planovi i propisane uloge osoblja u sprečavanju trovanja i u slučaju trovanja hranom, koje se dosljedno primjenjuju.				

STANDARD 1.2. Okruženje i uslovi podstiču na učenje kroz igru i istraživanje, kroz fizičke aktivnosti svakog djeteta i boravak na otvorenom.		Deskriptor		
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI				
1.2. a) Uređenost fizičkog okruženja	Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖ Zgrada i prostorije ustanove trebaju osigurati pedagoško-estetsku podsticajnu sredinu za odgoj i obrazovanje djece rane dobi, starosti od šest mjeseci do polaska u školu, te zadovoljiti sve higijensko-tehničke zahtjeve i osnovna ekološka i estetska mjerila.				
❖ Cjelokupan prostor je uređen na način da odražava osjećaj dobrodošlice, usmjeren je na promovisanje susreta, komunikacije i interakcije djece i odraslih.				
❖ Fizičko okruženje unutrašnjeg i vanjskog prostora u skladu je s propisanim standardima i normativima koji se primjenjuju na predškolske ustanove.				
❖ Fizičko okruženje unutrašnjeg i vanjskog prostora adekvatno je opremljeno i uređeno, te zadovoljava odgojno-obrazovnu funkciju i nudi niz razvojno primjerenih, izazovnih, raznolikih, kreativnih, podsticajnih i obogaćujućih iskustava za svu djecu (u jasličkim i vrtičkim odgojno-obrazovnim grupama).				
❖ Uređenost i opremljenost namještajem, rekvizitima, tehničkim pomagalicama, mobilijarom, materijalima, sredstvima i igračkama služi odgojno-obrazovnoj funkciji i dostupno je djeci za istraživanje i aktivnosti (ima ga u dovoljnom broju i raznovrsno je u dostupnosti).				
❖ Materijali (igrovni, prirodni, didaktički, igračke, rekviziti i drugo) uredno su složeni, kompletirani, upotrebljivi, dostupni, razvrstani i označeni.				
❖ U kreiranju i opremanju fizičkog prostora učestvuju zaposleni, djeca i roditelji.				
❖ Vanjski prostori i igrališta za djecu su ograđeni i sigurni, posjeduju zelene površine sa osunčanim i sjenovitim prostorima za igru na otvorenom, opremljeni su mobilijarom i spravama za igru primjerenim uzrastu djece, pitkom vodom i vodom za igru, pješčanicima i slično.				
❖ Pristup mobilijaru i opremi za igru ograničen je na uzrasne grupe djece za koje je oprema razvojno primjerena.				
❖ Svi dijelovi opreme za igralište su projektovani tako da odgovaraju dimenzijama dječijeg tijela.				

❖ Pijesak koji se koristi u pješčanicima ne smije biti onečišćen, ne smije sadržavati toksične ili štetne i opasne materijale i nakon korištenja treba biti prekriven zaštitnim pokrovom, kako bi se spriječilo širenje zaraze (koju mogu prouzrokovati životinje, npr. mačke).				
❖ Svi dijelovi opreme za igralište moraju biti bez oštih ivica, izbočenih dijelova, slabosti i nedostataka u konstrukciji materijala. Oštre ivice drveta, metala ili betona moraju biti zaobljene na svim ivicama. Drveni materijali glatko su brušeni i redovno se pregledaju zbog trošenja.				
❖ Sve površine za hodanje i druge površine za igru moraju biti bez rupa i naglih nepravilnosti i izbočina na površini.				
❖ Svi prostori za aktivnosti na otvorenom održavaju se u čistom i sigurnom stanju: uklanjanjem krhotina, dotrajalih konstrukcija, slomljene ili istrošene opreme za igru, građevinskog materijala, stakla, oštih stijena, grančica, otrovnog bilja i drugog štetnog materijala. Područja za igru moraju biti bez mravinjaka, nezaštićenih kanala, bunara, rupa, masnih zamki, septičkih jama i nezaštićenih komunalnih radova i opreme. Moguće rupe ili bušotine unutar ovog prostora moraju biti blagovremeno pravilno popunjene ili zapečaćene, osigurane.				
❖ Vanjski prostor za igru i boravak na otvorenom mora biti dobro isušen, bez stajaće vode.				
❖ Oprema za igralište se provjerava jednom mjesečno za sljedeće: vidljive pukotine, iskrivljenje ili savijanje, hrđanje ili lom bilo koje opreme; deformaciju otvorenih kuka, eksera, okova, prstenja, veza i slično; istrošene ljuljačke, vješalice, konopci i lanci; nedostajuća, oštećena ili labava sjedala ljuljački; slomljeni nosači, tobogani; cementni potporni temelji koji su izloženi, napuknuti ili labavi u tlu; pristupačne oštre ivice ili tačke; izloženi krajevi cijevi koji zahtijevaju pokrivanje sigurnosnim čepovima; izbočeni krajevi vijaka koji su izgubili poklopce; labavi vijci, matice i slično, koji zahtijevaju zatezanje; rascjepkane, napukle ili na drugi način oštećene drvene površine; nedostatak podmazivanja na pokretnim dijelovima; istrošeni ležajevi ili drugi mehanički dijelovi; slomljene ili nedostajuće šine, stepenice, prečke ili sjedala; tvrde površine, posebno ispod ljuljački, tobogana i slično (npr. mjesta na kojima je zaštitni materijal pomaknut s bilo koje površine ispod opreme za igru); usitnjena ili oljuštena boja; tačke mogućeg zaglavljivanja, stiskanja ili drobljenja, izloženi mehanizmi, spojnice i pokretne komponente.				

1.2. b) Korištenje fizičkog prostora u funkciji podsticanja razvoja i učenja djece kroz igru	Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖ Iskorištavaju se prilike koje nudi vanjsko okruženje za učenje o prirodnom svijetu, eksperimentisanje, kreativnost, izgradnju samopouzdanja i sticanje novih vještina.				
❖ Unutrašnje okruženje je ugodan, uredan, estetski primamljiv, prostran i adekvatno osvijetljen prostor koji podsjeća na porodični dom i u kojem se nalaze raznovrsni centri aktivnosti, centri za učenje i igru djece i odraslih (vidjeti više u Prilogu 5).				
❖ Unutrašnje okruženje je uređeno kao multifunkcionalni prostor, u kojem se djeca mogu slobodno kretati, istraživati i birati, uređeno na način koji omogućuje raznovrsne aktivnosti sa cijelom grupom, individualni i grupni rad, te daje djeci mogućnost uključivanja u različite oblike rada i različite vrste igara.				
❖ Igrovni i didaktički materijal u radnim sobama je izrađen od kvalitetnih materijala, primjeren uzrastu, raznolik, kompletiran, označen, dostupan djeci i uredno složen, redovno se obnavlja.				
❖ Produkti dječijeg stvaralaštva i oni koji nastaju u procesu učenja i različitih aktivnosti djece su izloženi/vidljivi i dostupni djeci, roditeljima i osoblju.				
❖ Sredina za učenje odražava aktuelna događanja i aktuelne odgojno-obrazovne aktivnosti.				
❖ Primjenjuje se jasna vremenska organizacija usklađena s potrebama djece i roditelja u zajednici, sa kojom su upoznati svi relevantni akteri.				
❖ Organizacija rutina odgojno-obrazovnih aktivnosti u predškolskoj ustanovi je fleksibilna i utemeljena je na poštovanju najboljeg interesa svakog djeteta.				
❖ Nastoje se svakodnevno organizovati aktivnosti na otvorenom, što uključuje i igru i boravak na otvorenom djece po različitim stabilnim vremenskim uslovima koji ne mogu naštetiti djeci (prohladno, kišno, snježno vrijeme i slično), uz brižnu procjenu odraslih i adekvatnu zaštitu.				

STANDARD 1.3. Okruženje ustanove je inkluzivno.		Deskriptor		
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		
		D	P	R
❖	Politike i prakse koje se primjenjuje podržavaju učešće sve djece, uključujući djecu s teškoćama u razvoju i promiču okruženje prihvatanja koje poštuje spol, kulturu, jezik, etničku pripadnost, individualne kapacitete te porijeklo i sastav porodice djeteta.			
❖	Postoji jasna strategija razvoja socijalne inkluzije (npr. komunikacija sa roditeljima, poštovanje dječijih osjećaja, izgradnja autoriteta i povjerenja, afirmisanje različitosti i slično).			
❖	Planski i sistematizovano se provode aktivnosti koje imaju za cilj uvažavanje i prihvatanje različitosti.			
❖	Prostorije su dostupne za djecu i odrasle osobe sa invaliditetom, fizičkim i drugim onesposobljenjima, otklonjene su pristupne fizičke barijere. Ustanova procjenjuje i uklanja prepreke koje utiču na pristupačnost objektu (npr. pristup parkiralištu, čvrste podne površine, čiste pristupne staze, rampe, rukohvati u toaletima i slično).			
❖	Ispunjavaju se svi zakonski zahtjevi i procedure za prilagođene prostore, dostupnu neophodnu opremu i materijale za boravak i aktivnosti djece sa teškoćama u razvoju.			
❖	Stručni tim je оформljen i djeluje po utvrđenom načinu izrade individualizovanih programa za djecu sa teškoćama u razvoju.			
❖	Osiguravaju se mogućnosti i prilike za osnaživanje kapaciteta osoblja u građenju i razvijanju inkluzivnog okruženja.			

STANDARD 1.4. Socijalno okruženje i podsticajna pedagoška klima pružaju osjećaj zaštićenosti, prihvaćenosti i dobrodošlice za svako dijete.		Deskriptor		
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI		D	P	R
❖ Predškolska ustanova osigurava okruženje za razvoj i učenje koje doprinosi blagostanju svakog djeteta. Politike i prakse ustanove promiču podršku i poštovanje porodičnog konteksta, jezika, kulture i sastava porodice svakog djeteta na načine koji podržavaju djetetovo zdravlje, učenje i socijalno-emocionalno blagostanje.				
❖ Djeluje se timski na stvaranju podsticajne, pozitivne pedagoške klime i podsticajne atmosfere u kojoj se svako dijete i članovi porodice djeteta osjećaju dobrodošli.				
❖ Stvaraju se prilike za interakciju djece sa djecom među različitim uzrasnim grupama i djece sa odraslima.				
❖ Uvažavaju se potrebe, mišljenja, sposobnosti, vještine i interesovanja svakog djeteta.				
❖ Koristi se brižna, uvažavajuća, pozitivna i višesmjerna spontana i otvorena komunikacija.				
❖ Prisutan je ugođaj koji pobuđuje prijatno raspoloženje, opuštenost, radost, smijeh, oduševljenje; podstiče se sloboda izražavanja, tolerancija, nonkonformizam, demokratičnost, pluralizam ideja i alternativna mišljenja.				
❖ Metodama i tehnikama pedagoškog usmjeravanja ohrabruje se svako dijete, u skladu sa razvojnim karakteristikama, na pozitivno djelovanje, razvoj samokontrole, odgovornosti i poštovanja sebe, drugih i imovine (npr. modeliranjem i podsticanjem socijalno poželjnog, prihvatljivog ponašanja, preusmjeravanjem pažnje djece na prihvatljivije aktivnosti i podsticanje dijaloga s djecom kako bi se razgovaralo o problemima i slično).				
❖ Podstiče se kritičko mišljenje, iskazuje se poštovanje prema svakom članu zajednice, uvažava se i njeguje osjećaj pripadnosti i zajedništva, a prava i privatnost svakog pojedinca se poštuju.				
❖ Odgajatelji kroz igru i organizaciju raznovrsnih aktivnosti podstiču interakciju koja vodi ka prepoznavanju i izražavanju emocija među svom djecom (na društveno prihvatljiv način).				
❖ Kroz igru i odgojno-obrazovne aktivnosti odgajatelji i djeca donose zajednička pravila ponašanja u grupi koja su vidljivo istaknuta u zajedničkom prostoru i predstavljena na djeci i roditeljima dostupan i adekvatan način.				

❖ Odnosi na relaciji odgajatelj/dijete i dijete/dijete podstiču pozitivne emocije i kod djece stvaraju osjećaj opuštenosti, ugođe, radoznalosti, sigurnosti i prihvaćenosti.				
❖ Svako dijete ima slobodu izbora sadržaja i aktivnosti.				
❖ Planski se djeluje na razvoj aktivnog slušanja i samopouzdanja, samopoštovanja, pozitivnog mišljenja o sebi i drugima, izbjegavanju prigovaranja, kritiziranja i omalovažavanja ličnosti, zadovoljavanju intelektualnih, socijalnih, komunikacijskih, moralnih, estetskih i drugih potreba.				
❖ Odgajatelji i stručni saradnici poštuju i štite privatnost svakog djeteta (uvažavajući dječije „tajne“ i perspektive).				
❖ Zahtijeva se od osoblja da sarađuje s porodicama u osmišljavanju odgovarajućih planova procjene i/ili intervencije u ranoj fazi kada dijete ima poteškoća u ponašanju, socijalnoj interakciji, tranziciji i/ili s napretkom u razvoju/učenju.				
❖ U svim ustanovama za brigu o djeci i svim zaposlenima, zabranjeno je sljedeće ponašanje: • tjelesno kažnjavanje, uključujući udaranje, čupanje, tresenje, štipanje i druge mjere koje proizvode fizičku bol; • uskraćivanje ili prijetnja uskraćivanjem mogućnosti vode i hrane, odmora ili upotrebe toaleta; • uvredljiv ili vulgaran jezik; • bilo koji oblik javnog ili privatnog poniženja, uključujući prijetnje fizičkim kažnjavanjem; • bilo koji oblik emocionalnog zlostavljanja, uključujući odbacivanje, terorisanje, ignorisanje, izolaciju ili korumpiranje djeteta.				

Podsticajno/stimulativno okruženje – je fizičko i socijalno okruženje predškolske ustanove gdje se posebna važnost usmjerava na siguran, podsticajan i prijatan prostor, koji pruža djetetu prilike da razvije svoje pune potencijale, podstiče na učenje, istraživanje, daje mogućnost da stiče nova iskustva, da vježba sposobnosti, komunicira. Podrazumijeva sigurnu, higijenski urednu i udobnu zgradu vrtića, adekvatne veličine i uređenjem prostora, sa dobrom organizacijom vremena, opremljenosti materijalima i sredstvima dostupnim djeci, nestrukturiranim materijalom, didaktičkim sredstvima, sigurnim, uređenim i opremljenim dvorištem.

Pedagoški standardi i normativi – su normativni akti kojima se propisuje i uređuje djelatnost u oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja.

Skale za procjenu okruženja – predstavljaju metodološke instrumente kojima se mjeri uređenost okruženja predškolske ustanove u odnosu na određene parametre i pokazatelje. Skalama se mjeri kvalitet okruženja kao relativno stabilna komponenta predškolske ustanove u jednom dužem vremenskom periodu, iako moraju biti podjednako osjetljivi i na promjene koje se događaju u okruženju predškolske ustanove. Parametri mogu biti: najbolji interes djeteta, uređenost unutrašnjeg i vanjskog prostora, podsticajnost okruženja za učenje, rast i cjelovitost razvoja predškolskog djeteta, podsticajnost za interakciju i komunikaciju, rutine, pedagoške aktivnosti, osoblje, porodica i drugi. Najpoznatija i svjetski validirana skala za procjenu kvaliteta okruženja je ECERS (*Early Childhood Environment Rating Scale*), koju su izradili Telma Harms (Thelma Harms), Ričard Kliford (Richard Clifford) i Debi Krajer (D. Cryer) za potrebe Head Start programa 1980. godine. Od tada je skala revidirana, proširena i obnavljana u više navrata kako bi odgovorila na zahtjev za „razvojno primjerenom praksom“, kulturološku različitost, pitanja uključivanja porodica i individualne potrebe djece. Skala je proširena i sa odjeljkom za mjerenje održivog razvoja u vrtićima (*OMEP's Education for Sustainable Development Rating Scale*).

Vrtić usmjeren na dijete - vrtić u kojem je djetetu omogućeno učešće, inicijativa i samostalan izbor aktivnosti, slobodno i kreativno izražavanje, razvijanje kritičkog razmišljanja/mišljenja, podsticanje inicijative u donošenju odluka, samostalnosti, odgovornosti te brige za bližnje i okolinu. Na taj način djeca ostvaruju svoj puni potencijal u skladu s interesima i sposobnostima.

Podsticajna pedagoška klima/ozračje/atmosfera – predstavlja „ukupnost uvjeta koji određuju kakvoću življenja i učenja djece u odgojno-obrazovnoj ustanovi“ (Vujičić, 2008, str. 3) i zasniva se na građenju pozitivnih i kvalitetnih interpersonalnih odnosa među učesnicima odgojno-obrazovnog procesa (Stepanović i Đermanov, 2015). Kao relativno trajni kvalitet dječijeg vrtića i pedagoške grupe (makro i mikro aspekt pedagoške klime), utiče na ponašanja, učenje i razvoj djece i odraslih. Podsticajna pedagoška klima omogućuje uključenost, gradnju osjećaja pripadnosti, komunikaciju, međusobno povjerenje svih i aktivno slušanje, osigurava prijatno i stimulativno radno okruženje u kojem pojedinac može slobodno izraziti svoje mišljenje i osjećaje. Podizanje nivoa kvaliteta pedagoške klime predstavlja jedan od centralnih zadataka razvoja kulture evaluacije odgojno-obrazovnih ustanova.

Kultura ustanove/etos – kao pedagoška koncepcija pojavljuje se u literaturi ranih osamdesetih godina, u formi termina „etos škole“ (Vujičić, 2008). Kao višedimenzionalan fenomen, životna filozofija i specifičan stil, kultura (etos) ustanove ujedinjuje vrijednosti, obrasce, uvjerenja, mišljenja, ponašanja, životne poglede na svijet, rituale, značenja, pretpostavke i tradicije, uključujući i kurikularne osnove, koje su se kroz historiju postojanja predškolske ustanove razvile, pod uticajem osobenosti socijalnog i društveno-historijskog uticaja i uticaja pojedinca u ustanovi. Predstavlja „vrijednost u akciji“ i temelj organizacijske kulture, čime pruža relativno ograničen prostor u kome se svaki član identifikuje sa kulturom, razvija osjećaj kolektivne pripadnosti, gradi i usklađuje mehanizme ponašanja i izražavanja stavova, utemeljene na normama i pravilima unutar djelovanja kulture ustanove.

„Zajednica koja uči“ – općeprihvaćena sintagma u teoriji i praksi predškolskog odgoja i obrazovanja kojom se sugerije razvojnost i fleksibilnost predškolske ustanove kao podsticajnog okruženja koje odgovara na izazove i potrebe pojedinaca, ali i vremena i konteksta u kome se nalazi. Polazeći od pretpostavke da je predškolska ustanova u cjelini, kao i svi njeni dijelovi, u stalnom razvoju, ističe se vrijednost kontinuiranog procesa refleksije pojedinaca i timova, posmatranja, osvještavanja, praćenja, istraživanja, analize i poređenja, promišljanja, mijenjanja postojećeg mišljenja, uvjerenja i ličnih teorija, praksi, stilova rada i organizacije u pravcu otvorenosti ka procesu cjeloživotnih promjena i učenja. Refleksija se usmjerava također, ka implicitnoj pedagogiji i procesima koji su „manje“ vidljivi u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Socijalna inkluzija – društveni, naučni i profesionalni odgovor na uspostavljanje vladavine prava (UN konvencije o ljudskim i dječijim pravima, te o pravima osoba sa invaliditetom). Predstavlja izgradnju kapaciteta, resursa i drugih uslova u društvu, kojima se omogućuje da sve osobe, bez obzira na različitosti/ograničenja vlastitih mogućnosti i potencijala, imaju podjednake uslove života i djelovanja, kako bi dosegli optimalni nivo ličnog blagostanja, uključenosti i pripadnosti zajednici i živjeli punim kapacitetima. Inkluzivan vrtić je dio sveukupne paradigme socijalne inkluzije i gradi se kao okruženje koje je otvoreno i prilagodljivo za različitost i raznovrsnost dječijih potreba, mogućnosti, predispozicija i interesovanja na način da gradi atmosferu prihvatanja, podsticanja (i stimulacije dječijeg razvoja) i ravnopravnog učešća djece i odraslih (roditelja, drugih profesionalaca). Uključuje model integracije djece sa poteškoćama u razvoju i učenju u redovni cjelodnevni razvojni program predškolskog odgoja i obrazovanja.

2. OBLAST KVALITETA: KURIKULUM

		Deskriptor			
STANDARD 2.1. Osigurava se kvalitetan okvir za su-stvaranje i primjenu kurikuluma radi građenja odgojno-obrazovnog procesa u predškolskoj ustanovi.		Dosljedno	Ponekad	Rijetko	
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖ Odgojno-obrazovni rad se temelji na službeno propisanom kurikulumu.					
❖ Kurikulum je razvojno i jezički primjeren i uzima u obzir stepen razvoja, individualne interese, tip ličnosti, temperament, jezik, kulturno i porodično porijeklo i stilove učenja djeteta.					
❖ Godišnji program rada je usklađen sa zvaničnom metodologijom za izradu programa rada.					
❖ Primjenjuje se i podstiče holistički pristup učenju i razvoju djeteta uz fleksibilnost i autonomiju u odgojno-obrazovnom procesu i pristupu.					
❖ Predškolski program koji se primjenjuje temelji se na interesima, idejama, mogućnostima i potrebama svakog djeteta, usmjerava se prema njihovim interesovanjima, vještinama, potencijalima i sposobnostima, uz uvažavanje principa uzrasne i individualne primjerenosti.					
❖ U program odgojno-obrazovnog rada su integrisane jezičke, kulturološke, prehrambene, zdravstveno-higijenske i druge specifičnosti djece u grupi.					
❖ Predškolska ustanova podržava i integriše složenu međusobnu smislenu interakciju između raznovrsnih aktivnosti i rutina, učenja i očekivanih ishoda i razvoja kompetencija svih učesnika odgojno-obrazovnog procesa.					
❖ Podstiče se razvoj i građenje uzajamnih podržavajućih odnosa između vrtića i porodičnog okruženja.					
❖ Predškolska ustanova je zajednica koja uči, za nju je značajna zajednička vizija i misija, timsko učenje i sistemsko razmišljanje.					
❖ Raspored dnevnih aktivnosti prilagođen je realnim potrebama djece.					
❖ Specijalizovani programi se pripremaju i realizuju u skladu sa interesovanjima djece, u saradnji sa roditeljima, uz prethodno dobivenu saglasnost nadležnog ministarstva obrazovanja, ukoliko je zakonom propisano.					
❖ Kurikulum je osmišljen tako da uključuje iskustva vezana uz multikulturalnu svijest. Sistematizovano i planski se promoviše važnost poštovanja prostora i konteksta u kome se živi.					
❖ Ustanova osigurava prilike za kontinuirani razvoj osoblja kojim se pružaju najaktuelnije informacije i naučni dokazi o razvoju i ranom učenju djece ranog i predškolskog uzrasta.					

STANDARD 2.2. Predškolski program je utemeljen na uzajamnoj povezanosti i međuticaju igre i učenja.		Deskriptor		
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		
		D	P	R
❖	Igra je osnovna odgojno-obrazovna metoda u predškolskoj ustanovi; planiranje i neposredni odgojno-obrazovni rad se temelji na igri i aktivnom učenju.			
❖	Vrijednost igre pokazuje se u svim aspektima programa i djeca imaju priliku pomoću igre prenijeti iskustva u razumijevanje.			
❖	Vidljiva je usklađenost spontane igre, igre inicirane od strane djece, te dnevnih aktivnosti vođenih od strane odgajatelja, sa potrebama, interesovanjima, mogućnostima i uzrastom djece.			
❖	Poštuju se i njeguju individualni pristupi učenju svakog djeteta, uz istovremeno podsticanje saradničkog učenja u grupi vršnjaka.			
❖	Predškolski program podstiče angažman i uključenost svakog djeteta u procese učenja (kroz planiranje ishoda, raznovrsnost planiranih aktivnosti, individualne projekte i slično).			
❖	Odgajatelji prate i obogaćuju dječiju igru i segmente igara koje su aktuelne u programu.			
❖	Aktivnosti i zadaci se planiraju uz uvažavanje različitih stilova učenja djeteta.			
❖	Igre i aktivnosti uključuju sva područja razvoja djece i osmišljena su po principu integrisanog učenja.			

STANDARD 2.3. Interakcije/odnosi između odgajatelja i djece/ odnosi između djece. (Vidjeti više u Prilogu 7)		Deskriptor		
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI				
2.3. a) Interakcije između odgajatelja i djece.	Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖ Odgajatelji grade odnose s djecom u kojima se djeca osjećaju prihvaćena i poštovana, na način da se poštuju i uvažavaju dječija prava, individualnosti i specifičnosti svakog djeteta, način njihovog mišljenja, izražavanja, iskazivanja potreba, stavova, ideja i drugo.				
❖ Odgajatelji uvažavaju prijedloge i ideje djece u procesu planiranja aktivnosti i podstiču ih na učešće.				
❖ Odgajatelji podstiču svako dijete na različite modalitete/vidove komunikacije i podstiču svako dijete da se izrazi.				
❖ Odgajatelji i stručni saradnici se prema svakom djetetu odnose s poštovanjem i dostojanstvom, podstičući kod djece razvoj samopoštovanja, samopouzdanja, empatije i razvoj kritičnosti i samokritičnosti.				
❖ Odgajatelji i djeca se zajedno igraju, učestvuju u istraživanju i rješavanju različitih problema.				
❖ Da bi se postigli optimalni odgojno-obrazovni rezultati za djecu, program primjenjuje obrasce i prakse koje omogućuju maksimalnu interakciju osoblja/djeteta, provođenje programa, dosljednost i stalnost osoblja.				
2.3. b) Interakcije između djece	Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖ Svako dijete se podržava da gradi i održava odnose sa drugom djecom i gradi osjećaj prihvaćenosti i pripadnosti grupi, osigurava se da djeca imaju stalne mogućnosti međusobnog neformalnog komuniciranja.				
❖ Djeci se pružaju prilike da promišljaju u cilju razumijevanja svojih prava i odgovornosti i odgovornosti i prava drugih.				
❖ Odgajatelji podstiču komunikaciju između djece, podstiču djecu da pomažu jedni drugima, daju podršku svakom djetetu prilikom interakcije s vršnjacima, u manjim ili većim grupama. Pružaju se mogućnosti za aktivnosti malih i velikih grupa, koje vode do saradnje, timskog rada i zajedništva.				
❖ Odgajatelji daju kontinuiranu i planiranu podršku djetetu da se uključi u zajednicu svojih vršnjaka, da nauče i poštuju pravila ponašanja koja su zajedno dogovorili. Podstiče djecu da mirno pregovaraju i rješavaju sukobe uz intervenciju odraslih i usmjeravanje samo kad je to potrebno.				

❖ Odgajatelji pravovremeno i primjereno reaguju na različita emocionalna stanja/izražavanja i specifične potrebe i reakcije svakog djeteta.			
❖ Kod djece se podstiče uvažavanje individualnosti i različitosti. Osigurava se da djeca imaju stalne mogućnosti prepoznavanja, prihvatanja i uvažavanja sličnosti i razlika između sebe i drugih.			
❖ U grupi, između djece, se njeguju pozitivni odnosi, saradnja, empatija i razvija se međusobno povjerenje. Djeci se pruža podrška i mogućnost da razviju socijalne vještine i sklonosti kako bi uspostavili, razvijali i unapređivali vršnjačke odnose.			
❖ Kreira se podsticajno okruženje u kojem su djeca ljubazna jedna prema drugoj u djelima i riječima. Gradi se klima u kojoj djeca poznaju granice i očekivanja; nijedno dijete se ne ismijava, ne omalovažava, ne maltretira ili ignoriše.			
❖ Odgajatelji planiraju aktivnosti i osiguravaju prilike za interakcije djece sa djecom različitih grupa i uzrasta (druženje među grupama) te ostalim osobljem ustanove.			
❖ Interakcije među djecom podstiču se korištenjem iskustava učenja koja uključuju kooperativnu igru, rješavanje sukoba i interakciju u velikim i malim grupama, grupama sličnih interesovanja i djecom različitih uzrasta.			
STANDARD 2.4.		Deskriptor	
Kontinuirano se vrši integrisani proces koji spaja planiranje, organizovanje okruženja za učenje i igru, praćenje, dokumentovanje i reflektovanje odgojno-obrazovnog procesa. (Vidjeti više u Prilogu 7).		Dosljedno	Ponekad Rijetko
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D P R
❖ U različitim planovima odgajatelja i stručnih saradnika (etapni, procesni, dnevni planovi...) vidljiva je usklađenost dnevnih aktivnosti sa uzrasnim karakteristikama i individualnim potrebama djece, gdje se potencira učenje kroz životna iskustva i primjenu raznovrsnih oblika i metoda rada (projektni rad, istraživanja i slično).			
❖ Kurikulum je osmišljen tako da uključuje iskustva vezana uz dječiji socijalni, emocionalni, intelektualni, jezički, kreativni i tjelesni razvoj.			
❖ Kurikulumom se uspostavlja dvosmjerna komunikacija između porodičnog okruženja i vrtića, tako da se porodični kontekst i događaji uzimaju u obzir u planiranju djetetovog dana, a vrtićka iskustva komuniciraju i povezuju s porodičnim situacijama ili prilikama.			
❖ Odgajatelj prilagođava i usklađuje godišnji plan s rezultatima praćenja razvoja i učenja djece.			

❖ Proces planiranja zasniva se na principima individualizacije i diferencijacije, raznolikosti, autonomnosti odgajatelja da odgovori na individualne potrebe svakog djeteta i odgojno-obrazovne grupe u cjelini.				
❖ Odgajatelj dnevni plan strukturira tako da osigurava uravnoteženost statičnih i dinamičnih aktivnosti, te aktivnosti koje iniciraju djeca i odgajatelji.				
❖ Pedagoška dokumentacija usklađena je s važećim zakonskim i podzakonskim aktima.				
❖ Pedagoška dokumentacija je smisljena i zasniva se na realnom procesu (što znači da prati proces) koji se odvija u odgojno-obrazovnoj grupi.				
❖ Odgajatelji prate cjeloviti razvoj djeteta i napredovanje djece u grupi, o čemu vode i dokumentaciju.				
❖ Osnovni temelj procesa planiranja je kontinuirana i sistematizovana refleksija o učenju djece i razvoju (individue i odgojno-obrazovne grupe) i ona je vidljiva iz pedagoške dokumentacije koju vode odgajatelji.				
❖ Akcijska i druga istraživanja praktičara sastavni su dio procesa planiranja odgojno-obrazovnog procesa.				
❖ U predškolskoj ustanovi periodično se vrši procjena napredovanja djece, zasnovana na opservaciji, praćenju djece i uvidom u dječije portfolije.				
STANDARD 2.5.				Deskriptor
Tranzicije – prelazi. Predškolska ustanova ima jasan plan upisa djece i kontinuirano i sistematski djeluje na adaptaciju i lakši prelaz djece iz jednog sistema u drugi (porodični dom – jaslice ili vrtić – osnovna škola).				Dosljedno Ponekad Rijetko
POKAZATELJI				Dokazi za evaluaciju, izvori podataka D P R
❖ Predškolska ustanova gradi okruženje u kome će se svako dijete i roditelj osjećati dobrodošlo.				
❖ Sačinjava se plan upisa djece za narednu pedagošku godinu, transparentan je i dostupan u lokalnoj zajednici (veb stranica ustanove, javna glasila...).				
❖ Konkursi/oglas za upis djece u predškolsku ustanovu se objavljuju javno.				
❖ Sačinjeni su transparentni kriteriji za prijem djece i prednosti prilikom upisa u predškolsku ustanovu, dostupni su javnosti.				
❖ Plan i način adaptacije djeteta pravi se u saradnji sa roditeljima i prilagođava se svakom djetetu individualno.				
❖ Odgajatelji zajedno sa stručnim saradnicima, uz saradnju sa porodicama djece, planski djeluju na adaptaciji tokom procesa prelaska djece iz jednog sistema u drugi (iz porodičnog doma u jaslice ili vrtić, iz jedne grupe u drugu, iz vrtića u osnovnu školu).				

❖ Ustanova olakšava prelaze djeci i porodicama dijeljenjem relevantnih informacija i štampanih i videomaterijala, dijeljenjem iskustava drugih porodica i odgajatelja, preporukom relevantne literature, te organizacijom različitih aktivnosti za porodice i djecu.				
❖ Ustanova sarađuje sa relevantnim profesionalcima i osobljem u zajednici po pitanju rješavanja tranzicijskih potreba djece s invaliditetom i/ili djece s teškoćama u razvoju.				
❖ Poštuju se procedure i etički principi otvorene komunikacije i saradnje sa uključenim profesionalcima i nivoima sistema tokom tranzicije, održava se postupak povjerljivosti i učestvuje u uspostavljanju i primjeni sistema za sigurno i odgovorno dijeljenje informacija o djeci i porodicama.				
❖ Predškolska ustanova učestvuje u zajedničkom finansiranju prilika i mogućnosti profesionalnog razvoja osoblja u vezi sa prelazima za djecu i porodice.				
STANDARD 2.6.		Deskriptor		
Inkluzija, individualizovani programi, specijalizovani programi.		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
Provođe se individualizovani i specijalizovani razvojni programi, sukladno potrebama djece i porodica.				
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		
		D	P	R
❖ Politike i prakse programa ustanove podržavaju uključivanje djece s teškoćama i posebnim zdravstvenim potrebama, vodeći se najboljim interesom djeteta.				
❖ Predškolska ustanova koristi odgovarajuće alate za procjenu kako bi se pomoglo u identifikovanju djece koja mogu zahtijevati dodatne specijalizovane programe i intervencije.				
❖ Zahtijeva se od stručnog osoblja da sarađuje s roditeljima/ članovima porodice u osmišljavanju odgovarajućih planova procjene i/ili intervencije u ranoj fazi kada dijete ima poteškoća u ponašanju, socijalnoj interakciji, tranziciji i/ili s napretkom u razvoju/učenju.				
❖ Stručni tim izrađuje individualizirane planove razvoja i učenja uključene djece s teškoćama u razvoju ¹⁶ i darovite djece, u čijoj izradi učestvuju stručni saradnici, odgajatelji, roditelji i drugi profesionalci iz zajednice čije usluge i podršku dijete i porodica koriste, te se osigurava praćenje napredovanja djece za koju je izrađen plan.				

¹⁶ Djeca s teškoćama u razvoju – djeca s urođenim ili stečenim stanjima organizma koja prema svojoj prirodi zahtijevaju poseban stručni pristup kako bi se omogućilo izražavanje i razvoj sačuvanih sposobnosti, a time i što kvalitetniji život. U djecu s teškoćama u razvoju ubrajaju se: djeca oštećenog vida, djeca oštećenog sluha, djeca s poremećajima govorno-glasovne komunikacije, djeca s promjenama u ličnosti uslovljenim organskim činiocima ili psihozom, djeca s poremećajima u ponašanju, djeca s motoričkim oštećenjima, djeca sa smanjenim intelektualnim sposobnostima, djeca s autizmom i u autističnom spektru, djeca s ADHD-om i drugim neurorazvojnim teškoćama, djeca s kombinovanim smetnjama, djeca sa zdravstvenim teškoćama i neurološkim oštećenjima (dijabetes, astma, bolesti srca, alergije, epilepsija i sl.). (Standardi kvaliteta rada psihologa, APOSO, 2020.)

❖ Angažuje se dovoljan broj stručnog kadra i asistenata za provođenje, praćenje i evaluaciju organizovanih programa i evaluaciju uticaja na dijete i grupu.				
❖ Organizuju se edukativne radionice za djecu i roditelje/porodice, u cilju jačanja roditeljskih kompetencija.				
❖ Ustanova raspolaže znanjem, alatima i instrumentima za vršenje opservacije i procjene usvojenosti razvojnih vještina kod djeteta.				
❖ Nude se posebni i specijalizirani programi na osnovu ispitanih potreba djece i roditelja i mogućnosti osiguranja kapaciteta i resursa neophodnih za provođenje programa.				
❖ Prostor i prilaz prostorima je prilagođen potrebama djece sa teškoćama u razvoju.				
❖ Osigurava se stručna podrška porodici djeteta sa teškoćama u razvoju.				
❖ Osoblje se osposobljava i podržava u osiguravanju uslova ili pružanju preporuka za potrebne usluge.				
❖ Smanjuje se broj djece u odgojno-obrazovnoj grupi ukoliko u grupi borave djeca s teškoćama u razvoju, u skladu s pedagoškim standardima i normativima.				
❖ Predškolska ustanova u saradnji s društvenom zajednicom učestvuje u osiguranju prilika i mogućnosti profesionalnog razvoja osoblja u cilju stvaranja inkluzivnog društva i uključivanja u inkluzivne tokove društva.				
❖ Osiguravaju se mogućnosti usavršavanja i realizacije različitih vrsta i oblika razmjene znanja i informacija između stručnih saradnika, odgajatelja, drugog osoblja i porodica u oblasti ranog prepoznavanja rizika, odstupanja od tipičnog razvoja djeteta i važnosti rane stimulacije i intervencije, te se pruža podrška pri izradi individualnih/individualizovanih razvojnih programa.				

Predškolski odgoj i obrazovanje – osnaživanje djeteta da se razvije do svojih optimuma kroz procese ranog učenja i formiranja ličnosti djeteta od rođenja do polaska u školu, koji se odvija u svim okruženjima u kojima dijete živi. Institucionalni predškolski odgoj i obrazovanje je sastavni dio odgojno-obrazovnih sistema. On je prvi, poseban i specifičan stepen odgojno-obrazovnih sistema koji se bavi odgojem i obrazovanjem djece, a temelji se na principu najboljeg interesa djeteta. Obaveza nadležnih obrazovnih vlasti je da osiguraju pristup svim nivoima odgoja i obrazovanja kako bi osigurali ostvarivanje prava na obrazovanje (*Smjernice za implementaciju zajedničke jezgre, 2021., str. 5*).

Holistički odgoj i obrazovanje uzima u obzir razvojnu psihologiju i teorijske uvide u procese učenja djeteta. Osim razvoja djetetovih emocionalnih, socijalnih, kognitivnih vještina, od posebnog je značaja i važnosti formiranje vlastitog identiteta i razvoj samopouzdanja. Sadržaji trebaju biti situacijski uklopljeni u autentične, svakodnevne situacije kao sastavni dio cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa.

Odgoj i obrazovanje usmjereno na dijete - poštivanje prava svakog djeteta, veće uvažavanje značaja ranog djetinjstva i ulaganje u djecu u zajednici.

Institucionalni predškolski odgoj i obrazovanje – odgojno-obrazovni proces koji se sistematizovano i intencionalno provodi u institucionalnom kontekstu dječijeg vrtića, odnosno, predškolske ustanove. Uslovljen je ciljevima, principima, funkcijama, kurikulumom, pedagoško-metodičkim smjernicama organizacije odgojno-obrazovnog procesa, specifičnostima uzrasta djece, načinom inicijalnog obrazovanja odgajatelja i stručnih saradnika i njihovim profesionalnim usavršavanjem, pedagoškom tradicijom i drugim faktorima. Kao sveobuhvatan kontinuirani proces, realizuje se unutar sistema obrazovanja jedne zemlje i kao takav regulisan je zakonskom legislativom. Obično se organizuje u dva podsistema: rani odgoj, njega i obrazovanje za djecu od 6 mjeseci do tri godine (organizacijskog naziva jaslice) i predškolski odgoj, njega i obrazovanje za djecu u uzrastu od tri godine do polaska u školu. Može imati različite modele organizacije u odnosu na trajanje i namjenu: cjelodnevni predškolski program, te program u skraćenom djelovanju (na primjer, program predškolskog odgoja i obrazovanja u godini pred polazak u školu).

Ciljevi predškolskog odgoja i obrazovanja – manje ili više idealno predstavljeni iskazi o tome kakva se ličnost djeteta u ranom djetinjstvu kroz odgoj želi razviti i formirati kod svakog člana zajednice u ovom uzrastu. Usmjerava izbor kurikularnog pristupa, oblika, metoda, sadržaja i sredstava odgojno-obrazovnog rada. Predstavlja smjernicu ka kojoj se usmjerava organizacija sistema predškolskog odgoja i obrazovanja i mreže predškolskih ustanova u jednom društvu.

Vrijednosti – sistem univerzalnih i općevažećih i relativno trajnih formi kojima se označava vjerovanje, unutar jedne zajednice i čovječanstva u cjelini, o tome šta je valjano, ispravno, dobro, poželjno, korisno, odnosno, nepoželjno i nekorisno. Predstavljaju temeljni sistem univerzalnih i općevažećih vrijednosti sistema ciljeva odgoja i obrazovanja i postulate na kojima se temelje principi u procesu odgoja i obrazovanja. Definisane vrijednosti su: Vrijednosti ranog djetinjstva, Uvažavanje i humanost, Participacija djece, Održivost, Holistički pristup djeci, Uvažavanje i raznolikost, Jednakost u pristupu odgoju i obrazovanju i Inkluzivni pristup (*Smernice za implementaciju Zajedničke jezgre, 2021, str. 5*).

Rano učenje – proces koji počinje rođenjem djeteta, iako postoje podaci naučnih istraživanja koji ukazuju da se proces učenja događa tokom intrauterinog razvoja. Predstavlja proces sticanja iskustava, njihovog bogaćenja, uobličavanja i građenja u sisteme znanja putem uspostavljanja aktivnih odnosa sa osobama u neposrednom i širem okruženju i djelovanjem na predmetima i simboličkim sistemima. Kroz životna iskustva djece i bliske emotivno podržavajuće relacije i responzivne odgovore socijalnog okruženja (majka, roditelji, braća, sestre, odgajatelji i drugi), uključeno u svjesne i nesvjesne procese učenja, koji mogu biti spontani i izazvani unutrašnjim razvojnim potrebama i motivima za saznanjem,

kao i izazvani, podstaknuti, oblikovani i uređeni od strane okruženja i djelovanjem institucionalnog odgoja i obrazovanja (predškolskog kurikulumu), dijete razvija pojam o sebi, drugima i svijetu koje ga okružuje. Rano učenje podstiče sve snage djeteta, uključujući kognitivne, emocionalne, fizičke, socijalne snage, razvoj govora i podsticanje komunikacije i pokretanje stvaralačke snage.

Ciljevi učenja i podučavanja – predstavljaju dio sveukupnog procesa odgoja i obrazovanja, i kao takvi, jedno su od fundamentalnih pedagoških pitanja. Odnose se, istovremeno, „na prirodu i suštinu čovjeka i njegovog očovječenja, na prirodu i suštinu društva i njegove strukture“ (Savićević, 2002, prema Milutinović, 2007, str. 376). Dvojakost ciljeva učenja i podučavanja utiče da se oni postavljaju široko, u vidu općih ciljeva obrazovanja koji imaju funkciju referentnog okvira, koordinacije i regulacije u sistemu obrazovanja, usmjeravajući proces odgoja i obrazovanja ka određenim pedagoškim strategijama podučavanja i drugim elementima. Sa druge strane, osoba postavlja svoje ciljeve učenja i tada, oni predstavljaju sastavni dio izbora, motivacije, toka, stila učenja i procesa vlastitog rasta i razvoja, te građenja sistema znanja, vrijednosnog sistema i ličnosti konkretne osobe.

Vršnjačko učenje – dvostrana, uzajamna formalna ili neformalna učešća aktivnost i metodička strategija, u kojoj nekoliko djece istog ili sličnih uzrasta u ranom djetinjstvu dijele ideje i iskustva, razmjenjuju mišljenje, podučavaju jedni druge.

Aktivno učenje - metodički proces izgradnje znanja, stavova i vještina (kompetencija) putem različitih strategija u odgojno-obrazovnom procesu usmjerenih ka aktivnosti i aktivnom učešću djeteta, kojima se u procesu učenja naglašava istraživanje, otkrivanje, posmatranje, analiza i sinteza, evaluacija, diskusija i drugi mentalni procesi. Orijentisano je ka postavljanju problema, te aktivnom traganju za različitim mogućnostima tokom rješavanja problema i problemskih situacija individualno ili u timovima.

Kurikulum – predstavlja smjernice za odgajatelje, predškolske ustanove, obrazovni sistem i društvo u cjelini, kojim se planira i programira odgojno-obrazovni proces, oblikuju metodičke strategije neophodne za podučavanje i učenje, kako bi se osiguralo da svako dijete ima pristup jednakom nivou kvaliteta institucionalnog odgojno-obrazovnog procesa tokom određenog uzrasnog perioda. Sadrži ciljeve, sadržaje podučavanja i učenja, odnosno, ishode i standarde znanja, metodičke smjernice, načine procjenjivanja efikasnosti.

Razvojna područja – predstavljaju aspekte dječijeg razvoja definisane u kurikulumu i odnose se na kognitivni, socijalni, emocionalni, tjelesni, govorni, stvaralački i psihički razvoj djeteta od rođenja do uzrasta pred polazak u školu. U odgojno-obrazovnom radu pristupa im se integrisano i cjelovito.

Integrisani kurikulum – pristup kojim predškolski kurikulum integriše njegu, odgoj i obrazovanje, planirane aktivnosti i spontane interakcije tokom institucionalnog odgojno-obrazovnog procesa. Predstavlja zahtjev da se integrišu i smisleno ujedine iskustava djece kroz raznovrsne vrste aktivnosti, igru i učenje, njihova lična iskustva i sadržaje obrazovanja. Integrisan predškolski kurikulum djeluje cjelovito, prateći cjelovitost dječijeg razvoja i učenja, te se zasniva na planiranju koje spaja različite aktivnosti iz svih razvojnih područja predškolskog programa u cjelovit proces.

Otvoreni kurikulum – određuje kurikulum kao okvir, odnosno, strukturu predškolskog programa koja podstiče dijete da uči i razvija se tokom institucionalnog odgoja i obrazovanja putem izbora, aktivnog učešća i kroz raznovrsnost interakcija s drugom djecom i odraslima. Usmjerava se ka inicijativi djeteta/djece i odgajatelja. U pristupu otvorenog kurikulumu, njeguje se i podstiče sposobnost djeteta da pravi izbore između različitih obrazovnih mogućnosti koji se nude kroz aktivnosti, oblikovanje okruženja i građenje pedagoške klime podsticajne za učenje i istraživanje, što zahtijeva visok nivo inicijative i angažovanost odraslog

tokom praćenja i dokumentovanja odgojno-obrazovnog procesa i procesa učenja djece, što je temelj cikličnog procesa planiranja predškolskog programa.

Uzrasno primjerena razvojna praksa – je metodički pristup koji promoviše optimalan razvoj i učenje svakog djeteta tokom institucionalnog odgojno-obrazovnog procesa koji je utemeljen na poštovanju dječijih potencijala i interesovanja, te primjeni igre tokom učenja i podučavanja. Oblikujući povoljno okruženje za učenje, podstiču se svi aspekti dječijeg razvoja u cilju fizičkog, kognitivnog, socijalnog i emocionalnog blagostanja, a dijete se posmatra kao vrijedni član zajednice koja uči.

Specijalizovani predškolski programi – programi koji se organizuju u predškolskim ustanovama u cilju podrške i podsticanja specifičnih potencijala djece, utemeljenih na njihovim interesovanjima, potrebama i sposobnostima. Mogu biti interesni programi koje vode posebno obučeni profesionalci, kao što su jezički, dramski, umjetnički, plesni, matematički, naučni, sportski programi, programi učenja stranih jezika, informatike i razvoja drugih vještina predškolske djece. Mogu biti organizovani sa posebnom namjerom podrške nadarenoj djeci ili djeci sa teškoćama u razvoju.

Zona narednog razvoja – u kontekstu predškolskog odgoja i obrazovanja, „zona narednog razvoja“ koju je u teoriju uveo ruski psiholog Lav Vigotski definišući je „kao udaljenost između aktuelnog razvojnog nivoa koji se određuje nezavisnim rješavanjem problema i nivoa potencijalnog razvoja kroz rješavanje problema uz vođenje odraslog ili saradnju sa vičnijim vršnjacima“ (Vygotsky, 1978, str. 86, navod Kilpatrick, 2010, str. 363), predstavlja programski i metodički pristup kojim odgajatelji iniciraju aktivnosti koje će djeci pomoći da kroz aktivnu ulogu postiču ono čemu samostalno još nisu dorasla. Učestvovanjem i saradnjom sa odgajateljima i iskusnijim vršnjacima, djeca se u predškolskoj ustanovi uključuju u „zajednicu koja uči“, a predškolski kurikulum je svojevrsni medijator koji određuje zadatke koje pripadnici neke zajednice realizuju kroz socijalnu interakciju, medijaciju i saradnju.

Ishodi – predstavljaju centralnu poziciju savremenih predškolskih kurikuluma širom svijeta. Ishodima se definišu razvojne promjene i postignuća djeteta u svim aspektima razvoja na određenim uzrasnim nivoima. To su konkretni ciljevi učenja i razvoja djeteta, proizišli iz uopćenih ciljeva predškolskog odgoja i obrazovanja, prekretnica u psihofizičkom i mentalnom razvoju djece, strukturiranog i za djecu prihvatljivog nasljeđa do kojeg je čovječanstvo došlo i sadržaja iz djetetovog najužeg socijalnog miljea. Predstavljaju sve ono što predškolsko dijete zna, umije i može uraditi ili će moći uraditi uz iskusnijeg vršnjaka ili odraslog.

Igra – kompleksna ljudska aktivnost, u predškolskom uzrastu vodeća/dominantna aktivnost, koja se odlikuje kroz dobrovoljnost, slobodu izbora, unutrašnju motivaciju, dobro raspoloženje, neliteralnost i igrovni kontekst. Smatra se idealnim načinom učenja predškolske djece, u kojima se mobilisu sve njihove snage i pokreću procesi kao što su kreativnost, samostalnost, sticanje iskustava, procesi spoznavanja svijeta u sebi i oko sebe. U kontekstu predškolskog odgoja i obrazovanja, igra se integriše u predškolski kurikulum kao razvojno optimalno okruženje za učenje i podučavanje. Odgajatelji, posmatrajući dječiju igru i igrovne situacije, dolaze do saznanja o dječijim interesovanjima, mogućnostima, znanjima i vještinama, koje ugrađuju u odgojno-obrazovni proces putem izbora ishoda i igrovni aktivnosti koje dalje podstiču dječije učenje inicirano tokom igre. Na taj način, predškolski program iniciran igrom, dalje razvija dječiju igru, usmjeravajući dijete ka aktivnostima, autentičnom angažmanu i sve bogatijim sadržajima učenja.

Podučavanje – sistematizovan i kontinuiran proces djelovanja odgajatelja u institucionalnom odgoju i obrazovanju u pravcu podsticanja procesa učenja svakog pojedinačnog djeteta i pedagoške grupe u cjelini, utemeljen na interakciji nekoliko važnih elemenata: dijete, osoba koja uči – okruženje – sadržaji obrazovanja – odgajatelj. Odgajatelj koristi posebno birane strategije i metode podučavanja, pridržavajući se metodičkih principa, te kroz različite pristupe planiranju odgojno-obrazovnog procesa, stvara povoljne situacije za individualno i grupno učenje u kraćem i dužem vremenskom periodu. Podučavanje je sastavni dio cikličnog procesa *planiranja – organizovanja učenja - dokumentovanja* –

evaluacije. U savremenom predškolskom kurikulumu, posebna pažnja u procesu podučavanja pridaje se oblikovanju socijalnog i materijalnog okruženja, odnosno, djelovanja okruženja kao „trećeg odgajatelja“.

Interakcije – u procesu odgoja i obrazovanja, koji se odvija u predškolskim ustanovama, djeca i odrasli stupaju u različite interakcije, u kojima se međusobno upoznaju. Putem interakcija, djeca grade osjećaj svog identiteta i pripadnosti društvu u kome žive, razvijaju važne osobine ličnosti kao što su altruizam, empatija, osjećaj za perspektive drugih, oblikuju vještine socijalnog prilagođavanja, prihvatanja i povezanosti, brigu za druge, a kroz druženje i relacije sa drugom djecom i odraslima, stiču životna iskustva koja postaju sastavni dio sistema znanja, dječijih teorija i pogleda na svijet. Savremeni pristupi u predškolskom kurikulumu naglašavaju važnost pedagoškog djelovanja, podučavanja i učenja putem interakcija u igri i ostalih aktivnosti u dječijem vrtiću.

Planiranje i programiranje – integrisani kontinuirani proces kojim se oblikuje i su-stvara predškolski kurikulum pedagoške grupe utemeljen na ishodima učenja i razvoja, tematskim oblastima i sadržajima koji omogućuju učenje i razvoj djece. Može biti dugoročno, srednjoročno (etapno) i kratkoročno (mikro) planiranje. Zasniva se na poštovanju općih pedagoških principa kojima se određuje njegova integrativnost, cjelovitost, postupnost i razvojnost, te metodičkih principa kojima se usmjerava ka poštovanju individualnosti svakog djeteta, poznavanju i praćenju potreba, interesovanja i mogućnosti svakog djeteta, balansiranja inicijative i aktivnosti djece i odgajatelja, principu djelovanja okruženja kao „trećeg odgajatelja“ te uključivanja igre u odgojno-obrazovni proces. Tokom procesa planiranja, odgajatelji uzimaju u obzir zastupljenost različitih vrsta aktivnosti djece i odraslih, kao što su aktivnosti učenja, učeće aktivnosti, slobodne aktivnosti, igre i igrovne aktivnosti, aktivnosti u objektu predškolske ustanove, u dvorištu i van ustanove i druge.

Tematsko planiranje – metodički pristup projektovanja odgojno-obrazovnih sadržaja u određenom vremenskom okviru, koji se zasniva na izboru prigodne teme i njene razrade na tematske oblasti, podteme i tematske jedinice. Izabrani ishodi učenja i razvoja integrišu se u tematski plan i predstavljaju temelj daljem izboru i organizovanju različitih vrsta aktivnosti, igrovnih aktivnosti, sadržaja, sredstava, igrovnog i drugog materijala u izazove i situacije za učenje, istraživanje, eksperimentisanje i podučavanje.

Projektni pristup planiranju i podučavanju – predstavlja proces dubinskog proučavanja i istraživanja određene teme koju biraju djeca ili se dogovaraju sa odgajateljima i stručnim saradnicima. Razlikuje se od tematskog planiranja u odnosu na postupke planiranja i njegove realizacije (vidjeti više u Harris Helm i Katz, 2001). Projektni pristup ima svoje osobenosti i faze. Projekt počinje izborom teme kroz prepoznata dječija interesovanja i traganjem za znanjima i pitanjima koje djeca o temi projekta imaju. Centralna aktivnost je istraživanje i igra, a proces planiranja i organizovanja aktivnosti istovremeno je integrisan sa procesom dokumentovanja, uz pomoć koga se vizualizuju dječiji putevi saznavanja u samostalnim i grupnim aktivnostima u objektu vrtića i u lokalnoj zajednici, uz pomoć različitih resursa i medija. Završna faza projekta je predstavljanje procesa i produkata učenja koja služi i kao svojevrsni vid evaluacije i refleksije.

Praćenje i procjenjivanje (Praćenje ishoda i formativno praćenje) – su povezani kontinuirani procesi kojima se dolazi do informacija o različitim aspektima odgojno-obrazovnog procesa (izbor ishoda, metodičkih strategija, efikasnost načina planiranja i slično) i procesa napredovanja djece u predškolskom kurikulumu. Može biti formalno i neformalno, interno i eksterno. Formalno se vrši kroz primjenu pedagoške dokumentacije koja je uglavnom određena od strane obrazovnih vlasti. Neformalno procjenjivanje organizuju odgajatelji i stručni saradnici i radi se putem refleksije, diskusije, ček lista, anketa, protokola posmatranja, te kroz analizu portfolija, anegdotskih zapisa i drugih tehnika.

Individualizacija/diferencijacija – oblik podrške svakom djetetu u odnosu na njegove/njene obrazovne potrebe koji podrazumijeva niz psihološko-pedagoških i metodičkih postupaka i

aktivnosti, primjenu strategija podučavanja i učenja, metoda rada odgajatelja, sredstava i igrovih materijala kojima se one podržavaju. Suština je da „se stvore uslovi za razvoj individualnih potencijala (...), ali da se pritom ne postavljaju identični zahtjevi svima i ne očekuju isti obrazovni rezultati (Bojović, Михајловић де Оливеира и Тодовић, 2021., str. 64). To je način prilagođavanja načina rada odgajatelja i zahtjeva koji se postavljaju u odnosu na specifičnost potreba i ponašanja konkretnog djeteta i odnose se na spol, mogućnosti i sposobnosti djeteta, stilove i tempo učenja, samostalnost djeteta, vrijeme koje je potrebno da se dosegne do određenog ishoda, način kako dijete uči i slično. U cilju individualizacije i diferencijacije, odgajatelji primjenjuju provjerene i efikasne načine u izboru i pripremi aktivnosti učenja koje odgovaraju dostignutim nivoima razvoja, mogućnostima i stilovima, te prilagođavaju svoje postupke i metode rada.

Individualno prilagođen program (IPP) – predstavlja praksu predškolske ustanove u inkluzivnom odgoju i obrazovanju, koja podrazumijeva saradnju i timsko djelovanje odgajatelja, stručnih saradnika i drugih profesionalaca, prilikom njegove izrade, primjene, praćenja i procjenjivanja. IPP omogućuje da se odgojno-obrazovni proces prilagodi potrebama djeteta s teškoćama u razvoju. IPP nije zamjena za cjelovit razvojni predškolski kurikulum, nego je njegova dopuna u onim aspektima gdje je djetetu potrebna dodatna podrška u procesu učenja i razvoja. Kao dokument, određuje ciljeve i ishode učenja za dijete, te metodičke strategije, metode i aktivnosti, kao i resurse, posebne mjere i podršku neophodnu da se ti ciljevi ostvare. Uključuje roditelje kao partnere.

Oblici rada odgajatelja – predstavljaju osnovni metodički element odgojno-obrazovnog procesa i određuju se kao sistematski, planski i konzistentno primijenjeni načini i forme organizovanja aktivnosti djece u odgojno-obrazovnom procesu u cilju podučavanja određenih obrazovnih sadržaja na temelju izabranih ishoda predškolskog kurikuluma. Uobičajeno se dijele na: oblik rada sa cijelom grupom (kolektivni oblik rada), individualni oblik rada, rad u parovima (tandem) i oblik rada u timovima (rad u manjim grupama). Izbor oblika rada vezan je za uzrast, potrebe i mogućnosti djece, ishode, tip aktivnosti (igra i učeće aktivnosti), sadržaj, raspoloživost i uređenost prostora i materijala.

Metodičke strategije i metode rada odgajatelja - predstavljaju osnovni metodički element odgojno-obrazovnog procesa i podučavanja i određuju se kao sistematski, planski i konzistentno primijenjeni postupci ili način rada odgajatelja prilikom oblikovanja obrazovnih sadržaja i stvaranja situacija učenja u kojima podučavaju djecu ili podstiču proces njihovog aktivnog učenja. Metodičke strategije su dugoročniji postupci koji se ne vezuju isključivo za jednu učeću aktivnost, nego objedinjuju cjelinu procesa učenja (metoda saznavanja kroz praksu, rad na projektima, istraživačke, otkrivalačke i problemske metode, interaktivne metode, uključivanje digitalnih tehnologija u dječije aktivnosti i slično), dok su metode konkretni postupci odgajatelja u toku organizovanja učeće aktivnosti (verbalna metoda, metoda demonstracije, metoda praktičnih aktivnosti i druge). Izbor metodičkih strategija i metoda razlikuje se u odnosu na vrstu sadržaja, ishode, stepene mentalnih procesa koje odgajatelj želi da podrži u toku podučavanja i podrazumijeva umješnost odgajatelja u njihovom izboru i kombinovanju.

Rutine – predstavljaju sastavni dio odgojno-obrazovnog procesa i funkcionisanja predškolske ustanove. To su poznate, smislene i jasne aktivnosti, ponašanja i rituali kojima se uređuje boravak i život djece i odgajatelja u predškolskoj ustanovi. Uključuju vrijeme dolaska i odlaska djece iz predškolske ustanove, vrijeme objedovanja i spavanja, postupke prilikom održavanja higijene prostorije i lične higijene i druge važne elemente boravka u ustanovi. Važne su za razvijanje svijesti o pripadanju, samostalnosti djeteta te predstavljaju formu socijalizacije. Za djecu, one moraju biti uspostavljene na način da ih razumiju, da su razvojno prilagođene i usklađene sa načinom dječijeg učenja.

Prelazi između aktivnosti tokom dana – vrijeme i postupci koje odgajatelji sistematizovano planiraju u dugoročnom smislu, kao što su raspored i smjena određenih vrsta aktivnosti djece i odraslih, boravak i aktivnosti na otvorenom, prelazak iz jednog centra učenja u drugi i slično, ili ih planiraju u hodu u odnosu na trenutne potrebe i mogućnosti djece u pedagoškoj grupi. Sastavni su dio odgojno-obrazovnog procesa i zasnivaju se na potrebi da se smjena aktivnosti i igara djece odvija sa što manje prekidanja i remećenja i na način da ih djeca razumiju, prihvate i usvoje kao svoje obrasce ponašanja.

Prelazi – tranzicije iz jednog u drugi sistem – predstavljaju prelaze djece iz porodice u predškolsku ustanovu i iz predškolske ustanove u osnovnu školu. Trebaju biti podržani dvosmjernom i otvorenom komunikacijom svih učesnika, postepenim i osmišljenim uključivanjem djece u novu zajednicu, čime se ostvaruju temeljne pretpostavke za uspostavljanje kontinuiteta u odgoju i obrazovanju u najboljem interesu djeteta. Uključivanje djece u predškolsku ustanovu, a potom i osnovnu školu, su veoma značajni i osjetljivi događaji u životu djeteta i porodice tokom predškolskog uzrasta.

3. OBLAST KVALITETA: OSOBLJE, KADAR PREDŠKOLSKE USTANOVE

STANDARD 3.1. Kvalitet profesionalnih kompetencija osoblja. Kompetencije i kvalifikacije odgajatelja, stručnih saradnika i drugog osoblja reflektuju se na kvalitet funkcionisanja predškolske ustanove.		Deskriptor		
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		
		D	P	R
❖ Odgojno - obrazovni radnici i stručni saradnici ¹⁷ posjeduju kvalifikacije i ispunjavaju zahtjeve profesije koji su definisani i propisani zvaničnim zakonskim i podzakonskim aktima te općim aktima predškolske ustanove.				
❖ Tehničko, pomoćno i administrativno osoblje predškolske ustanove posjeduje kvalifikacije i zadovoljava zahtjeve i propise koji su definisani zvaničnim zakonskim i podzakonskim aktima te općim aktima predškolske ustanove.				
❖ Osoblje postupa u skladu s definisanim poslovima i odgovornostima i specifičnostima radnog mjesta.				
❖ Zaposlen i angažovan je propisan, dovoljan broj odgojno-obrazovnog, administrativnog, pomoćnog i tehničkog osoblja, a koji je u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima i općim aktima ustanove.				
❖ Poštuju se i provode propisani pedagoški standardi i normativi u pogledu broja djece i broja odgajatelja u odgojnim grupama te kvadrature prostora.				
❖ Odgajatelji i stručni saradnici u predškolskoj ustanovi su kvalifikovani i kontinuirano se stručno usavršavaju, rade na samoevaluaciji, promišljanju i dokumentuju vlastite prakse te izradi plana ličnog profesionalnog razvoja.				
❖ Rad osoblja u predškolskoj ustanovi se dokumentuje u dosje radnika. Odgajatelji i stručni saradnici vode svoj profesionalni portfolio.				

¹⁷ Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini (2007)

Član 29. (Profil stručnjaka) (1) Profil za obavljanje dužnosti odgajatelja definisan zajedničkom jezgrom programa za predškolski odgoj i obrazovanje, stepen stručne spreme i ostalim uslovima za obavljanje odgajateljske dužnosti bliže je definisan standardima i normativima predškolskog odgoja i obrazovanja. (2) Različite programe predškolskog odgoja i obrazovanja u javnom i privatnom sektoru realizuju odgajatelji, specijalizovani stručnjaci različitih profila (pedagozi, specijalni pedagozi, logopedi, psiholozi, ljekari, socijalni radnici) s visokom stručnom spremom. (3) Njegu i brigu o zaštiti i unapređenju zdravlja djece u uzrastu od šest mjeseci do polaska u školu realizuju medicinski radnici sa završenim fakultetom, visokom ili srednjom medicinskom školom.

Član 54. (Prelazni period za uspostavljanje stručnih standarda) (1) Stupanjem na snagu ovog zakona, odgajatelji koji rade s djecom u odgojno-obrazovnom procesu moraju imati visoku stručnu spremu u oblasti predškolskog odgoja. (2) Odgajatelji koji imaju više od 20 godina staža sa višom i srednjom školskom spremom mogu ostati u odgojno-obrazovnom procesu do odlaska u penziju. (3) Prelazni period za zaposlene s neodgovarajućom stručnom spremom reguliše se zakonom koji utvrde nadležne obrazovne vlasti.

❖ Podstiče se profesionalnost, motiviranost, odgovornost, uzajamno poštovanje i saradnja među osobljem, vlada pozitivna klima.				
❖ Timsko djelovanje, saradnja i zajedničko učenje, otvorena komunikacija i kritička refleksija temeljni su postulati kojim se rukovode odgajatelji, stručni saradnici i drugo osoblje i vidljivi su tokom različitih aktivnosti koje se provode u ustanovi.				
❖ Postoji jasan, transparentan mehanizam kojim se grade/primjenjuju/unapređuju standardi struke i standardi kvaliteta rada.				
❖ Stvaraju se uslovi u osiguranju kontinuiteta boravka djece i odgajatelja u određenoj odgojno - obrazovnoj grupi (promjena se događa iz opravdanih razloga).				
❖ Predškolska ustanova ima stručne organe koji se formiraju, djeluju i uvažavaju u skladu s propisanom legislativom i politikom kvaliteta.				
❖ U predškolskoj ustanovi se daje podrška i promoviše rad strukovnih i stručnih organizacija i udruženja koji imaju za cilj promociju i jačanje profesionalnih kompetencija odgajatelja, stručnih saradnika i drugog (administrativnog, pomoćnog, tehničkog i drugog) osoblja.				
❖ Predškolska ustanova podstiče razvoj profesionalnih kompetencija zaposlenih i opredijeljena je da stimuliše i promoviše odgajatelje koji se u svom radu posebno ističu (posebna priznanja, inovativnost, učešće u projektima i dr.), napreduju i stvaraju nove vrijednosti za predškolsku ustanovu i djelatnost.				
❖ Odgajatelji i stručni saradnici poznaju i poštuju Konvenciju o pravima djeteta i drugu međunarodnu legislativu vezanu za zaštitu i ostvarivanje prava djeteta; djeluju u skladu s profesionalnom etikom i održavaju visoke standarde etike i ponašanja prema djeci, roditeljima i kolegama.				
❖ Odgajatelji i stručni saradnici djeluju kao savjesni i odgovorni građani, promovišu temeljne vrijednosti, uključujući demokratiju, vladavinu prava, slobode pojedinca i uzajamno poštovanje, uvažavanje osoba različitog socio - ekonomskog statusa, porijekla, vjerske i nacionalne pripadnosti i drugo.; modeliraju i poučavaju djecu temeljnim vrijednostima.				

STANDARD 3.2. Predškolska ustanova promovira, podstiče i osigurava profesionalni razvoj osoblja. (Vidjeti više u Prilogu 7, Prilogu 8, Prilogu 9, Prilogu 10, Prilogu 11, Prilogu 12.)		Deskriptor		
POKAZATELJI		Posljedno	Ponekad	Rijetko
Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		D	P	R
❖ Izrađuje se godišnji plan profesionalnog usavršavanja, zasnovan na interesovanjima i potrebama zaposlenih i ustanove.				
❖ Plan stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika i stručnih saradnika predviđa različite oblike i načine stručnog usavršavanja i usmjeren je na unapređivanje kvaliteta odgojno-obrazovnog rada, profesionalnih kompetencija i cjeloživotnog učenja.				
❖ Podstiče se pokretanje različitih istraživanja praktičara (akcijska istraživanja) u funkciji unapređenja/razvoja struke i profesionalnih kompetencija odgajatelja i stručnih saradnika.				
❖ Odgajateljima i stručnim saradnicima osiguravaju prilike za usavršavanje kroz istraživanja, refleksiju, procjenjivanje i stalno nadograđivanje prakse kao i mogućnosti učešća u različitim radnim grupama, na okruglim stolovima, u projektima i slično.				
❖ U predškolskoj ustanovi se vodi računa o mentalnom zdravlju zaposlenih; organizuju se radionice, savjetovanja i seminari na temu profesionalnog sagorijevanja, nošenja sa stresnim i kriznim situacijama i slično.				
❖ Samorefleksija se primjenjuje kao alat koji doprinosi razvoju kvaliteta i osigurava kontinuirani proces promjene, omogućujući članovima tima da bolje upoznaju sebe, osvijeste svoje slabe i jake strane kao i mogućnosti za razvoj kompetencija.				
❖ Stručna literatura i druge vrste stručnih resursa se koriste i planski obnavljaju kako bi se omogućilo stručno usavršavanje i profesionalni razvoj odgajatelja i stručnih saradnika.				

STANDARD 3.3.		Deskriptor			
Primjenjuju se transparentne procedure zapošljavanja i angažovanja dovoljnog broja kvalifikovanog stručnog odgojno-obrazovnog, administrativnog, tehničkog i pomoćnog osoblja (a u funkciji održavanja ili unapređenja kvaliteta).		Dosljedno	Ponekad	Rijetko	
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖	Prijem radnika je usklađen sa važećom zakonskom regulativom (zakonskim i podzakonskim aktima i općim aktima ustanove).				
❖	Pripravnici koji se zapošljavaju u predškolskoj ustanovi ulaze u transparentan sistem podrške ustanove (pripravnički staž, mentorstvo) o čemu se vodi dokumentacija propisana legislativom i pravilnicima predškolske ustanove.				
❖	Predškolska ustanova može angažovati asistente i volontere, u skladu s važećim zakonskim i podzakonskim aktima. ¹⁸				
❖	Predškolska ustanova može angažovati osoblje kao saradnike u odgojno-obrazovnom radu koji rade pod nadzorom odgajatelja, radi održanja zakonski preporučenog raspona broja djece na broj odraslih osoba, ili asistente koji pružaju podršku djeci s teškoćama u razvoju, na temelju opravdane potrebe, u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima i općim aktima ustanove.				

¹⁸ Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini (2007). Član 30. Asistenti i volonteri. U realizaciji programa odgojno-obrazovnog rada mogu učestvovati i lica s visokom, višom i srednjom stručnom spremom odgojno-obrazovnog i medicinskog smjera u svojstvu asistenta i volontera.

STANDARD 3.4.		Deskriptor		
Podstiče se razvoj saradničkih odnosa na relacijama odgajatelj – odgajatelj, odgajatelj – stručni saradnik, odgajatelj, stručni saradnik – pomoćno i drugo osoblje. (Vidjeti više u Prilogu 7, Prilogu 8, Prilogu 9, Prilogu 10, Prilogu 11, Prilogu 12).		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		
❖	Podstiče se interakcija među odgajateljima kroz individualne razgovore, savjetovanja, razmjenu iskustava i planiranje zajedničkih aktivnosti (u cilju bogaćenja znanja i sticanja i razmjene iskustava).			
❖	Odgajatelji na nivou grupe djeluju timski i postavljaju zajedničke ciljeve te donose zajedničke odluke koje su u najboljem interesu određene odgojno-obrazovne grupe.			
❖	Odgajatelji sarađuju sa stručnim saradnicima kroz savjetovanja, stručna vijeća, edukacije te različite projekte.			
❖	Odgajatelji koriste znanja i resurse stručnih saradnika prilikom opservacije djece i izrade te donošenja individualizovanih programa.			
❖	Stručni saradnik pedagog, pored ostalog, vrši funkciju promovisanja i podržavanja profesionalnog razvoja i napredovanja odgajatelja te dijeli odgovornost za efikasnost odgojno-obrazovnog procesa u ustanovi.			
❖	Odgajatelji i stručni saradnici razvijaju pozitivne odnose s pomoćnim i drugim osobljem, ukazujući na ulogu i značaj svakog pojedinca u izgradnji kvaliteta rada predškolske ustanove.			
❖	Svi zaposlenici, osoblje (odgojno-obrazovno, tehničko i pomoćno, administrativno) zajednički djeluju i angažuju se u postizanju kvalitetnih pomaka u odgojno-obrazovnom radu.			
❖	Podstiče se rad u timu, tj. grupi ljudi s komplementarnim znanjima i vještinama, kako bi se ostvarili ciljevi za koje su zajednički odgovorni.			
❖	Svi članovi zajedno istražuju i unapređuju cjelokupni razvoj i napredak ustanove, kao i sam proces učenja, odgoja i obrazovanja, što rezultira stvaranjem kvalitetnog tima i razvoja saradničkih odnosa.			

Kvalitet osoblja – određen je kvalifikacijom, motivacijom povoljnim radnim uslovima, optimalnim brojem osoblja, te omjerom djece i odraslih i kontinuiranim usavršavanjem.

Odgojatelj – osoba koja je obrazovanjem stekla potrebne kvalifikacije za odgojno-obrazovni rad sa djecom predškolskog uzrasta, odnosno, do polaska u školu. Posjeduje lične osobine i profesionalne kompetencije uz pomoć kojih organizuje kompleksan proces odgoja, njege i obrazovanja djece od šest mjeseci do polaska u školu.

Njegovatelj – osoba koja je obrazovanjem stekla potrebne kvalifikacije za poslove njege djece predškolskog uzrasta i brige za zdravlje i psihofizičko blagostanje djece na uzrastu do tri godine.

Stručni saradnik u predškolskom odgoju i obrazovanju – osoba koja je obrazovanjem stekla potrebne kvalifikacije za obavljanje poslova koji proizilaze iz funkcija predškolske ustanove, a odnose se na odgojno-obrazovni proces, proces podrške psihofizičkom, kognitivnom i socijalnom blagostanju djece u predškolskoj ustanovi, stručne podrške ogajateljima i podrške porodici u podsticanju odgovornog roditeljstva. Stručni saradnik je dio tima predškolske ustanove i sa odgajateljima i sa drugim stručnjacima djeluje u najboljem interesu djeteta i napretku predškolske ustanove. U predškolskoj ustanovi mogu biti zaposleni profesionalci iz više srodnih, humanističkih područja: pedagog, psiholog, socijalni radnik, defektolog (oligofrenolog, logoped i dr.), medicinski radnik, nutricionista i drugi stručnjaci, što se bliže određuje zakonskim okvirima.

Formalno obrazovanje i sticanje kvalifikacija – odnosi se na zakonski određeni postupak sticanja stručnih kvalifikacija i zvanja. Realizuje se u visokoškolskim ustanovama u skladu sa akreditovanim nastavnim planom i programom za određenu profesiju.

Profesionalni razvoj – kontinuirani, dugoročni i planski proces u kome stručno lice (odgajatelj, pedagog, psiholog, socijalni radnik i drugi), putem podrške i stručne pomoći aktivno djeluje na proširivanju i daljem razvoju svojih profesionalnih i ličnih kompetencija. Profesionalni razvoj se odvija u ciklusima: inicijalno obrazovanje, pripravnništvo, kontinuirano profesionalno usavršavanje.

Lični plan profesionalnog razvoja – sastavni element procesa formalnog, neformalnog i informalnog profesionalnog razvoja, koji uključuje planiranje toka, vremenskog okvira i drugih resursa neophodnih za realizaciju aktivnosti u cilju unapređivanja i proširivanja kompetencija, te analizu i procjenu njegove uspješnosti. Zasniva se na definisanju radnih i životnih ciljeva i zadataka, sagledavanju i projektovanju dostupnih resursa, vremena, stručne pomoći i neophodnih finansijskih sredstava da se plan realizuje.

Stručno usavršavanje/Cjeloživotno učenje – je usavršavanje i osposobljavanje koje se realizuje nakon završetka formalnog obrazovanja i sticanja kvalifikacija. Može biti regulisano u odnosu na zahtjeve vezane za određenu profesiju (specijalizacija), a može biti određeno zakonskim okvirom kao i internim dokumentima i zahtjevima u odnosu na vrstu djelatnosti i poslova te ustanovu u kojoj je stručno lice zaposleno. Stručno usavršavanje je neformalni i informalni vid profesionalnog razvoja, koji se realizuje putem programa i obuka kojima se razvijaju i proširuju specifične profesionalne i lične kompetencije, a zasniva se na ideji cjeloživotnog učenja, razvoja putem iskustvenog učenja i primjenom novih vještina i znanja u praksi.

Mentor – stručni savjetnik, kvalifikovan i specijalizovan za neku stručnu oblast, voditelj, učitelj koji na svog učenika prenosi iskustvo i znanje tokom određenog perioda ličnog profesionalnog razvoja. Mentor ima vještine i znanja iz oblasti obrazovanja odraslih i komunikacijske vještine kako bi mogao realizovati program stručne podrške. Mentorstvo u djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja regulisano je zakonskom legislativom.

Pripravnik – početnik u struci, osoba/radnik na početku službe, koja se osposobljava za samostalan rad u struci za koju se školovala. Status i obaveze pripravnika u djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja regulisane su zakonskom legislativom i određene procedurama. Nakon pripravnčkog staža, pripravnik polaže stručni ispit.

Volonter – osoba koja dobrovoljno i besplatno obavlja neku službu, zbog ličnog entuzijazma, sticanja profesionalnog iskustva, stručnog usavršavanja ili sticanja formalnih uslova neophodnih za radni staž.

Kvalifikacije – stečeni akademski nivo nakon uspješno završenog studijskog programa koji dodjeljuje nadležna obrazovna ustanova (završen prvi ciklus studija, master struke, doktori nauka). Kvalifikacije označavaju nivo profesionalnih kompetencija te raspon znanja i vještina neophodnih za obavljanje djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja.

Standard zanimanja (odgajatelj i stručni saradnik) - dokument u kojem su jasno iskazani ključni poslovi i kompetencije potrebne za određeno zanimanje. Cilj standarda zanimanja je stvaranje detaljne slike o specifičnim vještinama i znanjima koja moraju posjedovati osobe nekog određenog zanimanja. Standard zanimanja je temelj za razvoj standarda kvalifikacija (zahtijevanih ishoda učenja), ali i temelj za razvoj nastavnih planova i programa (NPP).

Standardi kvaliteta rada predškolske ustanove - dokument u kome se definišu pravila, smjernice ili karakteristike za funkcionisanje ustanove radi postizanja optimalnog nivoa uređenosti. Standardi označavaju utvrđenu mjeru ili mjerilo, pravilo, vrijednost, koji se uzimaju kao uzori ili obrasci koji služe za upoređivanje koje treba dostići. Standardi su najčešće propisani i utvrđeni zakonima ili drugim propisima koji regulišu funkcionisanje i djelatnost predškolske ustanove. Najčešće predstavljaju ideal koji se ne može uvijek i/ili odmah dosegnuti, ali ukazuju na put ili pravac kojim se treba kretati da bi se unaprijedio kvalitet rada.

Kompetencije - dinamična kombinacija psihofizičkih, kognitivnih i metakognitivnih, emocionalnih i socijalnih vještina, znanja i razumijevanja koje osoba umije da primijeni u praksi i životu, a podrazumijeva samostalnost i odgovornost. Razvijaju se putem formalnog obrazovanja i kroz životno iskustvo osobe te u sistemu neformalnog i informalnog obrazovanja.

Profesionalne kompetencije odgajatelja - znanja, vještine i sposobnosti za uspješno obavljanje djelatnosti odgoja i obrazovanja djece predškolskog uzrasta. Za savremeni predškolski odgoj i obrazovanje važne su sljedeće profesionalne kompetencije odgajatelja i stručnih saradnika: razumijevanje konstruktivističke filozofije odgoja i obrazovanja i temeljnih principa predškolstva, individualizacija i diferencijacija, kompetencije posmatranja i praćenja djece u skladu s rezultatima razvoja i učenja, kompetencije podsticanja partnerstva s porodicom i lokalnom zajednicom, kompetencije vezane za planiranje na principima integrisanog kurikulumu, kompetencije izbora i primjene strategija podrške razvoju i učenju kroz igru, kompetencije za kreiranje okruženja za razvoj i učenje kroz igru, komunikacijske kompetencije i vještine primjene kvalitetne/nenasilne komunikacije u odgoju, kompetencije za uvažavanje različitosti i demokratskih principa u odgoju i obrazovanju, kompetencije timskog rada i djelovanja, zainteresovanost i posvećenost za unapređenje kvaliteta i stalni profesionalni razvoj, kompetencije primjene digitalnih tehnologija u odgojno-obrazovnom procesu, te kompetencije neophodne za postupanje u odnosu na profesionalnu etiku i odgovornost.

Lične kompetencije odgajatelja/dodatne vještine – specifična znanja, vještine, crte ličnosti i karaktera, te sposobnosti odgajatelja za uspješno obavljanje djelatnosti odgoja i obrazovanja djece predškolskog uzrasta. Pored empatije, altruizma, motivacije, odgovornosti, pozitivnog self-koncepta, realne slike o sebi i visokorazvijenih socio-komunikacijskih vještina, lične kompetencije odgajatelja vezane su za poznavanje stranih jezika, sviranje muzičkih instrumenata, umjetničke naklonosti (drama, slikanje, ples, pjesništvo i druge), inovativnost i poduzetništvo, motivaciju za cjeloživotno učenje i druge.

Refleksija – promišljanje o vlastitoj profesionalnoj praksi i usmjeravanje promišljanja na vlastito djelovanje, putem tumačenja ponašanja u praksi, što rezultira podizanjem odgojnog djelovanja na metanivo (Šagud, 2006). Može se realizovati na tri nivoa (Shon, 1990; Šagud, 2006): „refleksija u akciji“ – koja se događa tokom same akcije, „refleksija na akciju“ – razumijevanje akcije nakon njene realizacije i „refleksija kao akcija“ – što se još naziva „znanje u akciji“, predstavlja intuitivno znanje o akciji.

Refleksivna praksa – odvija se kroz ciklus: planiranje (utvrđivanje problema, promišljanje o problemu i njegovo rješavanje; akcija (primjena planiranih strategija u cilju promjena); promatranje i reflektovanje o posljedicama uvedenih promjena. Posebno mjesto u refleksivnoj praksi odgajatelja zauzimaju samorefleksija i pretvaranje refleksivnog procesa u refleksivnu praksu (Knight, 1996, prema Šagud, 2006). Realizuje se u tri nivoa: razumijevanje procesa na intelektualnom nivou; primjena teorije u praksi i procjena praktičnih posljedica i aspekata promjena.

Refleksivni praktičari – jedno od osnovnih obilježja savremenog odgajatelja i podrazumijeva djelovanje odgajatelja uz kontinuiranu refleksivnu praksu. Odgajatelji kontinuirano analiziraju vlastitu praksu i unapređuju svoje kompetencije kako bi dosegli i održali visok nivo kvaliteta u profesiji u skladu s promjenjivim zahtjevima savremenog svijeta.

Poslodavac - fizička ili pravna osoba koja zapošljava radnika i za koju radnik u radnom odnosu obavlja određene poslove.

Stručni aktivni i vijeća - stručni organi koji obavljaju stručnu funkciju u predškolskim ustanovama. Bave se pitanjima vezanim za funkcionisanje odgojno-obrazovnog rada. Formiranje, nadležnosti i način rada vijeća uređuje se zakonskom legislativom.

Stručno vijeće - čine svi zaposleni odgajatelji i stručni saradnici u predškolskoj ustanovi, kojim predsjedava direktor. Bavi se pitanjima organizacije i rada ustanove, unapređivanjem njenog rada, te pitanjima kvaliteta odgojno-obrazovnog procesa, što uključuje prijedlog godišnjeg programa rada ustanove i druge važne dokumente od značaja za funkcionisanje ustanove, praćenje i analiziranje primjene predškolskog kurikuluma, partnerstva sa porodicom i lokalnom zajednicom i drugo.

Stručni aktivni – formiraju se u predškolskoj ustanovi i čine ih odgojno-obrazovni radnici (odgajatelji i stručni saradnici) na nivou jednog dječijeg vrtića ili po uzrasnim grupama u kojima se realizuje odgojno-obrazovni proces (jasličke, vrtićke i slično). Bave se uže stručnim pitanjima od važnosti za funkcionisanje odgojno-obrazovnog procesa u dječijem vrtiću i pedagoškim grupama (planiranje, primjena programa, dokumentovanje, evaluacija, napredovanje djece, planiranje i realizacija programa stručnog usavršavanja i slično).

Timsko djelovanje/saradnja – zajednički rad koji uključuje odgajatelje, stručne saradnike i druge zaposlene u predškolskoj ustanovi, zasniva se na razvijanju i njegovanju zajedničkog razumijevanja postavljenih ciljeva. Bazira se na saradnji, dijeljenju informacija, dogovoru, planiranju i podjeli odgovornosti među učesnicima tima.

4. OBLAST KVALITETA : UPRAVLJANJE, RUKOVOĐENJE I FINANSIRANJE

STANDARD 4.1.		Deskriptor			
Stručno, profesionalno i demokratsko rukovođenje ustanovom ogleda su u njenoj efikasnosti i kvalitetu usluga koje pruža.		Dosljedno	Ponekad	Rijetko	
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖ Direktor je odgovoran za rukovođenje predškolskom ustanovom i za realizaciju njenih programskih aktivnosti. ¹⁹					
❖ Predškolska ustanova je kontinuirano posvećena strateškom planiranju svog razvoja i unapređenju kvaliteta.					
❖ Predškolska ustanova je posvećena gradnji kulture kvaliteta koja predstavlja zajednički cilj, što se postiže uspostavljanjem i dijeljenjem vizije i misije, vrijednosti i uvjerenja koja su za tu ustanovu svojstvena.					
❖ Svi zaposleni, djeca i roditelji su uključeni u procese razvoja predškolske ustanove.					
❖ Organizacijska struktura je definisana sa procedurama i nosiocima odgovornosti, što je usklađeno sa zakonskim i podzakonskim aktima i općim aktima predškolske ustanove.					
❖ Predškolskom ustanovom upravlja upravni odbor u čijoj je nadležnosti da ustanova radi u skladu sa važećim zakonskim i podzakonskim aktima i u skladu sa svojim ovlaštenjima.					
❖ Godišnje programe rada i izvještaje o radu ustanove za proteklu godinu, na prijedlog stručnog vijeća ustanove, usvaja upravni odbor predškolske ustanove i dostavlja do kraja septembra tekuće godine nadležnim obrazovnim vlastima i osnivaču na razmatranje i usvajanje. ²⁰					
❖ Upravni odbor odgovoran je za utvrđivanje i provođenje politike predškolske ustanove, generalno upravljanje predškolskom ustanovom i efikasno korištenje kadrovskih i materijalnih potencijala. ²¹					
❖ Direktor je dobar organizator, upoznat je sa osnovnom djelatnošću i funkcijom ustanove, transparentno vodi sve poslove institucije iz svoje nadležnosti; posjeduje razvijenu emocionalnu inteligenciju (dobro i pravedno postupi sa zaposlenicima, pohvaljuje i nagrađuje uspjehe i postignute rezultate, obaveze i zadatke delegira pravedno i jasno, pravovremeno ukazuje na greške i propuste, demonstrira emocionalnu stabilnost...) ²²					

¹⁹ Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, Član 37.

²⁰ Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, Član 27.

²¹ Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, Član 36.

²² Vidjeti više u Prilogu 12

❖ Usluge koje ustanova pruža podložne su stalnom unapređenju kvaliteta i stvaranju uslova za cjeloživotno učenje djece, odgajatelja, stručnih saradnika i ostalog osoblja.				
❖ Direktor podstiče i osigurava pravedne uslove za profesionalno usavršavanje i napredovanje stručnog kadra i ostalog osoblja.				
❖ Direktor rukovodi organizacijskom strukturom ustanove i sposoban je razumjeti njihov uticaj na kvalitet prakse, usklađuje svoje djelovanje sa odlikama tih struktura i podstiče njihovo kvalitativno mijenjanje nabolje.				
❖ Direktor demonstrira spremnost podsticanja onih oblika profesionalnog usavršavanja zaposlenih koji su u funkciji osnaživanja cjelovitog shvatanja prirode odgojno-obrazovnog procesa i koji su usmjereni na podsticanje učenja cijele organizacije.				
❖ Gradi se kultura profesionalnog učenja koja doprinosi razvoju vještina vođenja u svakodnevnoj praksi, kultura kontinuiranog i istraživačkog karaktera koja osnažuje zajedničko učenje svih, uključujući i direktora ustanove.				
STANDARD 4.2.		Deskriptor		
Upravljanje i rukovođenje temelji se na razvoju profesionalnih odnosa i timova, autonomiji odlučivanja, povećanju kolektivne odgovornosti, dijeljenju liderstva i uvažavanju profesije.		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		
		D	P	R
❖ Rad stručnih službi, formiranje i funkcionisanje stručnih organa i timova u skladu je sa zakonskim, podzakonskim i općim aktima predškolske ustanove, zasniva se na uvažavanju i saradnji.				
❖ Direktor uvažava mišljenje zaposlenih i ukazuje im povjerenje.				
❖ Direktor pokazuje otvorenost za promjene, podržava inovativnost, učešće u projektima na svim nivoima (na primjer: lokalnom, regionalnom, državnom, međunarodnom).				
❖ Direktor je usmjeren na cjeloživotno učenje, radi na svom profesionalnom razvoju i razvoju kompetencija.				
❖ Direktor uspješno sarađuje sa osnivačem ustanove i lokalnom zajednicom, porodicama djece, drugim ustanovama i institucijama, poduzećima i poslovnim subjektima, ministarstvima, organizacijama civilnog društva, nevladinim organizacijama i svima onima koji na bilo koji način mogu doprinijeti funkcionisanju i unapređenju rada predškolske ustanove.				
❖ Osoblje se profesionalno i odgovorno odnosi prema radu.				
❖ Profesionalne uloge i odgovornosti su jasno definisane u cilju efikasnog donošenja odluka i funkcionisanja ustanove.				

❖ Administrativno osoblje i službe funkcionišu u skladu sa zakonskom legislativom, zakonskim smjernicama i općim aktima predškolske ustanove.						
❖ Osiguravaju se sredstva od osnivača i ista se koriste za potrebe organizacije u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima, u najboljem interesu ustanove i djece.						
❖ Uprava i rukovodstvo posvećeni su kontinuiranom unapređenju uslova rada i poštovanju pedagoških standarda i normativa kao i svih odredbi iz oblasti radnog prava.						
❖ Promoviše se samoodgovornost pojedinaca, zajednička odgovornost i osjećaj odgovornosti svakoga člana tima prema timu i tima prema svakom članu.						
❖ Direktor prepoznaje i osnažuje djelovanje pojedinaca, timova i grupa koje rade na uvođenju pozitivnih promjena, u cilju unapređenja kolektivnih razvojnih kapaciteta ustanove.						
STANDARD 4.3. Finansiranje djelatnosti i transparentnost rada ustanove.		Deskriptor				
		Posljedno	Ponekad	Rijetko		
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		D	P	R
❖ Finansiranje djelatnosti je u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima i općim aktima predškolske ustanove.						
❖ Uprava predškolske ustanove poštuje procedure izrade finansijskog plana i izvještaja o utrošenim sredstvima.						
❖ Ustanova osigurava sredstva potrebna za zapošljavanje kvalificiranog osoblja i pružanje aktivnosti na razvoju osoblja.						
❖ Nabavka potrošnog materijala i materijala za aktivnosti i igre djece zasnovana je na najboljem interesu djece, cjenovnoj pristupačnosti i zakonskim regulativama.						
❖ Nabavka roba, radova i usluga se vrši u skladu sa važećim zakonskim i podzakonskim aktima.						
❖ Ustanova aktivno učestvuje u iznalaženju dodatnih sredstava za poboljšanje uslova rada (učestvovanje u javnim pozivima, domaćim i međunarodnim projektima...).						
❖ Ustanova sarađuje s javnim i privatnim organizacijama, institucijama i obrazovnim ustanovama kako bi zadovoljila sveobuhvatne potrebe djece i porodica, u cilju pomoći jednih drugima u pružanju i unapređenju usluga, osnaživanju resursa i jačanju zagovaračkih napora.						
❖ Sa drugim institucijama, organizacijama i agencijama se kolaborativno i kooperativno učestvuje u različitim društvenim inicijativama, programima i projektima, kako bi se putem usluga ili preporuka zadovoljile i zagovarale šire potrebe osoblja, ustanove, djece i njihovih porodica.						

STANDARD 4.4. Razvijen je sistem informisanja o aktivnostima i važnim pitanjima iz života i rada predškolske ustanove.		Deskriptor			
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko	
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖	Promocija predškolske ustanove i njen ugled odraz su zajedničkog angažovanja zaposlenih.				
❖	Sistem rada i djelovanja je transparentan, a sve važne informacije iz života i rada ustanove dostupne su zaposlenima, porodicama, lokalnoj zajednici (oglasna tabla za zaposlene, oglasna tabla za roditelje, sajt predškolske ustanove, nalozi na društvenim mrežama, You Tube kanal i slično).				
❖	Izrađuju se adekvatni informativni i edukativni materijali koji su dostupni široj javnosti.				
❖	Predškolska ustanova djeluje u skladu sa zakonskim, podzakonskim aktima, pravilnicima i drugim aktima ustanove o tome kako, kada i na koji način se vrši uvid u određenu dokumentaciju.				
❖	Svi podaci i videomaterijali se pažljivo čuvaju i prikladno razmjenjuju uz poštovanje povjerljivosti (npr. definisani pravilnici o upotrebi videonadzora i drugi akti, koji su u skladu sa zakonskom regulativom).				
❖	Arhivska građa ustanove vodi se, čuva se i skladišti u skladu sa važećim zakonima, propisima i općim aktima ustanove.				

Obrazovna politika – odnosi se na pedagošku disciplinu koja se empirijski, analitički i normativno bavi strategijom razvoja odgoja, obrazovanja, sistema i školovanja u nekom području. Istovremeno, dio je javne politike kojom se u društvu uređuje strategija razvoja obrazovanja s gledišta prioriteta ukupnog društvenog razvoja. Može biti usmjerena na neko konkretno područje ili na opću strategiju razvoja obrazovanja. Osmišljava i daje smjernice za duže vremensko razdoblje u određenom području sistema odgoja i obrazovanja.

Akциони plan – dokument na temelju kojeg se određuju prioritetni ciljevi, definišu konkretni zadaci i mjere, te se projektuju putevi, načini i aktivnosti kako da se oni dosegnu. To je sredstvo za planiranje i kontrolu kojim se identifikuju resursi i moguće prepreke u postizanju ciljeva, određuju se zadaci i jasne smjernice djelovanja u odnosu na mjesto, vrstu aktivnosti, vremenski okvir i zainteresovane strane koje će provoditi definisane ciljeve (mjere).

Mreža predškolskih ustanova – administrativno sredstvo kojim se definiše broj i prostorni raspored predškolskih ustanova na određenoj geografskoj teritoriji u kojima se obavlja djelatnost predškolskog odgoja i obrazovanja, te služi kao metodološki okvir za optimizaciju i upravljanje zasnovano na podacima i pokazateljima. Može uključiti sve predškolske ustanove bez obzira na karakter vlasništva, veličinu i pedagoške osobenosti (vrstu predškolskog programa) i predstavlja bazu podataka za planiranje, praćenje, nadgledanje (monitoring), procjene trendova i drugih aspekata djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja. Uređena je zakonskom legislativom, kojom se pobliže određuju kriteriji evidencije mreže predškolskih ustanova.

Predškolske ustanove - su nosioci djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja u skladu s planovima i programima čije zajedničke osnove propisuju nadležne obrazovne vlasti, a u skladu s pedagoškim standardima i normativima za opremu, didaktička, zdravstveno-higijenska, estetska i druga sredstva. (izvor Okvirni zakon BiH). Mogu biti javne i privatne predškolske ustanove, u kojima se primjenjuje cjelovit razvojni program predškolskog odgoja i obrazovanja, program odgoja i obrazovanja u godini pred polazak u školu, kao i drugi specijalizovani programi u odnosu na interes i potrebe djece, porodice i zajednice. Predškolska ustanova ima niz kompleksnih funkcija, koje uključuju odgojno-obrazovnu djelatnost, dopunu porodičnom odgoju, osiguravanje ishrane, njege, preventivno-zdravstvene zaštite i socijalne zaštite djece i porodica. Kao sinonim koristi se termin „dječiji vrtić“.

Osnivač – domaće ili strano fizičko ili pravno lice (nadležne obrazovne vlasti, jedinica lokalne samouprave, vladine, nevladine i druge organizacije, privredna lica i drugi) koja osiguravaju obavezne uslove za osnivanje i rad predškolske ustanove u skladu s principima, standardima i normativima utvrđenim zakonom i ostalim uslovima i kriterijima utvrđenim propisima u oblasti odgoja i obrazovanja.

Rukovodilac/direktor predškolske ustanove – rukovodi i zastupa ustanovu i odgovoran je za zakonitost rada i realizaciju njenih programskih aktivnosti.

Upravni odbor - organ upravljanja u javnoj predškolskoj ustanovi i odgovoran je za utvrđivanje i provođenje politike predškolske ustanove, generalno upravljanje predškolskom ustanovom i efikasno korištenje kadrovskih i materijalnih potencijala. Formiranje, nadležnosti i način rada upravnog odbora predškolske ustanove uređuje se zakonskom legislativom.

Misija - misija definiše razloge postojanja predškolske ustanove. Predstavlja temeljni okvir poslovanja i razvoja te njene osnovne zadatke i funkcije. Određena je svrhom postojanja, funkcijama, ciljevima predškolskog odgoja i obrazovanja, strategijom dejstva, interesima i potrebama njenih korisnika (djece, porodice, zajednice, odgojno-obrazovnih radnika, menadžmenta i drugih).

Vizija – zamisao nekog budućeg stanja i događaja. Jasno i privlačno postavljena projekcija kao dugoročan, racionalan i emotivan cilj, vizija ukazuje na pravac razvoja i kuda se kreće predškolska ustanova.

Zajedničke vrijednosti/ciljevi - ciljevi predškolske ustanove definišu prioritete i željena buduća stanja i rezultate predškolske ustanove koji se teže realizovati kroz planske, svrsishodne i organizovane aktivnosti i akcije u određenom vremenskom periodu. Kao pokretači aktivnosti, ciljevi su temelj planova, procesa praćenja njihove realizacije i procjene efikasnosti poduzetih aktivnosti. Mogu biti kratkoročni, srednjoročni i dugoročni.

Strategija – način kako će se postavljene ciljevi ostvariti.

Strateško planiranje – alat uspješnog vođenja predškolske ustanove kojim se izrađuju i provode planovi njenog razvoja, donose odluke i pokreću aktivnosti u cilju postizanja definisanih ciljeva. Sistematski, planirani, kontinuirani i transparentni proces upravljanja promjenama, koji se realizuje u određenim fazama: izrada misije i vizije, analiza i sagledavanje postojećeg stanja i nivoa razvoja ustanove, postavljanje ciljeva, akcionih planova i odluka o strategijama djelovanja, monitoringa i procjene efikasnosti.

Razvojni plan ustanove – alat kontinuiranog procesa razvojnog planiranja predškolske ustanove kojima se upravljaju promjene i unapređuje kvalitet u svim segmentima rada i funkcionisanja. Zasniva se na prepoznavanju potreba svih aktera i osmišljavanju načina njihovog zadovoljavanja. Povezan je sa izradom misije i vizije predškolske ustanove, postavljanjem ciljeva i izborom strategija razvoja u određenom vremenskom okviru. Donosi se uz participaciju svih aktera i poštovanjem demokratskih načina odlučivanja. Razvojni plan ustanove sadrži izvještaje o postupcima samoevaluacije i drugih analiza (SWOT) kojima se identifikuju prednosti i ograničenja u realizaciji, postavljaju ciljevi, vrijednosti i prioritete u oblasti u kojoj se žele postići promjene, a rukovodeći se definisanim standardima kvaliteta rada predškolske ustanove.

Planiranje upisa djece u predškolsku ustanovu – u skladu sa internim aktima predškolske ustanove i projekcijama broja djece u lokalnoj zajednici, predškolska ustanova i nadležne vlasti donose odluke o broju i načinu upisa djece u nastupajuću radnu godinu. Upis djece je javno objavljen i transparentan postupak, uređen zakonskom i podzakonskom legislativom.

Vođenje - stručno, profesionalno i demokratsko vođenje predškolske ustanove i u ustanovi, koje se bazira na poštovanju principa autonomije odlučivanja, dijeljenju liderstva, povećanju kolektivne odgovornosti, promociji samoodgovornosti, kontinuiranom povećanju motivacije za rad. Vođenje se (prema Slunjski, 2019, str. 3) temelji na pretpostavci da svi uključeni u odgojno-obrazovni proces imaju mogućnost doprinosa ostvarivanju zajedničke vizije ustanove, u skladu sa svojim sposobnostima, ulogom i trenutnom pozicijom (direktor - stručni saradnici – odgajatelji – djeca – roditelji).

5. OBLAST KVALITETA: GRAĐENJE PARTNERSTVA

STANDARD 5.1. Ustanova je posvećena izgradnji i njegovanju partnerstva u cilju podrške dobrobiti, učenju i razvoju svakog djeteta.	Deskriptor		
	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI	Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		
❖ Predškolska ustanova poduzima aktivnu ulogu u javnim politikama protiv nasilja, diskriminacije i stigmatizacije.			
❖ Postoji jasna politika i plan aktivnosti na medijskom promovisanju rada predškolske ustanove i senzibilizacije zajednice na važnost odgoja i obrazovanja u ranom djetinjstvu.			
❖ Ustanova razvija partnerstvo sa roditeljima i lokalnom zajednicom i pruža mogućnost djeci, porodicama, odgajateljima i drugim zaposlenim za iskazivanje prijedloga, inicijativa, sugestija.			
❖ Uspostavljena je saradnja sa roditeljima/starateljima kroz roditeljske sastanke, individualne razgovore, radionice, predavanja, savjetovanja i slično.			
❖ Porodice djece su zaštićene u smislu privatnosti i povjerljivosti informacija koje dobivaju i ustupaju ustanovi. Postoje jasni etički principi djelovanja osoblja u saradnji i građenju partnerstva sa porodicama.			
❖ Godišnjim planom rada ustanove predviđena je realizacija programa jačanja roditeljskih kompetencija.			
❖ U aktivnostima koje odgajatelji i stručni saradnici planiraju, predviđene su inicijative za podsticanje i razvijanje roditeljskih kompetencija za odgovorno roditeljstvo i učenje djece u porodičnom domu.			
❖ Aktivnosti saradnje i građenja partnerstva se kontinuirano i sistematizovano planiraju i zasnivaju na aktuelnim potrebama, mogućnostima i interesovanjima roditelja/staratelja i porodica.			
❖ Porodice se osjećaju dobrodošlo da iznose svoje prijedloge i sugestije u radu ustanove i prihvaćeni su kao partneri i kao konstruktivni, dobronamjerni kritičari.			
❖ Porodice učestvuju u raznim aktivnostima i projektima ustanove u skladu sa svojim mogućnostima, u dogovoru sa predstavnicima ustanove.			
❖ Predškolska ustanova ima jasno definisanu viziju u kojoj se ističe profesionalno i stručno mišljenje osoblja, uz uvažavanje mišljenja i stavova roditelja.			

STANDARD 5.2. Predškolska ustanova uključuje aktivno roditelje/staratelje i porodice u svoj rad.		Deskriptor		
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		
		D	P	R
❖ Roditelji/staratelji su aktivni i prihvaćeni kao partneri u timovima u različitim zajedničkim aktivnostima koje organizuje ustanova (volontiranje, rasprave, seminari, radionice, aktivnosti promocije, priredbe, izleti, radne akcije i drugo).				
❖ Roditelji/staratelji su smisleno i uz poštovanje prava glasa uključeni u procese donošenja odluka.				
❖ Ustanova ima obavezu da pomogne organizaciju i djelovanje vijeća roditelja u svojstvu predstavljanja interesa i zaštite prava, u skladu s općim aktima ustanove. ²³				
❖ Osigurana je transparentna, formalna zastupljenost i participacija roditeljima/starateljima djece u donošenju odluka o radu ustanove (putem vijeća roditelja, koje kandidira predstavnika roditelja u upravni odbor ustanove).				
❖ Osoblje predškolske ustanove - odgajatelji, stručni saradnici i uprava pomažu roditeljima tokom organizovanja i rada interesnih grupa (grupe za samopomoć i slično).				
❖ Osoblje u organizaciju rada vrtića i odgojno-obrazovnih grupa na različite načine uključuju i roditelje/staratelje i članove šire porodice. Podstiče se saradnja i sa članovima šire porodice (bake, djedovi...) kao važnim osobama u odrastanju i razvoju djece.				

²³ Član 38. Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini: (1) Roditelji imaju pravo osnovati vijeće roditelja, a predškolska ustanova ima obavezu da im u tome pomogne. Članove ovog vijeća biraju roditelji. (2) Način i procedura osnivanja i rada vijeća roditelja utvrđuje se općim aktom predškolske ustanove. (3) Vijeće roditelja: a) promovira interese predškolske ustanove u lokalnoj zajednici, b) prezentuje stavove roditelja upravnom odboru predškolske ustanove, c) podstiče angažman roditelja u radu predškolske ustanove, d) informiše upravni odbor o svojim stavovima kada ocijeni da je to potrebno ili na zahtjev upravnog odbora, o svakom pitanju koje se odnosi na rad predškolske ustanove i e) kandiduje predstavnika roditelja u upravni odbor.

STANDARD 5.3. Predškolska ustanova gradi partnerstva sa drugim institucijama i organizacijama u lokalnoj zajednici u cilju ostvarenja programskih ciljeva.		Deskriptor		
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI	Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖ Predškolska ustanova otvoreno i aktivno sarađuje sa kulturnim, obrazovnim i drugim vladinim i nevladinim institucijama (pedagoški zavodi, fakulteti, centri za socijalni rad, donatori, udruženja roditelja, odgajatelja i druga profesionalna udruženja i druge institucije) te poslovnom zajednicom.				
❖ Predškolska ustanova ravnopravno učestvuje u mreži javnih i privatnih predškolskih ustanova u lokalnoj i široj zajednici i ima razvijen cilj umrežavanja s drugim predškolskim ustanovama u zemlji i inostranstvu.				
❖ Informacije o realizovanim programskim aktivnostima/projektima i uspostavljenoj mreži saradnje s drugim ustanovama i institucijama u cilju afirmacije razvoja partnerstava u lokalnim zajednicama su transparentne i javno dostupne.				
❖ Ustanova je prepoznata i cijenjena u lokalnoj zajednici.				
❖ Lokalna zajednica ima mogućnost da potpomaže rad ustanove.				
❖ Odgajatelji u organizaciji odgojno-obrazovnog rada sarađuju s drugim institucijama u lokalnoj zajednici.				

Saradnja/partnerstvo – timsko djelovanje i aktivna saradnja između predškolske ustanove i porodice, koja se zasniva na principima ravnopravnosti, poštovanja i uključivanja, u cilju da se izgrade odnosi, pruži podrška roditeljima i porodici i razvija povoljno okruženje za učenje i cjelovit razvoj djece u porodičnom domu i predškolskom okruženju. Temelji se na toleranciji, aktivnom slušanju i uzajamnom povjerenju, jačanju zajedništva, participacije i dijeljenju zajedničkih vrijednosti, postavljanju zajedničkih ciljeva u procesu uzajamnog učenja i djelovanja. Odgajatelji i stručni saradnici kroz različite forme partnerstva uključuju roditelje/staratelje i porodice u aktivnosti u vrtiću, lokalnoj zajednici i šire kako bi doprinijeli unapređenju kvaliteta i promovisali značaj kvalitetnog predškolskog odgoja i obrazovanja za svako dijete.

Društvena svijest o vrijednosti predškolskog odgoja i obrazovanja – skup predstava i ideja, vrijednosti i normi ponašanja, koje dijele pripadnici nekog društva ili društvenih grupa o suštini, značaju, ulozi, društvenoj i individualnoj vrijednosti i osobenostima djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja.

Dionici (zainteresovane strane) – osobe koje imaju zajednički interes za određenu aktivnost, program ili odluku.

Društvena zajednica – uže ili šire socijalno, geografsko okruženje u kome se nalazi i djeluje predškolska ustanova. Predškolska ustanova gradi odnose i veze sa društvenom zajednicom.

Lokalna zajednica – je teritorijalna i društvena cjelina u kojoj građani žive i čine manje ili više čvrstu i trajnu vezu međusobnih odnosa, kontakata, interakcije, uzajamnosti, saradnje i raznolikosti oblika života. Koristeći zajedničke i vlastite resurse, u njoj građani zadovoljavaju najveći dio svojih životnih potreba, ostvaruju ciljeve i rješavaju životne probleme. Predškolska ustanova je važan podsticaj razvoja lokalne zajednice.

Učešće roditelja u radu vrtića i aktivnostima

Vijeće roditelja – tijelo u predškolskoj ustanovi koju osnivaju roditelji uz podršku stručne službe predškolske ustanove, u cilju promovisanja i zastupanja interesa, angažmana i aktivne participacije u donošenju odluka koje se odnose na roditelje/staratelje i djecu.

Volontiranje roditelja – vid uključivanja i učešća roditelja u radu predškolske ustanove u cilju povećanja kvaliteta njenog djelovanja i približavanja porodici. Stručni saradnici i odgajatelji zajedno sa menadžmentom predškolske ustanove pokreću aktivnosti pozivanja i organizovanja roditelja kako bi pomogli i podržali susrete i aktivnosti kroz aktivan boravak u pedagoškoj grupi, odnosno, ustanovi putem organizovanja zajedničkih akcija, prostora/centra za roditelje u dječijem vrtiću i slično.

Zastupanje - specifična strategija djelovanja u socijalnom radu i u drugim profesijama, pomoću koje se profesionalno i sistematski predstavljaju interesi klijenta (pojedinka ili grupe građana) u cilju da se izvrši uticaj na donosiocima odluka u nepravdom i neodgovarajućem sistemu.

Promovisanje - afirmacija, popularizacija vrijednosti, društvenih fenomena, djelatnosti, organizacije, aktivnosti i slično.

Udruženja odgajatelja - specifična forma profesionalnog organizovanja djelatnika. Strukovno udruženje ili organizacija u djelatnosti predškolskog odgoja koja nije pod nadležnošću vlade ili osnivača predškolske ustanove. Djeluje samostalno i na principima volonterizma i dobrovoljnosti, zalaže se za ciljeve vezane za podizanje kvaliteta struke odgajatelja i stručnih saradnika u djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja na nacionalnom i internacionalnom nivou.

6. OBLAST KVALITETA: PRAĆENJE I VREDNOVANJE

STANDARD 6.1. Uspostavljeni su jasni i transparentni mehanizmi i procedure praćenja, vanjskog vrednovanja i unapređivanja kvaliteta rada.		Deskriptor		
POKAZATELJI		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		D	P	R
❖ Predškolska ustanova učestvuje u evaluacijskim politikama osiguranim od nadležnih obrazovnih vlasti za realizaciju vanjskog vrednovanja odgojno-obrazovnog sistema i kontrolnim mehanizmima stručnog nadzora, pedagoškog praćenja i unapređivanja rada, kako bi se osiguralo da ustanova radi u skladu sa standardima i normativima i zakonom.				
❖ Ministarstva obrazovanja i pedagoški zavodi provode vanjsko vrednovanje rada predškolske ustanove, u skladu sa važećim zakonskim i podzakonskim propisima, uzimajući u obzir i rezultate samoevaluacije.				
❖ Predstavnici roditelja, osnivača, lokalne zajednice i različitih vladinih udruženja mogu učestvovati u procesu vanjskog vrednovanja.				
❖ Ustanova osigurava kontinuitet na prikupljanju dokumentacije i podataka, interpretaciji rezultata o kvalitetu rada kroz otvoreni dijalog, u zajedničkom cilju razvoja ustanove.				
❖ Ustanova unapređuje postojeće i razvija nove oblike praćenja i vrednovanja uz edukaciju zaposlenih za praćenje i dokumentovanje procesa.				

STANDARD 6.2.		Deskriptor			
Ustanova posjeduje i primjenjuje jasne i transparentne mehanizme i procedure kontinuiranog unutrašnjeg praćenja, vrednovanja i unapređivanja kvaliteta rada.		Dosljedno	Ponekad	Rijetko	
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖	Predškolska ustanova ima uspostavljen sistem procesa unutrašnjeg samoprocjenjivanja (pomoću unaprijed dogovorenih indikatora i poznatih nositelja aktivnosti).				
❖	Posvećena je kontinuiranom unapređenju i izradi razvojnog plana i izvještaja prema dogovorenim kriterijima i samorefleksiji (konsenzus svih uključenih aktera na nivou ustanove).				
❖	Predškolska ustanova primjenjuje mehanizme kontinuirane ili periodične procjene, praćenja, dokumentovanja i reflektovanja u procesu izrade izvještaja o samovrednovanju.				
❖	Podstiče se učešće i posvećenost svih zaposlenih na izradi planova razvoja ustanove koji sadrže jasne ciljeve, aktivnosti, očekivane ishode i nosioce aktivnosti.				
❖	Unapređenje uslova i kvaliteta procesa odgoja i obrazovanja, napredovanje djece i efektivnost predškolskih programa, imaju centralno mjesto u procesu samovrednovanja.				
❖	Stručni organi predškolske ustanove vrše analizu rezultata savjetodavno – instruktivnog rada i analizu realizacije godišnjeg programa rada.				
❖	Poduzimaju se mjere za unapređenje odgojno-obrazovnog rada i kvaliteta rada ustanove na temelju analize rezultata praćenja i samovrednovanja i rezultata vanjskog vrednovanja.				
❖	Osiguravaju se mogućnosti i podrška odgajateljima da svoju praksu istražuju, interpretiraju, zajedno sa ostalim uključenim profesionalcima reflektuju, vrednuju i kontinuirano unapređuju.				
❖	Primjenjuju se utvrđeni alati za samorefleksiju o inkluzivnom okruženju predškolskog odgoja i obrazovanja.				
❖	Razvijaju se i unapređuju alati za samorefleksiju o inkluzivnosti koju provode odgajatelji uz podršku stručnog tima na nivou ustanove.				
❖	Uspostavlja se kultura dijaloga na svim nivoima radi uvođenja i unapređenja procesa samovrednovanja.				

STANDARD 6.3. U predškolskoj ustanovi se vrednuje odgojno–obrazovni proces, postignuća djece, rad odgajatelja i stručnih saradnika i rad ustanove u cjelini.		Deskriptori			
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko	
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	D	P	R
❖ Osigurava se profesionalni dijalog i podrška odgajateljima i drugim stručnim radnicima radi refleksije i uvida u to što ostvaruju uspješno i što bi mogli obavljati još uspješnije, u cilju razvijanja kritičnosti i samokritičnosti.					
❖ Osigurava se podrška osoblju u izradi plana ličnog profesionalnog razvoja (i identificiranju područja za poboljšanja koje u praksi treba postići te područja u kojem se eventualno trebaju dodatno usavršiti).					
❖ Nalaze i rezultate vanjskog vrednovanja i samovrednovanja odgajatelji i stručni saradnici koriste za profesionalno osnaživanje, utemeljeno na objektivnim pokazateljima, za postizanje boljih rezultata i veće zadovoljstvo poslom.					
❖ U predškolskoj ustanovi se vrednuje proces i prije krajnjeg ishoda.					
❖ Uspostavljena je sinergija svih onih koji učestvuju u promjenama koje vode ka osiguranju i unapređenju kvaliteta rada.					

STANDARD 6.4. Provodi se formativna refleksija u cilju uklanjanja eventualnih nedostataka, unapređenja odgojno-obrazovne prakse i unapređenja rada ustanove u cjelini.		Deskriptor		
		Dosljedno	Ponekad	Rijetko
POKAZATELJI		Dokazi za evaluaciju, izvori podataka		
❖ Koriste se sugestije i inputi osoblja, upravnog odbora, porodica i predstavnika zajednice, zakonodavni akti, nalazi istraživanja i/ili drugi relevantni resursi koji utiču na odgoj i obrazovanje u ranom djetinjstvu kako bi se ažurirale i revidirale politike kvaliteta.				
❖ U predškolskoj ustanovi stručni kadar evaluira vlastitu odgojno-obrazovnu praksu i postignuća, koristeći se samovrednovanjem i vanjskim vrednovanjem.				
❖ Odgajatelji i stručni saradnici kritički propituju i preoblikuju svoje pristupe i prakse te planiraju stručno usavršavanje utemeljeno na samoprocjeni i vanjskoj procjeni.				
❖ Odgajatelji i stručni saradnici koriste formalne, neformalne i informalne prilike za profesionalni razvoj u skladu s procijenjenim potrebama.				
❖ Odgajatelji i stručni saradnici imaju kritičkog/refleksivnog prijatelja s kojim mogu otvoreno razgovarati i čije mišljenje uzimaju u obzir kao konstruktivnu pomoć za planiranje ličnog profesionalnog razvoja.				
❖ Predškolska ustanova pruža podršku i osigurava prilike za razvoj kapaciteta osoblja u procesima samovrednovanja i vanjskog vrednovanja.				

Kvalitet - svojstvo, odlika, karakteristika, sposobnost, vrijednost, nivo kakvoće. Višedimenzionalni i dinamični koncept, koji se u djelatnosti odgoja i obrazovanja određuje kao „kvalitet kao izvrsnost“, „kvalitet kao izbjegavanje grešaka“, „kvalitet kao ispunjenje postavljenih ciljeva“, „kvalitet kao transformacija“, „kvalitet kao prag“, „kvalitet kao vrijednost za novac“, „kvalitet kao poboljšanje“ (prema Ćurković i sar., 2011, str. 15-17).

Osiguranje kvaliteta – uvođenje unutrašnjih i vanjskih mehanizama i procedura kojima će kvalitet u predškolskoj ustanovi biti garantovan i unapređivan, što se postiže uspostavljanjem institucionalnih mehanizama u cilju kontinuiranog osiguranja i podizanja kvaliteta svih segmenata rada predškolske ustanove. Temelji se na razvoju zajedničkih kriterija (standard rada) i metodologije osiguranja kvaliteta. Podrazumijeva i „promjenu stavova i ponašanja svih učesnika uključenih u rad ustanova, proaktivno djelovanje na poboljšanju svih segmenata rada institucije, njenog kreativnog i inovativnog potencijala“ (prema Ćurković i sar., 2011, str. 10).

Unutrašnje osiguranje kvaliteta – „unutar institucijsko osiguranje kvalitete odnosi se na sredstva ili procese kojima sama institucija jamči da se standardi i kvaliteta obrazovanja koje visokoobrazovna institucija nudi održavaju i unaprjeđuju“ (Sveučilište u Mostaru, 2008, str. 8-9). Provodi se kontinuirano (na primjer svake radne godine ili periodično), uključujući sva područja definisanih standarda kvaliteta rada predškolske ustanove, a rezultira izradom izvještaja, koji se razmatraju kao sastavni dio dokumentacije za vanjsko osiguranje kvaliteta i akreditacije.

Vanjsko osiguranje kvaliteta – „odnosi se na sredstva ili procese kojima neovisna institucija (agencija za osiguranje kvaliteta u obrazovanju) jamči da se standardi i kvalitet obrazovanja koje ustanova nudi održavaju i unaprjeđuju“ (Sveučilište u Mostaru, 2008, str. 9). Provodi se periodično i na način kako je to propisano pravilima i služi kao temelj akreditacije predškolskih ustanova.

Kultura kvaliteta – „kultura kvalitete je stvaranje visokokvalitetnog stupnja mehanizama osiguranja i provjere kvalitete unutar same institucije, te kontinuirane primjene rezultata te provjere. Kultura kvalitete može se definirati i kao sposobnost institucije ili individualnog programa da razvije sustav osiguranja kvalitete u svakodnevnom radu institucije i time postigne kontinuirano osiguranje kvalitete, ne oslanjajući se isključivo na periodičnu evaluaciju.“ (Sveučilište u Mostaru, 2008, str. 7).

Tim za kvalitet ustanove - čine predstavnici odgajatelja i stručnih saradnika, rukovodilac ustanove, roditelja i predstavnika društvene zajednice. Djeluje u skladu sa misijom, vizijom i vrijednostima predškolske ustanove i standardima kvaliteta. Uloga tima je briga, popularizacija i podrška razvoju kulture kvaliteta.

Licenciranje - formalizovani i zakonski uređen postupak u kojem vladino tijelo izdaje službeno dopuštenje ustanovi i/ili pojedincu za obavljanje određene djelatnosti.

Certificiranje - postupak kojim agencija ili ovlašteno udruženje priznaje postignuće utvrđenih standarda kvaliteta u određenoj oblasti.

Akreditiranje predškolske ustanove – formalizovan i zakonski regulisan postupak kojim (ne)vladino ili privatno tijelo ocjenjuje kvalitet rada predškolske ustanove na temelju definisanih standarda, kako bi se službeno utvrdilo ispunjava li minimalne postavljene kriterije i standarde. Rezultira dodjelom statusa priznavanja. Postupak akreditacije podrazumijeva početnu i periodičnu samoanalizu i vrednovanje vanjskih kolega stručnjaka i vrši se na tri nivoa: samovrednovanje, studijska posjeta od strane komisije za akreditaciju i ocjena dokaza i preporuke.

Vrednovanje/evaluacija kvaliteta rada predškolske ustanove - kontinuirana ili periodična procjena u cilju praćenja napretka uz adekvatno pripremljene procedure i instrumente.

Samoevaluacija - je proces vrednovanja rada, funkcija i procesa koji se realizuju unutar predškolske ustanove u odnosu na određene standarde i parametre, radi prikupljanja podataka, odnosno dokaza, o nivou ispunjenosti zahtjeva koji su određeni standardima kvaliteta rada ustanova. Definišu se dobre prakse, uočavaju se nedostaci, te na taj način samoevaluacija predstavlja reflektivni alat za unapređivanje rada predškolske ustanove.

Kriteriji/indikator za vrednovanje – „operativne varijable koje se odnose na posebne empirijski mjerljive karakteristike“ (Sveučilište u Mostaru, 2008, str. 8), predškolskih ustanova, uz pomoć kojih se prikupljaju dokazi o zadovoljenosti, odnosno, nivou uspješnosti i ispunjenosti uslova definisanih standardima kvaliteta rada predškolskih ustanova. Služe kao smjernice prilikom određivanja korektivnih radnji radi unapređivanja kvaliteta određenog područja standarda.

Praćenje razvoja i učenja djeteta - koncept podrške djetetu, koje je uključeno u institucionalni predškolski odgoj i obrazovanje, kojim se primjenjuju stručno i naučno zasnovani postupci u praćenju rasta, razvoja, učenja i drugih vidova aktivnosti djece u predškolskoj ustanovi u cilju uočavanja pozitivnih težnji i pokazatelja promjena u razvoju. Proces praćenja je integrisan u svakodnevni život i usmjeren prema potrebama i interesima djece. Temelji se na principu uvažavanja individualnih osobenosti svakog djeteta, poštovanju integriteta i najboljih interesa za dijete. Timovi (odgajatelji i stručni saradnici) primjenjuju odgovarajuće postupke i tehnike sistematskog posmatranja aktivnosti djece, manifestacija u ponašanju, prate razvojne promjene i analiziraju podatke u kontekstu učećih aktivnosti i primjenu predškolskog kurikulumu kojima se djeluje na razvojne promjene.

Dokumentovanje - je pažljivo i smisleno posmatranje i evidentiranje onoga što se dešava u procesu razvoja, učenja, igre i podučavanja djeteta i odgojne grupe. U širem smislu, dokumentovanje se odnosi na cjelokupni kontekst predškolskog odgoja i obrazovanja u predškolskoj ustanovi; u užem, usmjerava se najviše na djecu i tok aktivnosti u odgojnoj grupi u odnosu na određeni vremenski period i primjenu predškolskog kurikulumu. Uključuje dva povezana zahtjeva (LTScotland, 1996/2006): - dokumentovanje sadržaja i produkata dječijeg individualnog i grupnog učenja i dokumentovanje tokom procesa dječijeg i grupnog učenja.

Formativno praćenje/procjenjivanje - povezano je sa procesom praćenja napredovanja i učenja djece u pedagoškoj grupi i često se naziva „procjenjivanjem za učenje“ (Featherstone, 2011). Odgajateljima služi da dođu do informacija o dječijim potrebama, mogućnostima, toku učenja i napredovanja kako svakog pojedinačnog djeteta tako i pedagoške grupe u cjelini. Temelj je izbora teme i ishoda u procesima planiranja odgojno-obrazovnog rada.

Sumativno procjenjivanje/ocjenjivanje - povezano je sa procesom donošenja konačnog suda o razvijenosti nekog pokazatelja, usvojenosti znanja, dosegnutosti do određenog ishoda ili slično.

4. LITERATURA

- Burchinal M., et al., (2010). Threshold analysis of association between childcare quality and child outcomes for low-income children in pre-kindergarten programs. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(2), 166–176.
- Бојовић, Ж., Михајловић де Оливеира, Д. З., и Тодовић, О. (2021). Индивидуализација у настави – концептуално-методолошки изазов за дидактичку теорију и наставну праксу. *Иновације у настави*, XXXIV(1), 63–79.
- Antulić Majcen S., Pribela Hodap S. (2017). *Prvi koraci na putu prema kvaliteti. Samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.
- Clifford, R. (2005). Structure and stability of the Early Childhood Environment Rating Scale. U H. Schonfeld, S. O'Brien i T. Walsh, (Ur.), *Questions of quality. Proceedings of a Conference on Defining, Assessing and Supporting Quality in Early Childhood Care and Education*. Dublin: Centre for Early Childhood Development & Education.
- CoRe Competence requirements in early childhood education and care (2011). European Commission. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fc7e05f4-30b9-480a-82a7-8afd99b7a723/language-en>
- Ćurković, B., i saradnici. (2011). *Osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju : evropska iskustva i prakse*. Banja Luka: Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta. <http://www.heg.gov.ba/Dokumenti/Publikacije/?id=3505>
- Dahlberg, G., Moss, P., i Pence, A. (2005, 1999). *Beyond quality in early childhood education and care: Postmodern perspectives*. Philadelphia, PA: Falmer Press, Taylor & Francis Inc.
- Douglas, F. (2005). A critique of ECERS as a measure of quality in early childhood education and care. U H. Schonfeld, S. O'Brien, i T. Walsh, (Ur.), *Questions of quality. Proceedings of a Conference on Defining, Assessing and Supporting Quality in Early Childhood Care and Education*. Dublin: Centre for Early Childhood Development & Education
- Harms, T., Clifford, R.M., Cryer D. (2005). *Early Childhood Environment Rating Scale* <https://ers.fpg.unc.edu/scales-early-childhood-environment-rating-scale-third-edition>
- Featherstone, A. (2011). *Catching them at it! Assessment in the early years*. London: A&C Black Publishers Limited.
- Harris Helm, J., i Katz, L. G. (2001). *Young investigators. The project approach in the early years*. New York, London: Teachers College, Columbia University.
- Katz, L.G. (1993). Five perspectives on quality in early childhood programs. *Learninghouse on Early Education and Parenting. Catalog # 208*. <http://ceep.crc.uiuc.edu/eeearchive/books/pivepers.html>
- Kilpatrick, J. (2010). Influences of Soviet research in mathematics education. U A. Karp, i B. R. Vogeli (Eds.). *Russian mathematics education. History and world significance* (359-368). Singapore – Hackensack – London: World Scientific Publishing.
- LTScotland. (1996; 2006). *The Reggio Emilia Approach to early childhood education*. Glasgow: Learning and Teaching Scotland. www.LTScotland.org.uk
- Milutinović, (2007). Pojam ciljeva obrazovanja i učenja. *Pedagoška stvarnost*, 53(5–6), 375–384.
- OECD. (2001). *Starting Strong. Early childhood education and care. Education and skills*. OECD Publishing, Paris. OECD (2012b). *Starting Strong III: A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264123564-en>

- OECD. (2004). *Starting strong. Curricula and pedagogies in early childhood education. Five curriculum outlines*. Paris: Directorate for Education.
- OECD. (2006). *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. Paris: OECD Publications.
- OECD. (2012). *Education today 2013. The OECD perspective*. OECD Publishing.
DOI:10.1787/edu_today-2013-en
- OECD. (2017a). *Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education*. OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264276253-en>
- OECD. (2017b). *Starting Strong 2017: Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care*. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264276116-en>
- OECD. (2021). *Starting Strong VI: Supporting Meaningful Interactions in Early Childhood Education and Care*. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f47a06ae-en>.
- OECD. (bez datuma). Enhancing Quality in Early Childhood Education and Care (ECEC).
http://www.oecd.org/document/0/0,3746,en_2649_39263231_45149440_1_1_1_1,00.html
- Pramling Samuelsson, I., i Sheridan, S. (2009). Preschool quality and young children's learning in Sweden. *International Journal of Child Care and Education*, 3(1), 1-11.
- Schon, D. (1990). *Educating the reflective practitioner*. San Francisco: Josey – Bass.
- Sheridan, S. (2001). *Pedagogical quality in preschool: An issue of perspectives*. Göteborg, Sweden: Acta Universitatis Gothoburgensis. <http://gupea.ub.gu.se/dspace/>
- Sheridan, S. (2011). Assessment of the pedagogical quality in Swedish preschools. Presentation. Moscow 2011. <http://gupea.ub.gu.se/dspace/>.
- Slunjski E. i saradnici (2019). *Mudrost vođenja: prikaz istraživanja i alati razvoja prakse vođenja*. Zagreb: Element d.o.o.
- Stepanović, J., i Đermanov, J. (2015). Pedagoška klima u kontekstu unapređivanja procesa odgoja i obrazovanja. *Život i škola*, LXI(2). 183-191. <https://hrcak.srce.hr/162169>
- Sveučilište u Mostaru. (2008). *Vodič kroz osiguranje kvalitete -za studente i nastavnike*.
<https://www2015.sum.ba/sites/default/files/kvaliteta/VodicOsiguranjeKvalitete.pdf>
- Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., i Taggart, B. (2004). *The effective provision of pre-school education (EPPE) Project: Findings from the early primary years. Sure Start. Evidence & research*. November 2004. Department of Education and Skills. <https://dera.ioe.ac.uk/18189/2/SSU-SF-2004-01.pdfHayes>
- Šagud, M. (2006). *Odgajatelj kao refleksivni praktičar*. Petrinja: Visoka učiteljska škola u Petrinji.
- Tankersley, D., & Brajković, S. (2012). *Teorija u praksi, priručnik za profesionalni razvoj odgajatelja*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
- Thomas, K. (2021). *Developing high-quality pre-primary programs: USAID Education how-to note*. United States Agency for International Development (USAID).
- Tuna, A., Tankersley, D., Brajković, S., Cincilei, C., Handžar, S., Ibolya, E., Rajabova, T., Rimkiene, R., Sabaliauskiene, R., Sneberger, V., Trikić, Z. i Vonta, T. (2011). *Kompetentni odgajatelji 21. stoljeća. ISSA-ina definicija kvalitete pedagoške prakse*. International Step by Step Association (ISSA).
<https://inskola.com/wp-content/uploads/2021/11/KOMPETENTNI-ODGAJATELJI-21-STOLJECA.pdf>
- UNESCO (2021). *Global partnership strategy for early childhood, 2021-2030*. Global Partnership Strategy for early childhood, 2021-2030 - UNESCO Digital Library
- United Nations (UN). (2015). *Sustainable development goals. SDGs Transform Our World, 2030*. United Nations.

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf> OECD, 2006

Urban, M. (2005). Quality, Autonomy and the Profession. U H. Schonfeld, S. O'Brien, i T. Walsh, (Ur.), *Questions of quality. Proceedings of a Conference on Defining, Assessing and Supporting Quality in Early Childhood Care and Education* (str. 30-48). Dublin: Centre for Early Childhood Development & Education. Dublin, Castle, September, 23th-25th 2004.

Vujičić, L. (2008). Kultura odgojno-obrazovne ustanove i kvaliteta promjena odgojno-obrazovne prakse. *Pedagogijska istraživanja*, 5(1). 7 – 21.

World Organization for Early Childhood Education (OMEP). (2019). *The OMEP ESD rating scale and tool kit. Early childhood education for sustainability and global citizen education (2nd ed. adapted 2019 from the original ESD Rating Scale)*. <https://omeworld.org/wp-content/uploads/2021/02/2019-Introduction-to-the-OMEP-ESD-rating-scaleENG.pdf> Vujičić, 2008

Young, M. E. (1996). *Early child development: Investing in the future*. Washington, D.C: The World Bank. Directions in development.

5. PRILOZI

PRILOG 1: Lista analiziranih dokumenata okvira i standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova

1. *Preporuke Vijeća od 22. svibnja 2019. o visokokvalitetnim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja* (2019/C 189/02). Službeni list Europske unije (C 189/4 od 5.6.2019). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)&from=EN)
2. Ionescu, M., Tankersley, D., Trikić, Z., Vonta, T. (2018). A systemic approach to quality in early childhood services for children from 3 to 10 years of age. Documentation study on ISSA's work on quality improvement. Leiden: International Step by Step Association - Istočna Evropa (ISSA). Link: https://www.issa.nl/sites/default/files/pdf/Publications/quality/A%20Systemic%20Approach%20To%20Quality%20in%20Early%20Childhood%20Services%20For%20Children%20from%203%20-10%20021018%20V1.0%20FINAL_0.pdf
3. *Siolta the national quality framework for early childhood education – User manual*. (2017). Early Years Education Policy Unit Department of Education and Skills. IRSKA. Link: <https://www.kkccc.ie/wp-content/uploads/2018/01/siolta-manual-2017.pdf>
4. *Guide to the national quality framework* (2018/ drugo revidovano izdanje 2020). Australian Children's Education and Care Quality Authority. Link: <https://www.acecqa.gov.au/sites/default/files/2021-11/Guide-to-the-NQF-September-2020-compressed.pdf>
5. *Early learning program accreditation standards and assessment items* (Juli 2019). National Association for the Education of Young Children (NAEYC), SAD. Link: https://www.naeyc.org/sites/default/files/globally-shared/downloads/PDFs/accreditation/early-learning/standards_assessment_2019.pdf
6. *WHITE PAPER Quality standards and quality assurance systems for pre-primary education* (2019). i *BUILD TO LAST A framework in support of universal quality pre-primary education* (2020). UNICEF. Link: <https://www.unicef.org/media/67191/file/Build-to-last-framework-universal-quality-pre-primary-education.pdf>, kao i [White-Paper-Quality-Assurance-May29-2.pdf \(ecdmeasure.org\)](https://www.ecdmeasure.org/White-Paper-Quality-Assurance-May29-2.pdf)
7. *MELQO: Measuring early learning quality and outcomes*. (2017). The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Link: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248053/PDF/248053eng.pdf.multi>
8. *Quality framework early learning and childcare*. (Juni 2021). Care Inspectorate. Škotska. Link: <https://hub.careinspectorate.com/media/4465/a-quality-framework-for-daycare-of-children-childminding-and-school-aged-childcare.pdf>
9. *Стандарди квалитета рада предшколских установа*. (2012). Министарство просвете, науке и технолошког развоја. Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања. Србија. Link: <https://ceo.edu.rs/wp-content/uploads/publikacije/Standardi%20predskolske%20ustanove.pdf>
10. *Priručnik za samovrednovanje ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2012). Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Hrvatska. Link: http://dokumenti.ncvvo.hr/Samovrjednovanje/Tiskano/prirucnik_predskolski_odgoj.pdf
11. *Early learning and care assessment for quality improvement – Assessment / Infant Toddlers Preschool Guidelines / Infant Toddlers Preschool*. (2017). Toronto: Children's Services, Early Learning and Care Assessment for Quality Improvements. Link za paket: <https://www.toronto.ca/community-people/community-partners/early-learning-child-care-partners/assessment-for-quality-improvement-aij/>

PRILOG 2: Raznovrsnost namjene standarda kvaliteta

Dio prezentacije sa prvog sastanka Radne grupe za definisanje Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova; Usporedna analiza dokumenata u svijetu i regionu. Sarajevo, 7. 4. 2022. godine.

Svrha/namjena standarda kvaliteta

<http://www.earlychildhood.org.uk/early-childhood-school-curriculum/>

Raznovrsnost namjene standarda	Teorijske preporuke (okvir) za zajedničko razumijevanje oblasti i standarda kvaliteta (EU, UNESCO, UNICEF)
	Pravičan pristup kvalitetnom predškolskom odgoju i obrazovanju (UNICEF).
	Okvir preporuka za uspostavljanje regulatornog sistema poboljšavanja, procjenjivanja, istraživanja i praćenja kvaliteta (na različitim niovima sistema – globalno, na nivou države, na nivou predškolske ustanove) zasnovanog na <i>evidence-based</i> pristupu
	Smjernice / jasni mehanizmi i očekivanja za akreditaciju predškolskih ustanova i monitoring (Australija, Toronto)
	Alat za razvoj kulture (samo)evaluacije i istraživanja kvaliteta u sistemu/predškolskoj ustanovi. Alat za primjenu nacionalnog kurikuluma. Alat za profesionalni razvoj (Hrvatska, ISSA, Irska, Škotska)
	Alat za zastupanje prema obrazovnim politikama i senzibilizaciju važnosti kvaliteta predškolskog odgoja i obrazovanja (globalno UNESCO, ISSA, UNESCO, UNICEF)

PRILOG 3: Struktura dokumenata standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova

Dijelovi prezentacije sa prvog sastanka Radne grupe za definisanje Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova; Usporedna analiza dokumenata u svijetu i regionu. Sarajevo, 7. 4. 2022. godine.

PRIMJERI DEFINISANIH OBLASTI – iz oblasti se direktno izdvajaju standardi kvaliteta

EU OBLASTI:	Pristup, Osoblje, Kurikulum, Evaluacija i monitoring, i Upravljanje i finansiranje.
SAD	Odnosi, Kurikulum, Podučavanje, Procjenjivanje napredovanja djeteta, Zdravlje, Kompetentnost osoblja, priprema (obuka) i podrška, Porodice, Relacije sa zajednicom, Fizičko okruženje, Rukovođenje i upravljanje
ISSA	Pristup, Osoblje i uslovi rada, Kurikulum, Monitoring i evaluacija, Politike i finansiranje
AUSTRALIJA	QA1 Obrazovni program i praksa, QA2 Dječije zdravlje i bezbjednost, QA3 Fizičko okruženje, QA4 Osoblje, QA5 Odnosi sa djecom, QA6 Saradničko partnerstvo sa porodicama i zajednicom, QA7 Upravljanje i rukovođenje
IRSKA	Prava djeteta, Okruženja, Roditelji i porodice, Konsultacije, Interakcije, Igra, Kurikulum, Planiranje i evaluacija, Zdravlje i zdravstvena zaštita, Organizacija, Profesionalna praksa, Komunikacija, Tranzicije, Identitet i pripadanje, Legislativa i regulacija, Uključivanje zajednice
SRBIJA	Predškolski program, godišnji plan i razvojni plan, Odgojno-obrazovni rad, Dječiji razvoj i napredovanje, Podrška djeci i porodici, Etos, Organizacija rada i rukovođenje, Resursi

PRIMJERI DEFINISANIH MODULA/SISTEMA

MODULI/SISTEMI	
UNESCO	MODEL modul ima tri oblasti: Izvršna funkcija (upravljanje kognitivnim procesima, uljučujući procese učenja), Socio-emocionalni razvoj, Preakademske vještine (pismenost i matematika) MELE modul ima 7 oblasti: Okruženje i fizičko uređenje/materijali, Uključivanje porodice i zajednice, Osoblje, Interakcije, Inkluzivnost, Pedagogija, Igra
UNICEF	Interakcija i komunikacija, Vođenje i upravljanje, Fizički i prostorni kapaciteti, Nivoi resursa i distribucija, Usklađenost s vrijednostima i načelima zajednice i društva (U DOKUMENTU: Quality Standards and Quality Assurance Systems for Pre-Primary) Build to Last MIKROSISTEM – PRAVIČAN PRISTUP PVO Primjenjivanje kurikuluma, Razvoj radne snage, Angažovanje porodice i zajednice, Obezbeđivanje kvaliteta, Planiranje i budžetiranje MEZOSISTEM – PODRŽAVAJUĆE OKRUŽENJE ZA PVO Upravljanje na nivou ministarstava, Politike i legislative, Javno mnjenje, Finansiranje

PRIMJERI DEFINISANIH PITANJA

KLJUČNA PITANJA	
ŠKOTSKA	Koliko je dobra naša njega i učenje? Koliko je dobra naša ustanova (seting)? Koliko je dobro naše upravljanje/rukovođenje? Koliko je dobar naš tim / osoblje? Koliko je dobra naša njega i podrška tokom pandemije? Svako ključno pitanje je dalje razrađeno na oblasti, na primjer: Koliko je dobra naša njega i učenje? - Njega i podrška - Djeca su bezbjedna i zaštićena - Igra i učenje - Učešće porodice - Efektivne tranzicije

PRILOG 4: Primjeri indikatora i njihova mjerljivost

Dio prezentacije sa radionice Radne grupe za definisanje standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova; Struktura i elementi standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova, Sarajevo, 27. 5. 2022. godine.

PRIMJERI MJERLJIVOSTI STANDARDA

ŠKOTSKA

Da bi se ocijenio kvalitet rada predškolske ustanove, koristi se šestostepena skala za indikatore kvaliteta, koja je detaljnije opisana.

- 6 Izvrsno – izvanredno ili vodeće u sektoru
- 5 Veoma dobro - glavne prednosti
- 4 Dobro – značajne prednosti, sa nekim oblastima koje je potrebno poboljšati
- 3 Adekvatan – prednosti tek nadmašuju slabosti
- 2 Slabo – značajna slabost – potrebne su prioritetne akcije
- 1 Nezadovoljavajuće – značajne slabosti – urgentne akcije su potrebne

TORONTO

Za mjerenje indikatora se daje petostepena skala:

ne zadovoljava očekivanja 1 ili 2, zadovoljava 3, prevazilazi očekivanja 4 ili 5.

PRILOG 5: Okruženje radne sobe i materijali

Priredila: Radna grupa

OKRUŽENJE RADNE SOBE I MATERIJALI

Okruženje grupne, radne sobe je organizovano po centrima aktivnosti kako bi se podržalo aktivno učenje kroz igru i praktične aktivnosti djece u svakom od područja učenja i razvoja. Ovakva organizacija prostora grupne sobe po manjim cjelinama, centrima aktivnosti, na indirektan način poziva djecu na aktivnosti i interakciju jedan na jedan i u manjim grupama, što pogoduje kvalitetu vršnjačke komunikacije, kao i komunikacije s odgajateljem.

Preporučuje se da svaka radna, grupna soba za djecu u vrtiću, bude organizovana oko centara aktivnosti, kako bi se podržale pedagoški osmišljene aktivnosti utemeljene na igri kao osnovnim sredstvom i metodom za učenje male djece. Materijali, sredstva, igračke i igrovni materijali trebaju biti dostupni djeci, uzrasno i razvojno primjereni. Neke materijale centara aktivnosti treba rotirati i povremeno mijenjati, kako bi se podržala nova iskustva, vještine djece i interesovanje i motivacija za istraživanje u svakoj od razvojnih oblasti. Ostale materijale je preporučljivo mijenjati zavisno o vremenskoj dužini projekta i/ili individualnih interesovanja djece. Namještaj, prostirke, igračke, materijali i sredstva moraju ispunjavati standarde ispravnosti, sigurnosti i neškodljivosti za dječiju upotrebu, te da su primjereni za konkretan uzrast djece koja ih koriste i dolaze u dodir s njima.

Svaka grupna, radna soba treba sadržati prostor za zajedničke aktivnosti cijele grupe te prostor, namještaj i materijale organizovane u manjim organizacijskim cjelinama, centrima aktivnosti. U nastavku teksta su navedene neke od mogućnosti organizacije centara aktivnosti, a svaki pasus sadrži opis centra u odnosu na neku od namjena za djecu i odgajatelje, te popis pripadajućih materijala. Primjeri su namijenjeni za fleksibilno korištenje, s tim da se organizacija prostora i vremena što je više moguće određuje zajedno s djecom i u odnosu na njihove potrebe i interese.

Malaguzzi (1998) ističe prostor kao „neku vrstu akvarija koji odražava ideje, vrijednosti, sposobnosti i kulturu onih koji u njemu žive“. Po njemu, svako dijete ima „sto jezika“ za iskazivanje svojih stvaralačkih potencijala, a na odraslima je da te potencijale prepoznaju i kreiraju podsticajno okruženje u kojem će se ti potencijali dalje razvijati.

CENTRI AKTIVNOSTI

Centri aktivnosti su mali, omeđeni, funkcionalno označeni prostori koji su odvojeni odgovarajućim namještajem, koji podstiču djecu na interakcije kroz igru, druženje i istraživanje. Djeca s istraživanjem počinju veoma rano, angažujući sva svoja osjetila: vid, sluh, opip, okus i njuh. Kako rastu, otkrivajući svijet oko sebe, tako se i njihovi interesi za saznanjem i istraživanjem proširuju. Pri uređenju prostora, važnu ulogu imaju odgajatelji, kako bi prostor organizovali u različitim centrima aktivnosti, ispunili pripadajućim materijalima i sredstvima, uvažavajući dječije razvojne i individualne potrebe i interese.

Napomena: Prilikom organizacije prostora obratiti pažnju da se odvoje „tihi“ centri (manipulativi, opismenjavanje, prostor za privatnost, likovni centar i „bučni“ centri (blok i obiteljsko-dramski, pijesak i voda). Vrijeme za tiše i bučnije (statičnije i dinamičnije) aktivnosti treba biti izbalansirano tokom dana.

Prostor za jutarnji sastanak (zajedničke aktivnosti) može sadržati: prostirku za udobno sjedenje na podu, plutanu tablu na zidu (ili flanelografe/flanel table), spremnike sa karticama i materijale za obilježavanje i/ili bilježenje (zaokruživanjem, pisanjem, pokazivanjem), muzičke ili neke druge instrumente za upotrebu tokom kretanja i/ili muziciranja, štafelaj ili tablu za držanje papira (Flipchart tabla) ili magnetnu tablu za interaktivne aktivnosti; policu ili spremnik za očigledna sredstva i tematsku literaturu (enciklopedije, slikovnice, slike, karte...).

Prostor gdje djeca mogu: dobiti predvidive dnevne planove aktivnosti; vježbati vještine slušanja i izražavanja kroz aktivnosti kao što su jutarnje vijesti; razviti osjećaj za vremensku orijentaciju kroz učešće u aktivnostima bilježenja na kalendaru; istražiti jezičke i matematičke koncepte u procesu dešifriranja poruka i simbola i slično.

Prostor gdje odgajatelji mogu: predstaviti djeci i učiniti motivirajućim i predvidivim dnevni plan podsticajnih aktivnosti i vremena (stvaranje mentalne mape dana); interaktivno se baviti ranom pismenošću djece; osnažiti osjećaj zajedništva (dosljedno poštovanje pravila koja su razvijena zajedno sa grupom, pjevanje pjesme dana, zajedničke pjesme za okupljanje i sl.), prakticiranje odgovornosti (npr. „dijete dana“, pomagači i sl.), samostalnosti u izboru aktivnosti i centra aktivnosti, osnažiti vještine slušanja i izražavanja (postavljanjem pitanja koje zahtijevaju kritičko mišljenje) i dijeljenja ideja i osjećaja (vještine rješavanja sukoba prilikom rješavanja problema i drugih važnih pitanja saradnje u grupi); osnaživanje dječijih kompetencija općenito.

Prostor za početno čitanje i pisanje može sadržati: bibliotečki centar sa širokim izborom literature: knjigama različitog sadržaja i dimenzija, slikovnicama i časopisima (enciklopedije, velike knjige, male knjige, knjige i slikovnice različitog sadržaja i žanra, taktilne slikovnice, slikovni rječnici, informativne knjige i slikovnice, audio knjige, slikovnice koju su dizajnirala djeca); centar za slušanje sa slušalicama, zbirke kasete, diskova sa pričama i pjesmama, kasetofon i CD plejer, poster, mini pozorište s ginjol lutkama i lutkama za prste i sl.; centar za početno pisanje sa širokim izborom papira različitih dimenzija, oblika, tekstura i namjena, s linijama i kockicama i bez, pribor za pisanje i crtanje, „piši-briši“ tablama, naljepnicama, etiketama, kovertama; rekviziti, alati i materijali za izradu slikovnica kao što su naljepnice slova abecede/azbuke, trake za uvezivanje, bušilice i heftarice za papir, velike spajalice, časopisi, novine, katalozi i drugi reklamni materijali; centar sa računarom uz pristup odgovarajućem softveru i sigurnim veb stranicama; podne jastuke ili druga udobna sjedala.

Prostor gdje djeca mogu: upoznavati različite književne žanrove, razgledati knjige, slikovnice i druge pisane materijale, „čitati“ pojedinačno ili u paru, u maloj grupi; kreirati, izmišljati, dizajnirati i ilustrovati priče; rekonceptualizovati poznate priče; kreirati svoje priče i slikovnice na papiru ili na računaru; dramatisovati, dramatisovati uz pomoć lutke, drugih rekvizita i mini pozorišta; slušati priče i pjesme sa kasete, CD-a ili posjetiti poznate veb stranice sa pričama i pjesmama za djecu; igrati edukativne igre...

Prostor gdje odgajatelji mogu: omogućiti i osigurati okruženje bogato pisanim materijalom u radnoj sobi (abeceda/azbuka, znakovi, različiti simboli, grafikoni, naljepnice, upute, slike upute, slika-priče) slikovni materijali za tablu za zajedničko okupljanje, za jutarnji sastanak (dan, datum, mjesec, godina, vrijeme, imena djece, prisutni, odsutni i sl.); zapisi brojalica/razbrajalica, pjesmica, serija slika, slika-priča, grupnih pravila. Odgajatelji ističu dječiji rad u prostoru vrtića i radne sobe, ohrabruju djecu i stalno pružaju prilike djeci da podijele sa vršnjacima i drugima svoje kreacije, radove, ilustracije, impresije, zapažanja i sl. Odgajatelji mogu urediti ovaj prostor tako da organizuju mini biblioteku sa udobnim mjestom za razgledanje i čitanje slikovnica, časopisa za djecu i knjiga, sa CD plejerom i

kolekcijama raznovrsnih priča, pjesama; sa računarom i opremom za slušanje i početno čitanje i pisanje. Povremeno rotirati, mijenjati i dopunjavati zbirke, uključujući nove autore. Prije nego što se omogući i da djeci na korištenje, potrebno je pregledati sve materijale, veb stranice i audiozapise kako bismo bili sigurni da su odgovarajući i potpuno sigurni za djecu. Odgajatelji mogu podsticati djecu da sarađuju u paru dok su za računarom. Snabdjeti, opremiti centar za opismenjavanje sa raznovrsnim priborom za pisanje (grafitne olovke, olovke u boji, flomasteri, markeri različitih boja i debljine, različite vrste i dimenzije papira; mini pribora za izradu knjiga kao što su kartoni, heftalice, bušilice papira, spajalice, deblji konci, trake, makaze, ljepilo za papir i dr.).

Manipulativni (i matematički) centar

Prostor za manipulativne (i matematičke aktivnosti) može sadržati: specijalizovani didaktički materijal (Mala matematika, Mala geometrija, Logički blokovi, Obojeni štapići, Obojeni borići, brojevni nizovi, brojevne slike, slagalice, umetaljke, Loto geometrijskih oblika, Memory, Tangram, razne vrste domino igračaka, serije predmeta raznih veličina, lutke-kupe, računaljke, stoni građevinski materijal i slično); prirodni materijali i predmeti svakodnevne upotrebe (sredstva koja inače nemaju didaktičke svrhe) i njihovi modeli, aplikacije i slike, različiti simbolički materijali, te širok izbor igračaka i sredstava za igre u cilju matematičkih manipulacija, istraživanja i eksperimentisanja, rješavanje problema, zagonetki i dosjetki; materijali i spremnici za brojanje (kartonske kutije za jaja, posude za led...), razvrstavanje, sortiranje, uzorkovanje, mjerenje, materijali koji olakšavaju sortiranje i klasifikaciju; rekvizite, alate i materijale kao što su mjerne trake, vage, linijari, satovi, kase i „novac“, „pečate“ i jastučiće za pečate, abakus; magnetne i taktilne brojčane i geometrijske oblike; knjige i slikovnice o brojanju, uzorcima, oblicima, slikovnice i knjige s matematičkim sadržajem, kao i knjige sa pričama koje tematiziraju matematiku i matematičke koncepte; bilježnice, materijale za crtanje i pisanje, precrtavanje i slično. Manipulativna sredstva se smatraju predmetima koji se koriste za stolom, a djeca koriste ruke i oči kako bi se igrala s njima. Manipulativne igre mogu biti različite slagalice, kocke, loto. Koriste se više individualno nego u grupama ili parovima. Ovaj centar treba da sadrži i materijali za vježbanje finog motoričkog razvoja (perle za nizanje, vezice, čistače za lule (zaštićene žice za oblikovanje) male građevinske igračke i kockice, plastelin, glinu, makaze, umetaljke i slagalice različitih nivoa složenosti, bušilice za papir, časopise i reklamne kataloge za rezanje i kidanje, drvene daske sa klinovima za umetanje, lutke ili modele sa različitim načinima zakopčavanja (kopče, dugmad, rajsferšlus, čičak traka, pertle i sl.). Po mogućnosti, ovaj centar opremiti digitalnim fotoaparatom, štampačem (printerom), računarom.

Prostor gdje djeca mogu: istraživati, upoređivati količine, dužine, težine, zapremine i rezultate mjerenja, razvrstavati, grupisati, klasificirati, sortirati zbirke malih predmeta po jednom ili više atributa (dugmad, čepovi za boce, kopče, perle, prirodni neoblikovani materijali kao što su kamenčići); istražiti karakteristike podudaranja i preklapanja; vježbati operacije sa skupovima; predstavljati podatke izvedene iz svakodnevnih događaja; predviđati i procjenjivati a zatim provjeravati pretpostavke (npr. procijenite koliko količinski u korpi ima jagoda, zatim ispraznite posudu, prebrojite, kako bi se testirala pretpostavka i to koliko je procjena bila blizu stvarnom iznosu, količini); igrati društvene igre s kockicama kako bi se uvježbalo brojanje (kao što je „Ne ljuti se, čovječe“) i orijentacija u prostoru i vremenu...

Prostor gdje odgajatelji mogu: različitim podsticajima kroz igru razvijati matematičko mišljenje i predmatematičke vještine i sposobnosti djece, logičko rješavanje problema, usvajanje osnovnih računskih operacija, povezivanje simbola sa količinom, klasificiranje prema zadanim kriterijima, prepoznavanje pojma jednakosti, nejednakosti, reproduciranje prostih odnosa - pojedinačno ili s malom grupom djece - putem logičkih operacija sa konkretnim predmetima, kroz skupove, brojeve, veličine, geometrijske oblike, mjerenja i mjere i drugo; koristiti matematički vokabular u interakciji s

djecom; osigurati dovoljno predmeta i sredstava kojima djeca mogu manipulirati, a odnose se na aktuelne teme i koncepte; redovno ažurirati sredstva i mijenjati fokus aktivnosti u centru aktivnosti; pripremati učeće aktivnosti za cijelu grupu najmanje jednom sedmično za proširenje i produbljivanje matematičkih predstava i pojmova.

Blok centar, centar građenja

Prostor za blok centar može da sadrži: veliki set drvenih blokova, konstruktivnih elemenata; setove malih blokova; šuplje konstruktivne elemente; dodatne rekvizite (figure ljudi, životinje, saobraćajni znakovi, vozila); plastične cijevi; kartonske cijevi; spremnike za dodatne elemente; označene spremnike i za materijale za pisanje/crtanje; knjige, fotografije, tlocrti ili nacrti zgrada, puteva, mostova i drugih građevina i konstrukcija, slikovnice i priručnici za popravke, informativne materijale koji sadrže fotografije različitih arhitektonskih rješenja građevina, građevinskih radnika, majstora, alata, namjenskih vozila i sl.

Prostor gdje djeca mogu: istraživati i upoznavati nauku kroz zabavu, igru i jednostavne eksperimente (zakoni fizike, mehanike, kao što su kretanje tijela, ubrzanje, gibanje, gravitacija, akcija i reakcija, zakon inercije, itd); prepoznavati i upoređivati oblike, količine, mase, razgovarati o sličnostima i razlikama između i među oblicima sa vršnjacima ili odgajateljima; graditi strukture iz mašte ili po uzoru korištenjem slika ili fotografija kao referenci; koristiti različite materijale i oblike blokova za gradnju konstrukcije, zamjenu blokova za druge blokove (dvije trokutaste prizme za pravougaonik; predstavljati svoj rad objašnjenjima, opisima, crtanjem struktura i diskusijom o procesu; mjeriti dužine, istraživati brzinu i udaljenosti i slično. Gradeći i konstruirajući, dijete također razvija percepciju, finu motoriku, maštu, planira, uočava, itd.

Prostor gdje odgajatelji mogu: uspostavljati i ostvarivati interakcije sa pojedinom djecom ili malim grupama djece; podsticati djecu da prepoznaju geometrijske oblike i njihove specifične karakteristike (atribute); podstaći djecu da istraže karakteristike i odnose između dvodimenzionalnih i trodimenzionalnih oblika i tijela; koristiti blokove kao nestandardizovane jedinice za mjerenje predmeta i razdaljina u radnoj sobi; podstaknuti djecu da istraže zakonitosti („Šta si uradio da sagradiš tako visoku kuću, a da ne padne?”); proširiti dječiji vokabular i jezik dok razgovarate o konstrukcijama („Mislite li da je vaša zgrada dovoljno čvrsta da izdrži vremenske nepogode?”); dozvoliti građenje u fazama na način da izgrađene strukture ostanu podignute nekoliko dana; fotografisati i kolekcionariti dječije konstrukcije i strukture; dodati rekvizite kao što su olovke i papir u blok centar, centar za građenje; dodati povremeno u skladu s temom i interesom ukrasne trake, grančice, lišće, plodove biljaka, saobraćajne znake, vozila, životinje, ljude, kape i uniforme, zaštitna odijela raznih zanimanja); dodati referentni materijal (mape, informativne slikovnice, kataloge, knjige, slike i karte, fotografije i sl.).

Obiteljsko-dramski centar (centar za obiteljsko-dramske igre, igre uloga)

Prostor za obiteljsko-dramski centar može da sadrži: plišane igračke životinja i lutke koje predstavljaju različite kulture, sa odjećom i drugom opremom za lutke; mini namještaj (sto, stolice, police, ogledalo, šporet, frižider, sudoper, mali kauč, otvorene vješalice za odjeću, spremnici); modele malih kućanskih aparata (telefon, kalkulator, mikser), rekvizite za kuhanje (platnena ili plastična „hrana“, šerpe, lonci, tanjiri, salvete, čaše, pribor za jelo, kalupi za kolače, mjerice za sastojke); kartice s receptima, jelovnicima, dječije kuharice; rekviziti za igru kupovine i prodaje, za održavanje reda i higijene (metla, lopatica, model usisivača); rekvizite i odjeću za oba spola i rodno neutralnu odjeću, šeširi, marame, kape; rekviziti i dodaci za simulaciju različitih situacija iz poznatih okruženja, društveno – imaginativne igre (iz porodičnog doma i zajednice kao što su kuhinja, kancelarija, trgovina, restoran, slastičarna, prodavnica cipela, ambulanta, apoteka, supermarket); materijali za crtanje i pisanje; poster i zdrave

hrane, izbor knjiga i slikovnica koji uključuju sadržaje društvenih nauka; kalendar, telefonski imenik, reklamni katalogi, časopisi, oglasne table, tastatura, čestitke, koverta i sl.

Prostor gdje djeca mogu: igrati simboličke igre sa vršnjacima, igre uloga i simuliranje različitih situacija i problema te rješavanja problema; inkorporirati matematičke sadržaje i aktivnosti za vježbanje vještina brojanja, sipanja, mjerenja, pridruživanja (postavljanje stola pridruživanjem jedan na jedan); koristiti kasu i imitaciju kovanica novca, vagu, metar, aparate i pomagala prikladna i sigurna za upotrebu (po potrebi i uz nadzor odraslih); koristiti igrovna sredstva za rad koja se koriste u određenim zanimanjima; inkorporirati vještine pismenosti čitanjem slikovnica i knjiga o različitim ulogama u kući i zajednici; „pisanje“ recepta, „računa“, pravljenje liste za kupovinu ili primanje narudžbe (restoran); dramatiizovati različite scenarije (prodavnica hrane, frizerski salon, škola); igrati uloge različitih osoba i zanimanja (otac, sestra, beba, poštar, policajac, vatrogasac, učitelj, ljekar, apotekar i slično).

Prostor gdje odgajatelji mogu: podržavati razvoj individualnih socijalnih vještina djece (obraćanje, pozdravljanje, zahvaljivanje, uljudno i ljubazno ponašanje, pridruživanje igri, poželjeti dobrodošlicu djetetu koje se pridružuje igri male grupe; igranje uloga vođe i uloge suigrača u timu, grupi); razvijati empatiju kod djece; produbljivati dječiju igru ciljanim intervencijama i idejama; bogatiti dječiji rječnik uvođenjem novih riječi, pojmova i vokabulara vezanog za određenu temu igre; vježbati vještine aktivnog slušanja; proširivati govor i komunikaciju; stimulirati i razvijati kritičko mišljenje djece...

Centar za likovno izražavanje (Art centar)

Prostor za Art centar može sadržati: materijale koji će djeci omogućiti slobodu izražavanja na različite načine; dječije stolove i stolice smještene na lako perivoj podnoj podlozi, štafelaje i/ili prenosive table za slikanje; police s likovnim priborom i alatima (flomasteri, grafitne olovke, olovke u boji, ugljen, kreda, akvarel boje, tempera boje, boje za slikanje prstima, pastel boje, četke različitih debljina i namjena, heftarice, bušilice, ljepilo, makaze, kalupi, dozeri za boju, posudice za vodu); police sa papirima i drugim materijalima za slikanje, crtanje i pisanje; police i spremnici za kolaž (prirodni i reciklirani materijali, ljepila) i oblikovanje (plastelin, glina, tijesto za igru, čistači za lule, vuna, vosak, stiropor ili ping-pong lopte, ukrasni detalji, novinski papir, reciklirani kartoni i plastika, predmeti za istraživanje suodnosa sa glinom, tijestom i sl.), materijal za crtanje na otvorenom i i razne vizuelne materijale sa umjetničkim tehnikama, medijima i umjetnicima, poster, razglednice, kalendari na kojima je predstavljena npr. kulturna raznolikost sredine; knjige i slikovnice o umjetnosti i umjetnicima, vizuelni referentni materijali o umjetnicima, umjetničkim temama ili crtačkim, slikarskim i vajarskim umjetničkim tehnikama (crtež, kolaž, akvarel, ugljen, pasteli, olovke u boji, tempera, glina, kamen i sl.). U ovom centru je potrebno osigurati tablu ili flanelograf, prostor namijenjen za izlaganje dječijih likovnih radova i drugih stvaralačkih kreacija. Radi praktičnosti (čestog pranja ruku, pribora, brisanja stolova i sl.), ovaj centar se smješta blizu sanitarnog čvora. Aktivnosti djece jasličkog i mlađeg vrtićkog uzrasta uvijek trebaju biti pod nadzorom odrasle osobe, zbog sigurnosti.

Prostor gdje djeca mogu: izraziti se i komunicirati slobodno, kreativno; izraziti svoje osjećaje, maštu, iskustvo, misli, zapažanja i impresije; izraziti svoju kreativnost kroz različite likovne tehnike i forme; crtati, slikati, rezati, lijepiti, eksperimentirati sa miješanjem boja, gustoćom, upotrebljavati različite likovne pribore, istražiti različite materijale, sredstva i likovne tehnike; praviti dvodimenzionalne i trodimenzionalne forme; biti uključeni u kreativni proces stvaranja umjetnosti; naučiti i koristiti umjetnički vokabular; razvijati i usavršavati vještine prakticiranja upotrebe različitih sredstava i grafičkih tehnika kao što su otiskivanje, štampanje i slično; iskusiti i razgovarati o umjetnosti različitih ljudi, iz različitih vremena i prostora.

Prostor gdje odgajatelji mogu: omogućiti djeci pristup raznim materijalima za stvaralačko izražavanje nasuprot šablonskim i aktivnostima precrtavanja i bojenja; demonstrirati odgovarajuću upotrebu i održavanje likovnog pribora i materijala; demonstrirati upotrebu različitih tehnika (npr. kako se oblikuje glinom); koristiti vokabular vizuelnih umjetnosti; koristiti dječije radove i radove umjetnika za

diskusiju o različitim konceptima i likovnim elementima; konkretizovati i verbalizovati zapažanja o likovnom radu i aktivnostima djece; posmatrati i ohrabrivati dječije rješavanje problema i upornost tokom kreativnog procesa; izložiti djecu širokom spektru vizuelne umjetnosti i umjetnika; izložiti dječije likovne radove s opisima, umjesto izlaganja komercijalno kupljenih ukrasa za table i općenito za vrtiće; osigurati odlaganje u dječije potfolije tako da djeca mogu učestvovati u izboru i pohranjivanju i s vremenom ponovo pogledati svoj rad. Aktivnosti u ovom centru su pogodne za vježbanje krupne i fine motorike (vježbanje držanja olovke, kista, tuša, spužvica, flomastera), za stvaralačke projekte i grupni rad (izrada murala, postera, spajanje pojedinačnih slika u jednu, postavljanje izložbe likovnih radova). Odgajatelji mogu lako korelirati, usklađivati i proširivati umjetničke aktivnosti i aktivnosti u ovom centru sa aktivnostima u svim drugim razvojnim područjima.

Muzički centar

Prostor za muzički centar može sadržati: Ofrov instrumentarij i druge melodijske i ritmičke muzičke instrumente (bubnjevi, tambure, zvona...), instrumente koje su izradila djeca i odgajatelji; instrumente iz različitih kultura i raznih historijskih perioda, zvučne igračke i predmete, zbirke CD-a ili kasete i CD-plejer ili/i kasetofon, knjige s pričama, pjesmama, poster i sa notnim zapisima, kartice, grafikoni, albumi i poster muzičkih instrumenata, hora, orkestra; rekviziti za kretanje i ples (šalovi, zastave, trake); informativne knjige o muzici i pokretu; instrumente iz različitih kultura i raznih historijskih perioda.

Prostor gdje djeca mogu: razvijati slušnu percepciju, istraživati zvukove, melodije i ritam; zapažati i razlikovati zvukove i zvučne karakteristike (tempo, boja); stvarati zvukove; upoznati različite vrste muzičkih instrumenata i specifičnosti zvuka koje proizvode.

Prostor gdje odgajatelji mogu: podsticati djecu na kreativno izražavanje kroz muziku, pomoći djeci pri razvijanju vještina slušne percepcije, slušanja, melodičnog pjevanja, ritmičkog kretanja, razvijanja muzičkih pojmova, sviranja na instrumentima, stvaranja muzike, razvijanja muzičkog ukusa; uvažavati muziku, razvijati samopouzdanje djeteta u slušanju, razumijevanju i stvaranju muzike i plesa; koristiti muzički vokabular za obogaćivanje rječnika djeteta; koristiti različite materijale (limenke, posude, boce, rižu, pijesak, zvončice) kako bi s djecom napravio različite instrumente na kojima ili s kojima djeca mogu svirati; podstaknuti djecu na improvizaciju u stvaranju muzike i plesnih pokreta; lako povezati muzičke aktivnosti sa svim drugim vrstama aktivnosti (npr. likovno stvaranje uz pozadinsko slušanje muzike, povezanost stvaranja zvuka uz govorne aspekte omogućuje bogaćenje rječnika djeteta, kretanje različitim brzinom i sl.).

Centar za nauku (centar za istraživanje prirode i senzorni centar)

Prostor za naučni centar može sadržati: prikladne instrumente i alate za posmatranje (lupu, mikroskop, kaleidoskop, dvogled, termometar, vagu, ogledala, staklene prizme), poređenje i mjerenje; žive životinje i žive biljke, slike, fotografije, modele i igračke živih bića; akvarije, terarije, herbare; plodove i sjemenke biljaka, kesice sa sjemenkama, rekvizite i sterilnu zemlju za sadnju biljaka, herbarije i zbirke prirodnih materijala (kamenje, školjke, kore drveća, mahovina, itd.); kolekcije različitih predmeta (prirodnih, kupljenih, recikliranih); primjerci i/ili modeli jednostavnih mašina i dijelova mašina (zupčanici, remenici, točkovi, itd.); materijali koji djeci omogućavaju istraživanje raznih pojava i svojstava materijala, poput magnetskih svojstava, mirisa, zvukova, tekstura, propusnosti, težine; sveske, spremnike i sredstva za bilježenje zapažanja; knjige, slikovnice i postere o biljkama i životinjama; informativne knjige s vjerodostojnim ilustracijama, časopise, ilustracije, fotografije, karte, postere, filmove; pribor za pisanje i crtanje.

Prostor gdje djeca mogu: posmatrati, ispitivati, predviđati i istraživati široku lepezu karakteristika žive i nežive prirode i tvari; voditi brigu o kućnom ljubimcu i sobnim biljkama; naučiti o izgledu, načinu života i životinjskim staništima; eksperimentisati i ilustrovati zapažanja o razvoju biljke iz sjemena, bilježiti progres; klasificirati insekte, životinje, stijene i biljke, plodove i sjemenje biljaka po određenim atributima; istražiti prirodne, umjetne i reciklirane materijale (različite vrste i teksture papira, tekstila); koristiti jednostavne instrumente i aparate u grupnoj sobi, vrtiću (termometar, ventilator, konopac za veš na točkiću za kačenje dječijih likovnih radova); postavljati pitanja, praviti predviđanja, istraživati probleme i razgovarati o rješenjima sa vršnjacima i odgajateljima; koristiti se kompjuterskom tehnologijom i pisanim i slikovnim materijalima (edukativnim posterima, knjigama, enciklopedijama i sl.) za istraživanje i produbljivanje znanja i interesa za teme iz različitih oblasti.

Prostor gdje odgajatelji mogu: osigurati očigledna sredstva, prigodne žive i nežive tvari za djecu da posmatraju, istražuju, upoređuju i klasifikuju; učiniti dostupnim sredstva za crtanje i „pisanje“ i spremnike za pribor, knjige, videomaterijal, kompjuterski softver i veb stranice koje pomažu da se odgovori na pitanja djece; izraditi i izložiti KWL tabele (šta znam, šta želim da saznam, šta sam naučio/la); grafikone procesa nastale na temelju diskusija u grupi, rađene zajedno s djecom; vjerodostojne slike ili postere usklađene s temama koje se proučavaju; pružiti prilike za različita senzorna iskustava (npr. istraživanje svjetlosti i sjenki u različito doba dana, zvukova, tekstura, mirisa i sl.); pokazati djeci načine korištenja „naučnih“ alata i ohrabrivati ih da postavljaju pitanja i promišljaju o prirodnim fenomenima i temama.

Centar za pijesak i vodu

Centar za pijesak i vodu može sadržati: namjenski dizajniran sto za igru 4-6 djece sa ugrađenim spremnikom za vodu, sterilni pijesak, zemlju ili neki drugi materijal (kao npr. lišće, piljevina, kinetički pijesak, snijeg) za punjenje, sipanje, hvatanje i mjerenje s predmetima različitih veličina. Sto treba biti dovoljno stabilan i u visini struka, kako bi se omogućilo prirodno držanje djeteta u igri. Centar može sadržati zaštitnu odjeću kao što su zaštitne nepromoćive kecelje za djecu, rekvizite kao što su gumene i plastične cijevi, cjediljke, lijevci, dozeri, sušeri, predmeti koji tonu ili plutaju, boce sa sprej zatvaračima, pumpe, mlinovi za vodu, predmeti za pravljenje mjehurića od sapunice, lopatice, grabljice, kantice, sita, kalupi za pijesak, slova i brojke od pjene, figurice igračke vodenih i kopnenih životinja, figure ljudi, prevozna sredstva, lutke za kupanje i sl.

Preporuke za vanjski pješčanik: Vanjski pješčanik može zaštititi djecu od nadražujućih posljedica pijeska i mogućnosti povrjeđivanja. Vrlo je važno zaštititi pješčanik kada se ne koristi jer je izložen zagađivačima. Također je važno da djeca poslije igre s pijeskom redovno peru ruke, istresu nakupljeni pijesak iz odjeće i obuće. Kod igara i aktivnosti s vodom važno je paziti da dijete nije mokro, da ima rezervnu odjeću, kako bi se moglo presvući u slučaju da se skvasi, da voda nije hladna (iako bi trebalo omogućiti povremeno i kratkotrajne igre u kojima dijete može istraživati s hladnom vodom i ledom). Igre i aktivnosti sa pijeskom i vodom se organizuju na otvorenom za vrijeme toplijih dana ili u zatvorenom prostoru u blizini sanitarnog dijela radne sobe ili nekog drugog prikladnog prostora u vrtiću.

Prostor gdje djeca mogu: istraživati svojstva različitih tvari i supstanci, svojstva vode; upoređivati njihove karakteristike; istraživati sa sipanjem, presipanjem, količinama, zapreminama i kapacitetima, topivošću i razgradivošću tvari, mjerenjem, doziranjem; pretpostavkama i propitivanjima pretpostavki; ilustrovati i zabilježiti eksperimente, procese i rezultate; razgovarati o iskustvima sa drugom djecom i sa odgajateljima.

Prostor gdje odgajatelji mogu: dopunjavati, mijenjati, rotirati sredstva, materijale i rekvizite za igru tokom cijele godine kako bi izazvalo, održalo i produbilo interesovanje djece o aktualnim temama u grupi i projektima; svrsishodno organizovati centar sa pijeskom i vodom u odnosu na učeće aktivnosti i istraživanja kojima se podstiče dublje razumijevanje određenih fenomena i aktualnih tema; ohrabriti djecu da razgovaraju o tome tokom igre; podstaknuti djecu da objasne i nacrtaju/zabilježe svoja iskustva i obrazloženje, uz podršku odrasle osobe; snimati, fotografisati, dokumentovati procese, anegdote i diskusije, otkrića.

Centar za aktivnosti na otvorenom (vanjski centar)

Vanjski prostor, centar za aktivnosti na otvorenom može sadržati: opremu za razvoj krupne motorike (penjanje, spuštanje, balansiranje/ravnoteža, ljuljanje, klackanje, puzanje); prenosivu opremu (lopte, obručevi, vreće sa pijeskom, konopci, čunjevi, igračke za jahanje, kreda za trotoare, saobraćajni znaci, setovi sa predmetima za posmatranje prirode, pisanje ili crtanje); otvoreni pješčanik; prostor za trčanje, preskakanje, skakanje, skrivanje, građenje, skakanje, ples, igranje igrice, timske igre; mjesto za vrt - kopanje, sadnju i baštovanstvo, istraživanje prirode, sakupljanje prirodnih materijala, igranje sa vodom; područje za tihe i mirne aktivnosti na otvorenom (čitanje i pričanje priča, pisanje i crtanje)... Oprema mora udovoljavati visokim sigurnosnim standardima i standardima kvaliteta, čija se stabilnost, sigurnost za upotrebu i ispravnost redovno pregleda i održava.

Prostor gdje djeca mogu: trčati, puzati, penjati se, provlačiti, ljuljati se, balansirati, šetati, baviti se fizičkim kooperativnim igrama, aktivnostima s elementima sporta; voziti skuter, bicikl, krupne igračke na točkovima; uživati u slobodi kretanja i igranja na otvorenom prostoru, aktivno se uključiti u manipulisanje, istraživanje i doživljavanje prirode svim čulima.

Prostor gdje odgajatelji mogu: planirati aktivnosti za jačanje postojećih i sticanje novih motoričkih sposobnosti i vještina djece; za upoznavanje neposredne okoline i kulture zajednice; saobraćaja i saobraćajne kulture; planirati aktivnosti kojima će se razvijati povjerenje, samopoštovanje i samopouzdanje kod djece; razvijati kod djece interes za posmatranje i istraživanje svijeta, neposrednog prirodnog i društvenog okruženja, živih bića; razvijati i motivirati djecu na poštovanje i brigu o okolini. Odgajatelji sa djecom uspostavljaju sigurnosna pravila za boravak na otvorenom i brižno ih nadziru.

Područje privatnosti

Prostor za osamljivanje, područje privatnosti, može sadržati: mekani namještaj za mirne aktivnosti jednog ili dvoje djece.

Prostor gdje djeca mogu: odmoriti, opustiti se dok slušaju priče ili muziku, „čitati“ sami sebi, razmišljati ili se naprosto osamiti po želji sl.

Prostor u vezi s kojim odgajatelji mogu: negovati poštovanje područja privatnosti i podstaknuti djecu na isto. Ohrabriti djecu da koriste ovaj prostor za opuštanje, rješavanje problema, razmišljanje itd.

PRILOG 6: Standardi učenja i razvoja djeteta u uzrastu pred polazak u osnovnu školu (APOS0, 2021)

Standardima učenja i razvoja djeteta u dobi pred polazak u školu utemeljenim na Zajedničkoj jezgri cjelovitih razvojnih programa u predškolskom odgoju i obrazovanju nastoji se bliže formulirati šta se može razumno očekivati da će djeca (pod uticajem pohađanja predškolskih programa organizovanih u podsticajnom fizičkom i socijalnom okruženju) moći znati i kojim vještinama ovladati u dobi do polaska u osnovnu školu. Oni predstavljaju konkretne ciljeve učenja i razvoja djeteta koji su proizašli iz uopćenih ciljeva predškolskog odgoja i obrazovanja, iz znanja o prekretnicama u psihofizičkom i mentalnom razvoju djece i strukturiranih znanja i sadržaja iz djetetovog najužeg socijalnog miljea i neposrednog okruženja.

ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ	
Komponenta: Razvoj motorike i čula	
Ishodi i standardi	Dijete će moći da:
Ishod 1: Istražuje čulima predmete i materijale; iskustvena saznanja koristi u misaonim procesima i aktivnostima.	✓ koristi čula za regulaciju pokreta. ✓ koristi čula za interakciju s okolinom. ✓ usklađuje pokrete i kretanje s vanjskim podražajima i doživljajima podražaja. ✓ kreće se u skladu s ritmom muzike (npr. prati pokretom zadani ritam). ✓ imenuje svojstva dodirnutih materijala. ✓ razlikuje i imenuje izvor zvuka. ✓ razlikuje slatko, slano, gorko, ljuto ✓ razlikuje i imenuje osnovne i izvedene boje. ✓ prepoznaje svoju desnu i lijevu stranu. ✓ orijentiše se i kreće u prostoru. ✓ pokazuje namjerno pripremljene, šaljive greške na slici.
Ishod 2: Koristi prirodne oblike kretanja za razvoj funkcionalnih i motoričkih sposobnosti i vještina (puzanje, hodanje, trčanje, penjanje, skakanje, dizanje, nošenje, bacanje i hvatanje).	✓ primjenjuje spretno osnovne oblike kretanja u kojima učestvuje cijelo tijelo (hoda, trči, kotrlja se, skače, pliva...). ✓ kreće se i izvodi pokrete uz koordinaciju tijela. ✓ ulaže napor i prilagođava svoju snagu zadatku ili fizičkoj aktivnosti. ✓ izvodi više radnji istovremeno (npr. Trč i i udara loptu, povezuje trčanje i skakanje, penje se i silazi niz stepenice držeći predmet u jednoj ruci i sl.). ✓ održava ravnotežu (npr. stoji na jednoj nozi izvjestan period, skakuće na jednoj nozi, hoda po crti, penje se uz stepenice s noge na nogu i sl.). ✓ izvodi tjelesne vježbe sa ili bez rekvizita (npr. udari loptu do određene tačke s izvjesnom preciznošću, baci kuglu srednje veličine s određenom preciznošću, objema rukama hvata loptu s različitih visina i sl.). ✓ pridružuje se zajedničkim tjelesnim aktivnostima s elementima sporta (npr. nogomet na male golove).

Ishod 3: Kombinuje i koordinira psihomotoričke radnje i aktivnosti da postigne/razvija/usavršava složenije oblike kretanja i djelovanja.	✓ uskladi i poveže zadane radnje. ✓ koristi se predmetima i igračkama različite namjene i nivoa složenosti (npr. niže krupnije i sitnije perle i sl.). ✓ sastavlja dijelove motiva u cjelinu (npr. slaže slagalicu itd.). ✓ gradi piramidu od 10 kockica. ✓ prilagođava svoj pokret specifičnostima pribora (npr. reže makazicama papir, ispravno lijepi na papir, oštri olovke i sl.). ✓ rastavlja i sastavlja igračke i predmete za igru. ✓ koristi pribor za modelovanje u tri dimenzije (npr. za modelovanje, sklapanje predmeta i sl.). ✓ drži papir jednom rukom dok drugom crta, piše. ✓ drži i lista knjigu/slikovnicu, stranicu po stranicu.
Ishod 4: Pokazuje grafomotoričku sposobnost.	✓ koordinira psihomotorne vještine potrebne za pisanje slova i brojeva (npr. povlači različite linije, povlači linije od tačke do tačke, precrtava motive itd.). ✓ koristi razne pribore za pisanje, crtanje i slikanje ostavljajući tragove na papiru adekvatnim pritiskom (npr. flomasteri, bojice, kistovi i sl.). ✓ drži olovku pravilno. ✓ oblikuje plastelinom slovo/slova svog imena. ✓ prepisuje po uzoru slova i brojeve.
Komponenta: Zaštita i sigurnost	
Ishodi i standardi	Dijete će moći da:
Ishod 1: Štiti sebe i druge od povređivanja u konkretnim situacijama.	✓ pokazuje da posjeduje (samo)zaštitne vještine usmjerene protiv opasnih aktivnosti. ✓ pokazuje da posjeduje (samo)zaštitne vještine usmjerene protiv opasnih situacija. ✓ pokazuje da posjeduje (samo)zaštitne vještine usmjerene protiv opasnih predmeta i uređaja. ✓ pokazuje da posjeduje (samo)zaštitne vještine u odnosu na druge osobe. ✓ uočava očite znakove bolesti.
Ishod 2: Izražava sposobnost samoprocjene u odnosu na drugu osobu, objekt ili događaj.	✓ pokazuje da posjeduje zaštitne vještine usmjerene protiv opasnih aktivnosti, situacija i predmeta. ✓ bira sigurno okruženje. ✓ demonstrira vještine procjene i izbjegavanja opasnih aktivnosti i situacija u kojima su moguće povrede. ✓ traži pomoć kada je to potrebno (npr. kada se osjeća ugroženo, uplašeno, bespomoćno i sl.). ✓ razlikuje dobro od lošeg i nasilnog ponašanja. ✓ procjenjuje faktore koji doprinose namjernim i nenamjernim ozljedama (uključujući nesreće na motornim vozilima, požarnu sigurnost i sigurnost oružja).

Komponenta: Zdrav način života	
Ishodi i standardi	Dijete će moći da:
Ishod 1: Inicira i učestvuje u aktivnostima koje su važne za unapređenje vlastitog zdravlja i blagostanja.	✓ pridržava se preporuka za zdravu ishranu i učestvuje u fizičkim aktivnostima. ✓ inicira igru i druženje na način da poziva u igru djecu koja trenutno nisu aktivna. ✓ upravlja vlastitim emocijama. ✓ drži tijelo pravilno, uz podsjećanje. ✓ hrani se samostalno koristeći pribor za jelo. ✓ oblači se i svlači samostalno. ✓ obuva se i izuva samostalno.
Ishod 2: Primjenjuje osnovna načela lične higijene i higijene prostora	✓ demonstrira elementarne zdravstvene i higijenske vještine. ✓ pokazuje sposobnost rutinskog obavljanja svakodnevnih aktivnosti (npr. ustajanje, umivanje, pranje zuba, hranjenje i sl.). ✓ koristi toalet potpuno samostalno. ✓ održava ličnu higijenu. ✓ posprema igračke i sobu.
Ishod 3: Pridržava se načela pravilne i redovne ishrane.	✓ odabire hranu koja podržava zdravlje i smanjuje rizik od bolesti i budućih hroničnih oboljenja. ✓ kontroliše unos slatkiša, ali i voća i povrća te jede i ono što manje voli.

LIČNOST DJETETA I INTERAKCIJA

Komponenta: Odnos prema sebi

Ishodi i standardi	Dijete će biti u stanju da:
Ishod 1: Pokazuje svjesnost sebe i svog identiteta kroz vlastite sposobnosti, karakteristike, osobine i mogućnosti.	✓ prepoznaje se kao dječaka/djevojčicu. ✓ opisuje se: svoje tjelesne osobine, oznake posjedovanja (npr. imam svoj bicikl) i preferencije (npr. volim jesti jabuku). ✓ objašnjava sebe kao jedinstvenu osobu sa specifičnim karakteristikama.
Ishod 2: Gradi realnu i pozitivnu sliku o sebi, pokazuje samosvijest, samopouzdanje, samopoštovanje, odgovornost, povjerenje u svoje snage i sposobnosti.	✓ demonstrira pozitivno vjerovanje u sebe i vlastite sposobnosti (npr. pokazuje samopovjerenje u vlastite snage i potencijale). ✓ izražava ponos na vlastita postignuća. ✓ iskazuje pozitivan takmičarski duh. ✓ prihvati ostati samo kraće vrijeme u sigurnom okruženju, uz nadzor.
Ishod 3: Posjeduje nivo emocionalne svijesti i sigurnosti koja odgovara uzrastu i dobnom sazrijevanju i ispoljava ih u svim aspektima razvoja.	✓ primjenjuje učtivost u ophođenju i djelovanju prema drugim osobama. ✓ ispoljava emocionalni kapacitet za uspostavljanje bliskosti prema više od jedne osobe. ✓ prepoznaje emocije (npr. sreće, tuge, straha) i opisuje svoje osjećaje. ✓ ispoljava empatiju (npr. iskazuje brigu za druge i sl.). ✓ djeluje na način da ispoljava saosjećanje i brigu o drugim osobama (npr. spremno je pomoći mlađem djetetu u vrtiću). ✓ koristi i tumači neverbalno ponašanje.
Ishod 4: Izražava misli i djeluje na način da može uticati na svoj položaj u okruženju.	✓ predlaže igre, samo odabire aktivnosti kojima želi da se igra i zabavi (npr. samo bira centar aktivnosti u kojem se želi igrati taj dan u vrtiću). ✓ bira prijatelje, drugarice i drugare. ✓ inicira igre i aktivnosti. ✓ procjenjuje sebe i svoje postupke (npr. putem reflektivnog razgovora sa odraslom osobom). ✓ zauzima se za sebe i druge (npr. pri diskusiji o raspodjeli obaveza, korištenju vremena za odmor i relaksaciju itd.). ✓ izražava negodovanje na onemogućavanje samoafirmacije i inicijative.

Komponenta: Odnos prema drugima i međuodnosi	
Ishodi i standardi	Dijete će moći da:
Ishod 1: Uspostavlja, razvija i održava interakcije s drugom djecom i odraslima.	✓ prilagođava svoje ponašanje naspram poznatih i nepoznatih osoba. ✓ predstavlja se drugima (zna kazati ove informacije: ime i prezime, koliko godina ima, adresu stanovanja). ✓ sluša i pamti imena nepoznatih osoba koje mu se predstavljaju. ✓ igra se s djecom, ima druga/drugaricu. ✓ pregovara sa vršnjacima i odraslom osobom. ✓ kontroliše nagonske impulse i prilagođava manifestovanje svojih osjećaja.
Ishod 2: Pokazuje kooperativnost i zajedničko djelovanje kroz različite aktivnosti i kritički se odnosi prema mišljenjima i stavovima preuzetim od drugih.	✓ sarađuje sa drugima. ✓ slijedi upute zadane grupi. ✓ čuva svoje stvari. ✓ poštuje tuđu svojinu. ✓ brine o zajedničkim stvarima. ✓ kritički reaguje na ideje i sugestije drugih.
Ishod 3: Djeluje u skladu s demokratskim principima, sarađujući i odlučujući, uvažavajući i prihvatajući različitosti.	✓ preuzima odgovornost, pregovara i učestvuje u donošenju odluka u grupi. ✓ daje i/ili slijedi instrukcije u timu, u zavisnosti od uloge koju je preuzelo u podjeli timskih uloga. ✓ prepoznaje, cijeni i uvažava sličnosti i razlike među ljudima. ✓ uvažava tuđa gledišta i stavove (npr. prilagodi se autoritetu ili većini grupe).
Ishod 4: Djeluje u skladu sa društvenim, kulturnim i porodičnim vrijednostima, razvijajući osjećaj pripadnosti zajednici.	✓ primjenjuje pravila ponašanja u grupi. ✓ iskazuje pažnju i brigu, zauzima se za sebe i bliske osobe. ✓ imenuje članove uže porodice, njihove uloge i opisuje odgovornosti unutar porodice. ✓ iskazuje odanost porodici, svom timu, grupi. ✓ učestvuje u grupnim/porodičnim obavezama i svečanostima. ✓ traži da učestvuje/pomaže u radnim i svečanim/svečarskim aktivnostima u vrtiću i domu. ✓ primjenjuje etičke standarde odnosa naspram društvene zajednice

Komponenta: Odnos prema prirodi	
Ishodi i standardi	Dijete će moći da:
Ishod 1: Prepoznaje važnost prirode i uvažava prirodu kao prostor za život, razvoj, igru i učenje.	✓ pokazuje da primjećuje ljepotu prirode, naročito neke očigledne prirodne pojave. ✓ ilustruje doživljaj boravka u prirodi. ✓ revidira svoje prosudbe i mijenja ponašanje na temelju novih dokaza. ✓ pokazuje samozaštitne vještine u vezi sa opasnim prirodnim pojavama i procesima. ✓ pokazuje interes za zaštitu okoline (npr. štedi vodu, električnu energiju i sl.). ✓ prihvata etičke standarde odnosa naspram prirodnog okruženja.
Ishod 2: Pokazuje poštovanje i divljenje prema životu i svemu živom.	✓ uočava i poredi (dovodi u vezu) konkretnu uzročno-posljedičnu vezu u prirodi. ✓ dovodi u odnos pojavu u prirodi na svoj život, život i rad ljudi i obrnuto. ✓ proučava izgled i život životinja (npr. kukci, ptice u prirodnom staništu, dvorištu, slikovnici, enciklopediji). ✓ razlikuje životinje po staništu (domaće, divlje...). ✓ opisuje nekoliko očitih odlika osobe, biljke, životinje. ✓ pokazuje uvažavanje i poštovanje prema odraslim osobama (npr. u obraćanju, u zajedničkom prostoru, u sredstvima javnog prevoza...). ✓ pokazuje interesovanje za zbrinjavanje biljaka i životinja (npr. brine o kućnom ljubimcu, njeguje biljku u vrtiću ili svom domu). ✓ nabroji nekoliko primjera pravednog ili nepravednog ponašanja kada je u pitanju odnos prema ljudima i životinjama, iz iskustva.
Ishod 3: Postaje socijalno odgovorno i djeluje u skladu s principima rješavanja problema u životnoj sredini (održivi razvoj).	✓ pretpostavlja kako će se stvari/događaji u životnoj sredini odvijati. ✓ primjenjuje savjete i pravila o sigurnom kretanju na otvorenom (npr. prelazi preko ulice na pješačkom prelazu pažljivo gledajući u oba smjera, u pratnji odrasle osobe). ✓ ispituje pravila i odgovornosti za tretiranje i poštovanje zemlje i njenih resursa s poštovanjem. ✓ daje kritički osvrt na nepravdu (npr. nepravedan postupak) u svome okruženju. ✓ koristi pravila za propisno odlaganje otpada na za to predviđena mjesta.

GOVOR, JEZIK I KOMUNIKACIJA

Komponenta: Razvoj govora i upotreba jezika

Ishodi i standardi	Dijete će biti u stanju da:
Ishod 1: Koristi intuitivni, unutrašnji i neverbalni govor primjeren uzrastu i dobnom sazrijevanju.	✓ koristi neverbalne vidove komunikacije da bi iskazalo misli. ✓ eksperimentiše sa glasovima, rimuje. ✓ izražava zadovoljstvo kada mu se čita i pričaju priče. ✓ odgovara na direktne i indirektne signale i zahtjeve. ✓ priča izmišljenu priču igrajući se glasovima i glasovnim kvalitetima govora. ✓ primjenjuje neverbalnu komunikaciju da bi zadovoljilo svoju potrebu, u kontekstu. ✓ izražava se govorom i glasovnim kvalitetima govora, kao što su visina, tempo i boja glasa, kako bi izrazilo osjećaje, misli i ideje. ✓ prati odnose među ljudima i aktivno učestvuje u interakciji (npr. prepoznaje namjere drugih i predviđa njihove postupke).
Ishod 2: Primjenjuje glasovne strukture jezika i intuitivno uočava strukturu riječi i rečenica u skladu sa književnojezičkim normama i koristi ih u usmenom govoru.	✓ izražava interes za značenje riječi. ✓ izražava se razumljivo u usmenom govoru (koristi imenice, glagole, pridjeve...). ✓ upotrebljava množinu, padeže, veznike i prijedloge u usmenom govoru. ✓ koristi na pravom mjestu glagolska vremena u govoru (uz napomenu da još može griješiti pri slaganju nekih glagolskih vremena, subjekta i predikata). ✓ izgovara sve vrste rečenica. ✓ izražava verbalno svoju misao, potrebu, želju, namjeru itd. ✓ postavlja pitanja o simbolima koji označavaju glasove. ✓ primjećuje greške u govoru drugih.
Ishod 3: Sastavlja smislene rečenice i iskaze koristeći ih u kontekstu prenošenja značenja, ideja i razmišljanja.	✓ proizvodi smislene iskaze od 5-6 riječi, govori u složenim kombinacijama riječi i rečenice. ✓ prihvata ulogu učesnika u razgovoru (npr. postavlja relevantna pitanja, povezuje iskaze sa temom razgovora...). ✓ mijenja i prilagođava svoje zahtjeve u odnosu na sagovornika. ✓ proizvodi indirektne zahtjeve i opravdanja. ✓ reprodukuje zanimljive događaje/doživljaje. ✓ dramatizuje poznate priče, iskustvenu situaciju ili izmišljene događaje. ✓ ilustruje vlastite impresije (npr. opisom, crtanjem, slikanjem, modelovanjem, dramskom igrom, plesom...). ✓ objašnjava da se njihove i tuđe ideje mogu napisati, a zatim se mogu pročitati (npr. oni sami ili neko drugi). ✓ koristi razne oblike ranog pisanja (npr. pisanje, crtanje, korištenje nizova slova, drugih simbola...). ✓ demonstrira razumijevanje svrhe pisanja (npr. bilježenje popisa za kupovinu, uputa, priča; pisanje pozivnica, razglednica...). ✓ predstavi vlastita stvarna ili imaginarna iskustva putem pisanja (sa/bez ilustracija). ✓ piše na svoj način poznate riječi poput vlastitog imena. ✓ pokuša pročitati ili se pretvara da čita. ✓ iskaže potrebu da pregleda i ponekad izmijeni svoje zapise i crteže. ✓ raspravlja o vlastitim predviđanjima, objašnjenjima i generalizacijama na temelju prošlih i trenutnih iskustava.

Komponenta: Usmeno izražavanje i slušanje	
Ishodi i standardi	Dijete će biti u stanju da:
Ishod 1: Pokazuje govorna i jezička iskustva i bogati rječnik i rečenicu u različitim aktivnostima.	✓ usvaja i pamti nove riječi. ✓ koristi u razgovorima riječi i fraze naučene iz priča i drugih izvora. ✓ verbalizuje ono što je već vidjelo, doživjelo (npr. iskustvo iz neposrednog okruženja). ✓ opisuje šta se nalazi na slikama jasnog sadržaja. ✓ prepričava priču, avanturu omiljenog lika iz književnog djela ili dječijeg filma. ✓ reprodukuje naučenu pjesmu ili kratku priču. ✓ pokaže određeni sadržaj u zbirci fotografija, na zahtjev. ✓ izražava interes da mu se priča, čita, pjevuši. ✓ tumači obećanje.
Ishod 2: Istražuje govor i jezik i pokazuje inicijativu u usmenom izražavanju.	✓ postavlja pitanja koristeći kad, kako, zašto i odgovara na postavljena mu pitanja dužim rečenicama. ✓ prenese poruku od jedne do druge osobe. ✓ izmišlja nove riječi, kratke priče, stihove, zagonetke. ✓ kazuje svojim riječima šalu, zagonetku (npr. pokazuje smisao za šalu, osmišljava pitalice, zagonetni sadržaj...). ✓ dodjeljuje glas likovima u igri. ✓ koristi vokabular za poređenja (npr. daje primjer za komparativ, razliku, suprotnost...).
Ishod 3: Pokazuje sposobnost slušanja u grupi vršnjaka i odraslih u različitim situacijama.	✓ prikuplja informacije iz okruženja koristeći svoja čula, posmatranjem i kroz razgovore. ✓ prati i izvršava nekoliko (tri) naloga verbalno, datih istovremeno, bez gestikulacije. ✓ učestvuje u diskusijama i dijalozima. ✓ sluša sagovornika. ✓ prati dogovorena pravila za diskusiju (npr. sluša drugog i nastavlja razgovor). ✓ odgovara s razumijevanjem na njemu upućen govor. ✓ uviđa poruke iz okruženja. ✓ razgovara o određenoj temi, drži se teme razgovora. ✓ stupa u komunikaciju s drugom djecom i odraslima lako.

Komponenta: Komunikacija i rana pismenost	
Ishodi i standardi	Dijete će biti u stanju da:
Ishod 1: Analizira književne tekstove kroz komunikaciju s drugima.	✓ komunicira u različite svrhe (npr. za izražavanje osjećaja, postavlja pitanja, odgovara drugima na postavljena pitanja...). ✓ pokazuje interesovanje za čitanje i pisanje. ✓ imenuje glavne likove. ✓ nabroji glavne događaje u priči logičnim slijedom. ✓ opisuje glavne osobine likova i ključne događaje neke priče. ✓ prati, sluša i razumije tekstove (štampane, vizuelne i multimedijalne) i reaguje odgovarajućom gestom, postupkom, komentarom ili pitanjem. ✓ interpretira, otpjeva pjesmu, odrecituje tekst koji je naučilo napamet. ✓ prati ritam i melodiju pri recitovanju pjesme. ✓ pamti i prepričava kraće književne i informativne tekstove, filmove, predstave (poštujući redoslijed zbivanja). ✓ razlikuje književne vrste s kojima je najčešće bilo u doticaju (npr. priča, pjesma, bajka,...). ✓ kazuje svojim riječima emotivni doživljaj o književnom tekstu. ✓ iskazuje radost i uživanje u književnim tvorevinama.
Ishod 2: Pokazuje kako funkcionišu sistemi simbola komunikacije i koristi ih.	✓ slijedi štampane riječi s lijeva na desno, od vrha prema dnu i stranicu po stranicu. ✓ prepozna da izgovorene riječi mogu biti predstavljene određenim nizovima slova u pisanom jeziku. ✓ postavlja pitanja o simbolima koji označavaju glasove. ✓ priča priču po nizu slika. ✓ komunicira pomoću različitih simbola. ✓ usklađuje glasove sa grafičkim simbolima. ✓ prepoznaje i imenuje barem nekoliko velikih štampanih slova abecede/azbuke. ✓ počinje „čitati“ logografski²⁴; ✓ otkriva vrijednost i zadovoljstvo kad ste sposobni komunicirati na više jezika ili u drugoj vrsti komunikacije. ✓ prepoznaje da postoje alternativni i različiti oblici komunikacije (npr. Brajevo pismo, znakovni jezik, čitanje s usana, sredstva za digitalnu komunikaciju i sl.).
Ishod 3: Izražava se pomoću grafičkih simbola u svakodnevnim aktivnostima.	✓ ilustruje glavnog junaka. ✓ ilustruje ideje ili ono što je bila glavna ideja. ✓ koristi se različitim načinima grafičke komunikacije. ✓ piše svoje ime na crtežu, slici, ilustraciji. ✓ traži način kako nekome napisati pismo, poruku. ✓ razlikuje i „čita“ nekoliko saobraćajnih znakova. ✓ „čita“ neke poznate natpise (npr. imena trgovačkih radnji koje poznaje i sl.).

²⁴ Logografsko učenje čitanja prva je faza u učenju čitanja, kada dijete određenom strategijom sagledava riječi kao cjeline. Dijete fokusira minimalnu pažnju na dijelove riječi, usredsređeno je na sliku kao cjelinu.

SVIJET OKO NAS

Komponenta: Istraživanje svijeta

Ishodi i standardi	Dijete će biti u stanju da:
Ishod 1: Koristi čula za posmatranje i istraživanje fenomena i procesa u prirodi.	✓ pokazuje znatiželju i zanimanje za svoje prirodno okruženje (npr. što ga navodi na bavljenje aktivnostima vezanim za nauku). ✓ proširuje svoje posmatračke vještine (npr. produžavanje vremena u kome nešto posmatra, sposobnost opisivanja i potvrđivanja svojih opažanja korištenjem različitih resursa). ✓ učestvuje u jednostavnim istraživanjima (npr. postavlja pitanja manipulišući materijalima; predviđanjem). ✓ šta bi se moglo dogoditi sljedeće; testiranjem vlastitih opažanja kako bi se utvrdilo zašto se nešto događa/dešava). ✓ eksperimentiše sa vodom i osobinama tvari u dodiru s vodom (npr. so i šećer se tope u vodi, kamen tone, plastika pluta...). ✓ eksperimentiše sa magnetizmom, svjetlošću, zvukovima, kretanjem tijela. ✓ daje primjere tipičnih karakteristika različitih godišnjih doba. ✓ ukazuje na tipična svojstva zemljanih materijala (pijesak, stijene, tlo, voda) i živih organizama. ✓ prepoznaje glavna obilježja zemljine površine (potoci, brda, plaže) kada se nalaze u dječijem neposrednom okruženju i susjedstvu koje posjećuju. ✓ istražuje okolinu, svojstva tvari, funkcije predmeta. ✓ objašnjava sličnosti i razlike u onome što otkriva. ✓ prisjeća se cikličnih promjena na određenom objektu u neposrednom okruženju (npr. drvo iz godine u godinu - behar, list, plod, opadanje lišća...). ✓ opisuje stalnost u promjeni. ✓ razlikuje očigledna agregatna stanja vode (npr. tekuće stanje, led...). ✓ postavlja pitanja o prirodi, promjenama i fenomenima u prirodi. ✓ istražuje transformacije u prirodi u neposrednom okruženju (npr. agregatna stanja vode, razvoj insekta, rast biljke iz sjemenke, životne cikluse životinja, biljaka). ✓ opisuje očigledna svojstva konkretne prirodne pojave, živog bića. ✓ nabraja elementarne uslove neophodne za život živih bića – zrak, voda, svjetlost (toplota), hrana, tlo. ✓ opisuje očiglednu vremensku pojavu i uslove koji se mijenjaju s promjenom vremena (npr. vjetar, kiša, snijeg, oblaci). ✓ objašnjava načine kako biti siguran u određenim situacijama (npr. za vrijeme lošeg vremena, boravka na otvorenom, u zatvorenom...).

Ishod 2: Dovodi u vezu sebe, ljude, biljke, životinje, predmete i pojave u prirodnom okruženju u cilju razumijevanja svijeta u kojem živi.	✓ opiše vidljive dijelove tijela i nabroji neke od elementarnih funkcija dijelova tijela (pokazujući veće znanje i poštovanje prema vlastitom tijelu). ✓ komentariše promjene koje zapaža (npr. ovdje je nova zgrada, prije nije bila). ✓ razlikuje dijelove dana povezujući ih sa vlastitim aktivnostima. ✓ razlikuje jučer, danas, sutra, uz napredovanje. ✓ iskazuje interes o tome kako se rađa dijete, zašto čovjek umire itd. ✓ koristi prisjećanje, fotografije, anegdote, lično i porodično iskustvo kako bi objasnilo vlastiti rast, razvoj i promjene. ✓ odabire odjeću i obuću u skladu s vremenskim prilikama (npr. za lutku, za sebe i slično). ✓ opisuje funkciju predmeta, namještaja, aparata, alata. ✓ razvrstava stvari ili slike stvari u kući/vrtiću na osnovu svrhe korištenja (npr. sapun u kupatilo, obuća u hodnik, jastuk u spavaću sobu i slično). ✓ prepoznaje put od kuće do vrtića, rekonstruiše slijed kretanja. ✓ razlikuje prirodne i vještačke izvore toplote i nabraja čemu one služe. ✓ identifikuje očigledne zagađivače zraka, tla, vode.
Ishod 3: Koristi informacije iz različitih izvora o živoj i neživoj prirodi.	✓ raspravlja o doživljajima i događajima, traži više informacija o tome. ✓ pokazuje rastuću sposobnost prikupljanja i bilježenja (uz pomoć) podataka o pojavama, živim i neživim bićima (npr. u raspravama, crtežima, na jutarnjem sastanku u vrtiću kada se bilježi kakvo je vrijeme danas, koliko sunčanih dana je bilo u toku prethodne sedmice i slično). ✓ kategorizuje živo i neživo u svom okruženju na temelju karakteristika koje može posmatrati (npr. tekstura, boja, veličina, oblik, temperatura, korisnost, težina). ✓ upotrebljava vještine posmatranja za izgradnju svijesti o biljkama i životinjama, njihovim životnim ciklusima (npr. rođenje, starenje, smrt) i osnovnim životnim potrebama (npr. zrak, hrana, svjetlost, odmor). ✓ opisuje odnose među poznatim biljkama i životinjama (npr. gusjenice jedu lišće). ✓ opisuje mjesta na kojima žive poznate biljke i životinje u bliskom okruženju (npr. grad, parkovi, polja, šume). ✓ upoređuje kretanje uobičajenih predmeta u pogledu brzine i smjera (npr. brži, najsporiji, gore, dolje, lijevo, desno). ✓ koristi vokabular za suprotno, komparaciju, smjer.
Ishod 4: Stiće kompetencije za učenje i rad.	✓ pravi raspored svog vremena (npr. za igru, druženje, rutinsku i/ili konkretno određenu aktivnost) i realizuje ga. ✓ planira aktivnosti i postavlja pravila na osnovu ranijih iskustava. ✓ pokazuje ustrajnost unatoč suočavanju sa poteškoćama (npr. nastavljaajući započetu aktivnost). ✓ provodi do kraja započetu aktivnost (npr. završi šta je započeto). ✓ izrazi ono što je naučilo, kazuje svojim riječima naučeni sadržaj. ✓ nabroji i objasni šta je potrebno tokom rada, igre. ✓ ponavlja pokazane aktivnosti bez veće pomoći drugih. ✓ primjenjuje stečeno znanje u igri i aktivnostima u vrtiću i izvan njega.

Komponenta: Rješavanje problema, kritičko i kreativno mišljenje	
Ishodi i standardi	Dijete će biti u stanju da:
Ishod 1: Osmišljava, ispituje i primjenjuje nove ideje i teorije na temelju prethodnih iskustava i kritičkog odnosa prema njima.	✓ postavlja pitanja vezana za vlastiti interes i zapažanja (npr. kada su živjeli dinosauri, zašto ih danas nema i slično). ✓ upoređuje i procjenjuje iskustva, radnje, događaje. ✓ koristi stečena iskustva za izgradnju novih. ✓ pronalazi više odgovora/rješenja na pitanje, problem, izazov. ✓ dodjeljuje novu funkciju i ulogu poznatom predmetu, igrački, u igri. ✓ istražuje funkcionalnost stvari i ideja propitujući odnose i međusobne uticaje (npr. pokazuje interes za alate, mašine, aparate, želi znati kako funkcionišu...).
Ishod 2: Prepoznaje uzročno-posljedične veze i odnose.	✓ dovodi u vezu odnose i međusobne uticaje između funkcionalnosti predmeta i ljudi (npr. njihovih ideja). ✓ prepoznaje uzrok i posljedicu pri manipulisanju predmetima. ✓ prepoznaje uzročno-posljedične veze i odnose eksperimentišući putem pokušaja i pogrešaka. ✓ procjenjuje uzrok i posljedicu putem sistematizovanih iskustava, generalizacijama i predviđanjem (npr. „danas može pasti kiša jer se nebo zacrnilo.“).
Ishod 3: Primjenjuje strategije djelovanja i razmišljanja uključujući se u različite životne situacije i situacije rješavanja problema.	✓ pokaže sposobnost rješavanja problema birajući strategiju na intuitivnom nivou (npr. posmatranjem, pogađanjem, korištenjem metode pokušaja i pogrešaka, analiziranjem, poređenjem, traženjem obrazaca, klasifikacijom, planiranjem, objašnjavanjem, diskusijom sa drugima, slušanjem i traženjem informacija). ✓ provjerava svoju sposobnost rješavanja problema lične i socijalne prirode samostalno ili uz pomoć i podršku. ✓ izgrađuje vještine prihvatanja rizika i postupaka koji trenutno ne dovode do rješenja (npr. učenje iz greške, nošenje sa neizvjesnostima, predlaganje alternativnih rješenja i slično). ✓ primjenjuje, koristi maštu i maštovite kombinacije u rješavanju problema. ✓ prepoznaje ko su pomagači u zajednici (policajac, vatrogasac...).

Komponenta: Rana matematička pismenost	
Ishodi i standardi	Dijete će biti u stanju da:
Ishod 1: Istražuje matematičke strukture i koristi modele da bi utvrdio njihove odnose.	✓ sortira, klasifikuje predmete i materijale prema svojstvima i upotrebi (boji, veličini, obliku, namjeni itd.). ✓ grupiše stvari i objekte prema zajedničkim osobinama i načinu organizacije (npr. buket cvijeća, gomila lišća, jato ptica itd.). ✓ pravi skup predmeta čiji je broj elemenata manji od 10, po zadanom kriteriju. ✓ uočava stalnost u promjeni (npr. shvata da veličina zbirke nekih elemenata ostaje ista ma kakav bio način na koji je ona predstavljena - početak konzervacije). ✓ upoređuje količine, rješava jednostavne probleme koji se odnose na količine. ✓ koristi vokabular kojim se izražava mjerljivo svojstvo predmeta i pojava (npr. debelo-tanko, blizu-daleko, manje-više, isto...).
Ishod 2: Stiče primjenjive matematičke predstave i koncepte, koristi ih sa svrhom, izražavajući se matematičkim jezikom i simbolima u različitim situacijama i aktivnostima.	✓ broji do 30, po redu. ✓ broji količinu očiglednih elemenata nekog skupa. ✓ pokaže koji je broj prije ili poslije broja 2, 3, 4, 5, 6, 7. ✓ pokazuje ko/šta je prvi, a ko/šta je zadnji u nizu ili redu, te razumije redne brojeve do 10. ✓ razvija različite načine za prosto matematičko računanje. ✓ prepoznaje simbole za brojeve. ✓ kopira uzorak ili niz (crtajući, nižući po modelu). ✓ predstavlja i rješava poznatu problemsku situaciju pomoću matematičkih modela. ✓ imenuje poznate geometrijske oblike (krug, kvadrat...). ✓ kopira poznate geometrijske oblike crtajući ih. ✓ koristi vokabular kojim se izražava vjerovatnoća (npr. možda, sigurno, nikako, moguće, ako - onda, vjerovatno, tačno, netačno). ✓ razlikuje apoen od jedne konvertibilne marke. ✓ odbrojava vrijeme (npr. u igri žmire, na satu, na kalendaru...). ✓ koristi orijentire u vremenu i prostoru (npr. u danu, određuje mjesto i vrijeme događaja u odnosu na neki drugi događaj, orijentiše se u prostoru jedne stranice, lista papira...). ✓ mjeri prema uputama nestandardnim mjerama te standardnim mjerama u igri, ili po uputama.

Komponenta: Nauka i tehnika	
Ishodi i standardi	Dijete će biti u stanju da:
Ishod 1: Posmatra pojave u prirodnom, materijalnom, društvenom svijetu, svijetu tehnike i uz iskustvena saznanja utvrđuje zakonitosti i veze.	✓ postavlja pitanja vezana za vlastiti interes i zapažanja. ✓ raspravlja o vlastitim predviđanjima, objašnjenjima i generalizacijama na temelju prošlih i sadašnjih iskustava. ✓ demonstrira da razumije da različiti tehnološki alati imaju različitu upotrebu, uključujući prenošenje osjećaja i ideja. ✓ prikuplja informacije iz okruženja i koristi ih za produbljivanje interesa (npr. proučava izgled kukaca u prirodnom staništu, postavlja pitanja o tome, traži dodatne informacije u slikovnici, enciklopediji...). ✓ posmatra i opisuje oblike života biljaka i životinja. ✓ analizira i opisuje karakteristične osobine određene pojave. ✓ objašnjava čovjeka kao prirodno i socijalno biće.
Ishod 2: Pokazuje kompetencije za ranu pismenost iz tehnologije u svakodnevnom životu, igri, učenju, radu, kao i za predstavljanje ideja.	✓ navodi primjere i načine na koje se tehnologija može koristiti za rješavanje problema. ✓ slijedi pravila za sigurnu upotrebu kompjutera i drugih tehnoloških alata. ✓ koristi se složenijim konstruktorskim igračkama, sklapa i konstruiše. ✓ sklapa igračku po uputstvu i modelu. ✓ gradi čvrstu strukturu u trodimenzionalnom formatu (npr. od drvenih elemenata, žice, plastelina, neoblikovanih materijala). ✓ koristi sigurne i poznate tehničke uređaje i pomagala za dječiju igru, zabavu i učenje (npr. digitalni fotoaparati, zna uključiti i isključiti kompjuter...). ✓ povezuje doprinose ljudskog rada i uticaj tehnologije na rad i život ljudi, kao i na razvoj nauke i društva. ✓ koristi sigurne kompjuterske programe primjerene uzrastu kako bi samo crtalo, modelovalo, uređivalo ili bojilo neki sadržaj.
Ishod 3: Pokazuje kompetencije za ranu pismenost iz nauke.	✓ iznosi pretpostavke i teorije o tome kako funkcionišu pojave, fenomeni, predmeti. ✓ razradi projekt sa vršnjacima koristeći vizuelne forme (npr. izrada vjetrenjače i nalaženje načina na koji će biti u upotrebi, funkcionisati). ✓ koristi jednostavnije simbole (univerzalne i svoje) kako bi predstavilo pojavu, odnos, stanje, fenomen, osobinu, emociju i slično. ✓ pokazuje interes za jednostavne eksperimente (npr. naelektrisati balon od vlastitu kosu i sl.).

UMJETNOST I KULTURA

Komponenta: Stvaralaštvo i kreativnost

Ishodi i standardi	Dijete će biti u stanju da:
Ishod 1: Prepoznaje osnovna izražajna sredstva u vlastitom i tuđem stvaralaštvu i u umjetničkim djelima.	✓ razlikuje i imenuje sve osnovne boje, nekoliko izvedenih, crnu i bijelu. ✓ razlikuje crtež, sliku i skulpturu. ✓ imenuje različita likovna sredstva (npr. tačka, linija, boja...). ✓ nabroji nekoliko muzičkih instrumenata. ✓ razlikuje pjevanje, sviranje i slušanje u muzici. ✓ identifikuje par muzičkih instrumenata po izgledu i po zvuku. ✓ pridružuje se zajedničkom muziciranju. ✓ prepoznaje dinamiku kao stimulans za kretanje. ✓ navodi imena likova iz filma/predstave za djecu i svojim riječima ih opisuje. ✓ poredi dva oblika na istoj slici, dvije kompozicije. ✓ upoređuje razlike između lutke i glumca, crteža i fotografije, plesa i muzike i verbalizuje ih. ✓ pokazuje svijest o kontrastu koristeći plesne elemente (npr. brzo/sporo...).
Ishod 2: Istražuje i izražava se kroz različite načine vlastitog izražavanja kroz umjetnost, medije, tehniku.	✓ pokazuje interes da crta, slika. ✓ izražava interes za igru, ritam, muziku, pokret, glumu, modelovanje i ples. ✓ odabire i kombinuje razne materijale u likovnom izražavanju. ✓ osmišljava nove rime, priče, pjesmice. ✓ dizajnira izgled lutke za dramsku igru i vlastiti izgled. ✓ generiše vlastiti doprinos zajedničkim muzičkim igrama, igrama sa pokretom, igrama uloga i dramskim igrama. ✓ pridružuje se zajedničkom muziciranju i igrama s pjevanjem. ✓ crta i slika po intenzivnom čulnom, pokretnom i osjećajnom doživljaju. ✓ koristi znanja o osnovnim izražajnim sredstvima u vlastitom stvaralačkom izražavanju. ✓ eksperimentiše sa miješanjem boja pri slikanju. ✓ eksperimentiše sa materijalima za izradu kreativnih struktura. ✓ oponaša, pretvara se da je „neko drugi“ koristeći se pokretom, glasom, gestikulacijom, facijalnom ekspresijom itd. ✓ izražava svoje i tuđe osjećaje, osobine i stanja na sebi svojstven način različitim umjetničkim sredstvima, uključujući emocije, interakciju, pokret, simbole, ideje. ✓ koristi umjetnički jezik (crtanje, slikanje, vajanje, dramu, ples, pokret, muziku, pričanje priča) za izražavanje misli, osjećaja i ideja.
Ishod 3: Stvara kreacije, rekonponuje, te predlaže idejna rješenja i inovacije kroz različite načine izražavanja.	✓ pokazuje interes za korištenje novih ideja, stvari, riječi. ✓ rekonstruiše, unosi izmjene u poznate priče, uvodi ličnosti koje je samo izmislilo, pa čak i mijenja tok priče. ✓ eksperimentiše sa načinima izražavanja ideja i značenja pomoću različitih sredstava i medija. ✓ kombinuje različite materijale, tehnike i medije kako bi se kreativno izrazilo. ✓ osmišljava uloge, scenario i predlaže ideje.

Komponenta: Društvena uloga umjetnosti i kulture

Ishodi i standardi	Dijete će biti u stanju da:
Ishod 1: Učestvuje u društvenim i kulturno-umjetničkim aktivnostima i svečanostima.	✓ uključuje se u obilježavanje praznika. ✓ učestvuje u vrtičkim i porodičnim svečanostima. ✓ izrazi interes za učešćem u javnim i sportskim aktivnostima. ✓ preuzima svoj dio odgovornosti u zajedničkim akcijama, nastupima, takmičenjima. ✓ prepoznaje vlastiti doprinos koji daje u zajedničkim projektima.
Ishod 2: Procjenjuje umjetničke i kulturne pojave i događanja.	✓ prosuđuje svoj kreativni stvaralački rad po datim kriterijima. ✓ prosuđuje kreativni stvaralački rad drugih po poznatim kriterijima. ✓ pokazuje interes za odlazak u pozorište, kino, muzej, izložbu, dječiji festival. ✓ izražava svoj emocionalni doživljaj umjetničkog djela. ✓ prepriča svojim riječima impresije, doživljaj o najmanje dva umjetnička i/ili kulturna događaja u kojem je učestvovalo.
Ishod 3: Utvrđuje značaj i ulogu kulturno-historijskog naslijeđa u oblikovanju vlastitoga identiteta	✓ prepozna najvažnije primjere kulturno-historijskog naslijeđa u neposrednom okruženju. ✓ kazuje svojim riječima o primjerima kulturne baštine Bosne i Hercegovine. ✓ prepoznaje važnost očuvanja kulturne baštine Bosne i Hercegovine. ✓ kazuje svojim riječima o drugim kulturama i tradicijama. ✓ pokazuje interes za narodne priče i bajke, uspavanke, zagonetke, brojalice, tradicionalne igre, nošnju.
Komponenta: Estetske vrijednosti i znanja o umjetnosti	
Ishodi i standardi	Dijete će biti u stanju da:
Ishod 1: Prepoznaje važnost estetskih vrijednosti u svakodnevnom životu.	✓ prepoznaje lijepo u okruženju, prirodi, umjetničkim i tehničkim proizvodima, upotrebnim predmetima, stvarima za svakodnevnu upotrebu. ✓ formira estetski doživljaj i estetski ukus kroz književnost, poeziju, kiparstvo, slikarstvo, arhitekturu, ples i muziku, pjevanje, dramsku i filmsku umjetnost.
Ishod 2: Istražuje umjetnička djela i različite vrste umjetnosti u cilju sticanja znanja opće kulture.	✓ prepoznaje vrste umjetnosti i umjetnička djela s kojima je u doticaju. ✓ posjeduje znanja o pozorištu za djecu. ✓ pokazuje interes za nove izazove, otkrića i čuđenja.

Prilog 7: Standardi kvaliteta rada odgajatelja (APOS0, 2011, rev. 2018)

STANDARD 1. Razumijevanje konstruktivističke filozofije odgoja i obrazovanja i temeljnih principa predškolskog odgoja i obrazovanja				
Opis standarda:	Indikatori kvaliteta rada			
Odgajatelj razumije specifičnosti programa predškolskog odgoja i obrazovanja kao oslonca u pogledu programske koncepcije i orijentacije rada u predškolskoj grupi, teorijski i praktično je osposobljena za poznavanje i primjenu dječije igre, kao najvažnijeg uporišta za razvoj učećih aktivnosti.	Odgajatelj:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	1.1. Primjenjuje program zasnovan na principima i specifičnostima rada s djecom ranog i predškolskog uzrasta - poštovanju djetetove ličnosti, aktivnom učenju, holističkom pristupu razvoju i planiranju na principima integrisanog kurikuluma.			
	1.2. Pozna je i uvažava karakteristike razvoja i učenja djece na ranom i predškolskom uzrastu.			
	1.3. Pozna je teorijske stavove o dječijem učenju i razvoju i prati stručnu literaturu koja se njima bavi.			
	1.4. Primjenjuje aktivnosti koje su zasnovane na igri i učenju, uz poštovanje zakonitosti razvoja ličnosti i razvoja ponašanja.			
	1.5. Planira aktivnosti i sadržaje u kojima se pokreće i podržava intelektualni razvoj, kritičko mišljenje i suđenje, potpomažu afiniteti i aspiracije djece.			
	1.6. U svom djelovanju dovodi u vezu kognitivni razvoj i akademska postignuća djece sa socio-emocionalnim razvojem i ostalim aspektima razvoja.			
	1.7. Podstiče djecu da intuitivno i u prirodnim situacijama upoznaju, eksperimentišu i otkrivaju, analiziraju i uopćavaju uočene zakonitosti kojima su dorasli, ohrabruju ih na učenje u skladu s dobnim mogućnostima i očekivanjima.			
	1.8. Osigurava uslove u kojima će djeca biti uključena i podržana u upravljanju resursima za učenje (opremom, sredstvima i materijalima) u skladu sa njihovim mogućnostima.			
	1.9. Pozna je, redovno procjenjuje i prati ishode učenja, te učenje i razvojne potrebe djece međusobno povezuje i usklađuje.			
	1.10. Prikuplja, odlaže i dokumentuje podatke o promjenama u razvoju i napretku djece.			
	1.11. Podstiče dječiju autonomnost i osjećaj odgovornosti za postupke kojima su dorasli.			

	1.12. Podstiče interpersonalne odnose zasnovane na grupnoj solidarnosti, empatiji, saradnji i pozitivnim emocijama.				
	1.13. Poznaje prednosti inkluzivnih i mješovitih odgojnih grupa, njeguje postupke i aktivnosti za razmjenu iskustava, neformalne zajedničke aktivnosti i doživljaj vrtića kao povoljnog socijalnog „mikrosistema“.				
	1.14. Je autonomna ličnost u pogledu planiranja programskih aktivnosti i uređivanja sredine za učenje, što podrazumijeva i odgovornosti za okolnosti i postupke u osiguravanju sigurnosti igre i učenja tokom boravka u vrtiću.				

STANDARD 2.
Individualizacija i diferencijacija

Opis standarda:	Indikatori kvaliteta rada				
Odgajatelj primjenjuje provjerene i efikasne načine u izboru i pripremi učećih aktivnosti, koje odgovaraju dostignutim nivoima razvoja, mogućnostima i stilovima, te prilagođava svoje postupke i metode rada.	Odgajatelj:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	2.1. Omogućuje svakom djetetu da se razvija i saznaje vlastitim tempom, a interesovanja se bogate i usmjeravaju prema višim razvojnim nivoima kultivisanjem sredine koja najviše odgovara saznavnim potrebama djece.				
	2.2. Poštuje iskustveno učenje i pruža djeci dovoljno prilika za bogaćenje i prerađivanje životnih iskustava, za saznavanje o sebi, drugima, živom svijetu i prirodi u neposrednom okruženju.				
	2.3. Priprema aktivnosti koje doprinose kooperativnom učenju, razvijanju saradničkih odnosa u grupi i koheziji grupe.				
	2.4. Ohrabruje djecu da sama upravljaju igrom i igrovnim aktivnostima; postoje i poštuju se izgrađena pravila za međusobne odnose u grupi, dužnosti i odgovornosti.				
	2.5. Planira dovoljan broj varijacija na aktivnost, kako bi se zadržala angažovanost djece i postavila pred njih nove izazove.				
	2.6. Planira, zajedno sa timom stručnjaka i uz saradnju sa porodicom, individualni razvojni plan za svako darovito dijete, dijete sa smetnjama i teškoćama u razvoju.				
	2.7. Poštuje specifičnosti u razvoju i učenju djece oslanjajući se na teorije o višestrukim sposobnostima.				

STANDARD 3. Posmatranje, praćenje djece u skladu sa ishodima razvoja i učenja				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Odgajatelj primjenjuje stručno i naučno zasnovane postupke u praćenju razvoja, uočavanju pozitivnih tendencija u razvoju predškolske djece i indikatora promjena u razvoju. Odgajatelj primjenjuje odgovarajuće postupke i tehnike sistemskog posmatranja aktivnosti djece, manifestacija u ponašanju, prati razvojne promjene i može ih dovesti u vezu sa učećim aktivno-stima kojima se djeluje na razvojne promjene.	Odgajatelj:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	3.1. Je osposobljen za vrednovanje ishoda i blagovremeno otkrivanje tendencija u razvojnim promjenama pod uticajima pedagoških mjera i postupaka unutar odgojno-obrazovnog rada.			
	3.2. Je osposobljen za primjenu metodoloških postupaka koji su u funkciji uviđanja manifestacija i indikatora promjena u razvoju, uz podršku stručnih saradnika.			
	3.3. Koristi različite tehnike posmatranja, evidentiranja i praćenja dječijeg razvoja i napretka.			
	3.4. Vodi dječiji portfolio, prikuplja i sortira produkte i zapise kojima se mogu argumentovano objasniti uočene razvojne promjene, uključujući i „osjetljive periode razvoja“.			
	3.5. Postavlja ciljeve na temelju posmatranja i praćenja napretka djece i razvija plan narednih aktivnosti s cijelom grupom i plan individualizovanih aktivnosti.			
	3.6. Razmjenjuje relevantne informacije o posmatranju i praćenju djece sa stručnim osobljem u ustanovi i sa roditeljima, poštujući privatnost podataka.			

STANDARD 4. Partnerstvo s porodicom i lokalnom zajednicom				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Odgajateljica uspostavlja i razvija različite forme partnerstva s porodicama, uključivanjem roditelja i drugih članova porodice u odgojno-obrazovni proces i sve aspekte rada u vrtiću. Odgajateljica uspostavlja partnerstvo s lokalnom zajednicom i realizuje raznovrsne aktivnosti, koristeći se resursima lokalne zajednice.	Odgajatelj:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	4.1. Koristi različite oblike komunikacije, saradnje i građenja partnerskih odnosa porodica i vrtića.			
	4.2. Uključuje roditelje u odgojno-obrazovni rad u skladu sa iskazanim afinitetima, na način koji doprinosi zainteresovanosti za djecu i njihove aktivnosti.			
	4.3. Njeguje dijalog s roditeljima u svim aspektima saradnje.			
	4.4. Čini dostupnim informacije o boravku i napretku djeteta u vrtiću i dokumentovane informacije o uočenim razvojnim promjenama.			
	4.5. Razvija kulturu međusobnog poštovanja i uvažavanja.			
	4.6. Pruža podršku roditeljima u razumijevanju odgojno-obrazovnih uticaja koje aktivnosti u vrtiću imaju na dijete.			
	4.7. Vidno se poštuje kulturna i duhovna baština okruženja i odgajatelj ohrabruje djecu i roditelje da se uključe u događaje i manifestacije okruženja kao izvora za bogaćenje procesa rada u grupi.			
	4.8. U saradnji sa stručnim saradnicima i roditeljima inicira uspostavljanje kontakata s drugim vrtićima, školama, institucijama i organizacijama u okruženju.			
	4.9. U saradnji sa stručnim timom i menadžmentom ustanove inicira organizaciju prigodnih manifestacija u okruženju.			
	4.10. Poznaje i efikasno koristi resurse lokalne zajednice za učenje i razvoj djece, u skladu s potrebama programa i autonomijom vrtića.			
	4.11. Kreira male projekte na osnovu kojih se mogu osigurati dodatna iskustva, sredstva i materijali od značaja za odgojno-obrazovni rad.			

STANDARD 5. Planiranje na principima integrisanog kurikulumu				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Odgajateljica koristi planiranje kao timski proces zasnovan na principima integrisanog kurikulumu. Planiranje proizlazi iz razvojno primjerenog kurikulumu, a temelji se na igri kao dječijem prirodnom obliku učenja; na praćenju i procjenjivanju razvoja i osobnosti napretka svakog djeteta, te na uvažavanju dječijih interesa, potreba i razvojnih mogućnosti i na podsticanju novih razvojnih i učećih potreba.	Odgajatelj:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	5.1. U procesu planiranja djeluje timski, uključujući djecu, roditelje, kolege i stručne saradnike, uvažavajući individualne karakteristike djece i karakteristike grupe djece s kojom radi.			
	5.2. U globalni plan i program integriše podučavanje ključnih kompetencija na razvojno primjeren način.			
	5.3. Izrađuje planove utemeljene na principima integrisanog kurikulumu i ciljevima koji obuhvataju sve aspekte dječijeg razvoja.			
	5.4. Planira primjenu različitih strategija, metoda, oblika i tehnika rada u skladu s postavljenim ciljevima i očekivanim ishodima i na temelju dokumentovanog opažanja.			
	5.5. Prilagođava plan i program u skladu sa mogućim neplaniranim situacijama, promjenjivim uslovima, dječijim potrebama i interesima i rezultatima praćenja razvoja djece.			
	5.6. Planira igre i podsticajne aktivnosti, koje se odnose na holistički razvoj djeteta, koristeći se različitim strategijama u cilju objedinjenja kontinuiteta dječijih iskustava.			
	5.7. Planira i uređuje sredinske uslove za funkcionisanje grupe, sa uslovima za slobodno kretanje u vrtiću i ostvarivanje kontakata s drugom djecom.			
	5.8. Pozna je kognitivne stilove učenja i ta saznanja koristi u planiranju aktivnosti s djecom i u individualnom pristupu u procesu učenja kroz igru.			
	5.9. Sprema je odgovoriti na interese i mogućnosti djece sa posebnim potrebama, tj. djece s poteškoćama u razvoju i nadarene djece, u smislu planiranja različitih vrsta igara, aktivnosti i resursa za učenje.			
	5.10. Planira, zajedno s timom stručnjaka i u saradnji s roditeljima, individualni plan za svako dijete s poteškoćama u razvoju i individualni plan za nadareno dijete.			
	5.11. Vršiti evaluaciju radi utvrđivanja efikasnosti ishoda i izbora aktivnosti, iz ugla interesa i napredovanja djece, na čemu zasniva sljedeći ciklus planiranja.			

STANDARD 6. Strategija podrške razvoju i učenju kroz igru				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Odgajatelj koristi takve strategije podrške razvoju i učenju kroz igru koje će omogućiti iskustveno, kontekstualno učenje i učenje s razumijevanjem. Igra, kao prirodan način učenja predškolskog djeteta, polazište je u procesu otkrivanja, istraživanja i rješavanja problema neposrednog dječijeg okruženja. Takvo učenje će podstaknuti inovativnost i kreativnost, povećati dječiji interes za predmete i pojave neposredne stvarnosti, te produžiti vrijeme učestvovanja u različitim vrstama igara i aktivnosti, samostalno ili u saradnji s vršnjacima.	Odgajatelj:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	6.1. Pozna je i primjenjuje različite strategije razvoja i učenja, poštujući karakteristike razvoja djeteta i načine na koji djeca uče, djelujući na sve aspekte razvoja.			
	6.2. Koristi pitanja i aktivnosti koje podstiču djecu na samostalno razmišljanje, zaključivanje i aktiviranje viših misaonih procesa.			
	6.3. Omogućuje različite vidove aktivnog učenja, prvenstveno onih koji su zasnovani na igri.			
	6.4. Planira sigurno okruženje za igru i učenje, poštujući balans između različitih vrsta aktivnosti i aktivnosti u zatvorenom i otvorenom prostoru.			
	6.5. Podstiče djecu na uočavanje problemskih situacija, na istraživanje i pronalaženje različitih rješenja, te im pomaže u donošenju zaključaka.			
	6.6. Povezuje učenje novih pojmova i integriše nova iskustva i znanja s dječijim svakodnevnim životnim situacijama.			
	6.7. Planira aktivnosti kao procese uzajamnog djelovanja u kojem se učenje odvija u interakciji sa odraslim, drugom djecom i raznovrsnim materijalima.			
	6.8. Ohrabruje djecu da u procesu učenja koriste različite resurse, da na siguran način koriste dostupne, razvojno primjerene tehnologije.			
	6.9. Koristi raznovrsne prigodne resurse u procesu razvoja djece, ohrabrujući ih da ih i sami koriste.			
	6.10. Podstiče djecu da donose odluke, daje im priliku da vrše izbor i pomaže im da shvate da postoje posljedice vlastitih izbora.			
	6.11. Podstiče saradničko učenje u cilju razmjene ideja u grupi vršnjaka i dolaženje do zajedničkih rješenja, te razvoja socijalnih vještina, koje će pomoći djeci da izgrade pozitivne veze i saradnju s drugima.			
	6.12. Pomaže djeci u samoprocjeni i postavljanju novih izazova.			

STANDARD 7. Kreiranje okruženja za razvoj i učenje kroz igru (socijalno i fizičko okruženje)				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Odgajatelj kreira klimu povjerenja i saradnje u procesu razvoja i učenja kroz igru, što je uslov da se svako dijete osjeća prihvaćeno i dobrodošlo i šalje poruku da se svaki pojedinac poštuje i da je svaki član grupe dio zajednice. Pružanjem sigurnog okruženja i poštovanjem ne samo potreba nego i prava djece, odgajateljica ohrabruje djecu da sarađuju, da učestvuju u različitim aktivnostima i da se upuštaju u određene rizike prilikom učenja. Odgajatelj stvara sigurno i stimulativno fizičko okruženje, koje nudi razvojno primjerene materijale, zadatke i aktivnosti, te na taj način podstiče dječije učenje kroz igru, samostalno ili grupno istraživanje, te razmjenu znanja i iskustava s drugom djecom i odraslim.	Odgajatelj:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	7.1. Pruža mogućnost svakom djetetu da pokaže i iskoristi svoje potencijale i gradi pozitivnu sliku o sebi.			
	7.2. Stvara podsticajnu atmosferu u kojoj se djeca osjećaju slobodno i motivirano da izraze svoje ideje i mišljenje.			
	7.3. Koordinira aktivnostima grupe djece koja imaju različita interesovanja i sklonosti.			
	7.4. Slijed i ritam aktivnosti prilagođava potrebama djece, ne požuruje i ne prekida aktivnost.			
	7.5. Priznaje pravo na greške u djelovanju i mišljenju djece i to koristi kao dobru priliku za novu raspravu i nove uglove gledanja.			
	7.6. Koristi primjeren humor u komunikaciji s djecom, što utiče na veselu i relaksirajuću atmosferu.			
	7.7. Stvara klimu u kojoj su djeca slobodna da griješe i da na greške gledaju kao na mogućnost za učenje u djelovanju i mišljenju.			
	7.8. Stvara okruženje za razvoj socijalnih vještina, omogućujući djeci prihvatanje i međusobno razumijevanje.			
	7.9. Pomaže djeci da razumiju, imenuju i kanališu vlastite emocije.			
	7.10. Pruža djeci pomoć i emocionalnu podršku u uslovima njege i brige o različitim dječijim potrebama.			
	7.11. Kreira fizičko okruženje koje je funkcionalno, fleksibilno, sigurno i lako se nadzire, modifikujući ga u skladu sa dječijim individualnim potrebama i područjima interesovanja.			
	7.12. Organizuje centre aktivnosti koji omogućuju djeci sigurno i slobodno kretanje i podstiče aktivno učenje kroz igru i samostalno odlučivanje, nudi djeci različite materijale i podstiče ih da samostalno biraju.			
	7.13. Obilježava prostor i materijale za djecu razumljivim simbolima što olakšava snalaženje u prostoru, korištenju i pospremanju materijala i za razvoj predčitalačkih sposobnosti.			
	7.14. Uključuje djecu i roditelje u odlučivanje o estetici i organizaciji prostora i materijala.			

	7.15. Izlaže dječije radove na odgovarajuća mjesta, čime se šalje poruka o aktuelnostima u radu i u grupi.				
	7.16. Informacijama, koje se nalaze na odgovarajućim mjestima u radnoj sobi, pruža materijalne dokaze o procesu razvoja i učenja djece svoje grupe.				
	7.17. Koristi i unapređuje resurse vanjskog prostora u saradnji sa timom zaposlenika, djecom i roditeljima.				
	7.18. Prostor za odmor djece uređuje tako da je prijatan i izgledom sličan kućnom ambijentu, primjeren ambijentu predškolske institucije.				

STANDARD 8. Primjena filozofije i vještina kvalitetne/nenasilne komunikacije u odgoju (jasno izražavanje i kvalitetno slušanje)				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Odgajatelj primjenjuje osnove kvalitetne/nenasilne komunikacije i teorije izbora u svakodnevnom radu s djecom, što doprinosi kreiranju klime povjerenja i saradnje te unapređenju kvaliteta odnosa s djecom i djece međusobno.	Odgajatelj:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	8.1. Se koristi jezikom pozitivne akcije i pozitivnim porukama kojima se podstiče na aktivnost (u obraćanju djeci, roditeljima, kolegama).			
	8.2. Se koristi pravilnim, standardizovanim književnim jezikom, izbjegavajući rodne i druge stereotipe.			
	8.3. Argumentovano obrazlaže svoje stavove, posebno u vezi s mogućim konfliktnim situacijama (s djecom, kolegama, roditeljima).			
	8.4. Uspostavlja kontakt „oči u oči“ s djetetom, spuštajući se fizički na nivo djeteta.			
	8.5. Usklađuje neverbalnu komunikaciju sa verbalnim iskazom.			
	8.6. Primjenjuje vještine kvalitetne komunikacije, jasno iskazuje osjećaje i potrebe preuzimajući odgovornost za svoje ponašanje.			
	8.7. Jasno iskazuje očekivanja od drugih (djece, roditelja, kolega).			
	8.8. Koristi se empatijom i aktivnim slušanjem, postavlja pitanja otvorenog tipa ohrabrujući dijete za nastavak razgovora.			
	8.9. Pokazuje razumijevanje za ponašanje drugih bez etiketiranja i osuđivanja, priprema aktivnosti koje pomažu djeci da opažaju i da se izražavaju bez osuđivanja i etiketiranja.			
	8.10. Priprema aktivnosti koje pomažu djeci da vježbaju parafraziranje i empatsko slušanje.			
	8.11. Priprema aktivnosti koje pomažu djeci da bogate rječnik osjećaja, da ih prepoznaju kod sebe i drugih te da o njima razgovaraju.			
	8.12. Promoviše i podržava razvoj komunikacijskih vještina kod djece, koristeći svakodnevne situacije i oblike komunikacije.			
	8.13. Se koristi vještinama nenasilne komunikacije i zaštitnog ponašanja.			

STANDARD 9. Uvažavanje različitosti i demokratski principi				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Odgajatelj promoviše i primjenjuje vještine nenasilne komunikacije kao i principe teorije izbora i zaštitnog ponašanja i time doprinosi afirmaciji djece (jačanju pozitivne slike), razumijevanju i uvažavanju drugih i drugačijih te razvoju odgovornosti koja je u osnovi demokratije.	Odgajatelj:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	9.1. Je osjetljiv na potrebe i interese djece, porodica, radnih kolega i drugih.			
	9.2. Afirmativno govori o različitostima i pomaže djeci da razvijaju pozitivan stav prema različitostima (razlike kao bogatstvo).			
	9.3. Priprema aktivnosti koje ohrabruju djecu da se ophode prema drugima sa uvažavanjem i prihvatanjem drugih i drugačijih.			
	9.4. Ohrabruje djecu, roditelje i kolege da izraze svoje mišljenje i učestvuju u procesu donošenja odluka.			
	9.5. Ohrabruje djecu da tragaju za konstruktivnim načinima zadovoljenja potreba.			
	9.6. Priprema aktivnosti koje pomažu djeci da bolje razumiju svoje ponašanje i ponašanje drugih.			
	9.7. Podstiče djecu na uočavanje problemskih situacija, na istraživanje i pronalaženje različitih rješenja te im pomaže u donošenju zaključaka.			
	9.8. Zajedno s djecom definiše pravila ponašanja u grupi, pomaže im da razumiju važnost poštivanja pravila i posljedice kršenja.			

STANDARD 10.
Timski rad

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada				
Odgajatelj, primjenom vještina kvalitetne komunikacije i zaštitnog ponašanja, doprinosi razvoju saradničkih odnosa u timu, jasnom definisanju i raspodjeli zadataka te fokusiranju na proces rada (što doprinosi i razvoju ustanove i promociji predškolskog odgoja i obrazovanja).	Odgajatelj:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	10.1. Koristi zaštitna ponašanja koja doprinose kvalitetu komunikacije i saradnje (podržavanje sagovornika, ohrabrivanje na iznošenje stavova i ideja, aktivno slušanje, prihvatanje različitosti, vjerovanje u sagovornikove sposobnosti, poštovanje sagovornikove ličnosti, pregovaranje o razlikama).				
	10.2. Konstruktivno rješava problemske situacije fokusirajući se na problem, a ne na osobu.				
	10.3. Je fleksibilan u prihvatanju pozitivnih promjena u odgojno-obrazovnom radu.				
	10.4. Je otvoren za prihvatanje novih ideja, inicijativa, pristupa i informacija koje mogu doprinijeti unapređenju odgojno-obrazovnog rada.				
	10.5. Efikasno radi i doprinosi razvoju vrtića/institucije.				

STANDARD 11. Unapređenje kvaliteta i kontinuirani profesionalni razvoj				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Odgajatelj kontinuirano analizira vlastitu praksu i unapređuje svoje kompetencije, kako bi dostigao i održao kvalitet u profesiji u skladu s promjenjivim zahtjevima savremenog svijeta; Odgajatelj se uključuje u aktivnosti u vrtiću, lokalnoj zajednici i šire, kako bi doprinjeo unapređenju kvaliteta i promovisao značaj kvalitetnog ranog obrazovanja za svako dijete.	Odgajatelj:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	11.1. Koristi sve mogućnosti i prilike za cjeloživotno učenje u funkciji unapređenja odgojno-obrazovnog rada i svog profesionalnog razvoja.			
	11.2. na temelju prikupljenih dokaza promišlja, procjenjuje i evaluira svoj rad i u skladu s tim mijenja i unapređuje svoju praksu.			
	11.3. Bilježi i u portfoliju dokumentuje svoje napredovanje u skladu s postavljenim ciljevima.			
	11.4. Zna da izvrši samoprocjenu potreba za profesionalnim razvojem, pripremi lični plan profesionalnog razvoja zasnovan na samoprocjeni i vanjskoj procjeni.			
	11.5. Svoje profesionalne odluke temelji na stručnim i naučnim argumentima, na potrebama i postavljenim ciljevima za djecu.			
	11.6. Prati i informiše se o aktuelnostima i istraživanjima iz svoje struke, realizuje akciona istraživanja uz podršku i pomoć kolega, stručnjaka i institucija.			
	11.7. Uspostavlja i održava dobre profesionalne odnose s kolegama, razmjenjuje informacije i iskustva, stručnu literaturu, daje i prihvata savjete i pruža podršku u rješavanju problema.			
	11.8. Aktivno učestvuje u svim aktivnostima profesionalnog usavršavanja unutar vrtića i ustanove.			
	11.9. Koristi sve mogućnosti učešća i aktivno učestvuje u profesionalnim aktivnostima izvan vrtića i ustanove (učešće na stručnim i naučnim skupovima, na projektima, istraživanjima, u aktivnostima stručnih udruženja, razmjenom iskustva s kolegama iz drugih odgojno-obrazovnih ustanova).			
	11.10. Koristi profesionalne standarde za samoevaluaciju u radu i planiranju daljeg profesionalnog razvoja.			

STANDARD 12.
Profesionalna etika i odgovornost

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Odgajatelj profesionalno izvršava sve svoje obaveze propisane zakonima i pravilnicima i u svakoj prilici se ponaša u skladu sa etičkim principima, štiteći dostojanstvo struke i prava svakog djeteta.	Odgajatelj:				
	12.1. Zastupa prava svakog djeteta i porodice u skladu sa važećim zakonodavnim okvirom, Konvencijom o pravima djeteta i drugim relevantnim konvencijama.				
	12.2. Djeluje i istupa u najboljem interesu djeteta, porodica i interesu predškolskog odgoja i obrazovanja.				
	12.3. Pozna je i poštuje zakone u vezi sa predškolskim odgojem i obrazovanjem i podzakonske akte ustanove u kojoj radi.				
	12.4. Pozna je prava i obaveze u vezi sa radnim mjestom, radom i radnim obavezama, odgovorno ih ispunjava.				
	12.5. U profesionalnom i javnom djelovanju se ponaša i ophodi tako da doprinosi poštovanju i ugledu profesije koju zastupa.				
	12.6. Poštu je i štiti prava na privatnost podataka.				
	12.7. Poduzima korake da zaštiti svako dijete od nečinjenja i aktivnosti koje ugrožavaju poštovanje, ponižavajuće su, opasne, vode ka iskorištavanju, zastrašivanju, emocionalno su štetne ili fizički opasne.				
	12.8. Uvažava različitosti i odnosi se prema svakom djetetu i porodici jednako, bez obzira na njihov socio-ekonomski status, nacionalnu ili vjersku pripadnost, razvojne sposobnosti i dr.				
	12.9. Štiti djecu od diskriminacije, bilo da im se uskraćuju prava, daju privilegije ili ih se isključuje iz programa i aktivnosti s obzirom na njihovu rasu, etničku pripadnost, religiju, pol, nacionalno porijeklo, jezik, sposobnosti, društveni status, ponašanje ili uvjerenja njihovih roditelja.				

PRILOG 8: Standardi kvaliteta rada pedagoga u predškolskim ustanovama (2011, rev. 2018)

STANDARD 1. Planiranje, praćenje i evaluacija odgojno-obrazovnog rada.				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Pedagog, u saradnji s timom, osigurava kvalitetan i efikasan odgojno-obrazovni rad, pruža stručnu pomoć odgajateljima i učestvuje u procesu planiranja, praćenja i evaluacije svih aspekata odgojno-obrazovnog rada u skladu sa standardima i razvojnim ciljevima. Odgovoran je za evaluaciju programa odgojno-obrazovanog rada i vrednovanje odgojno-obrazovnih rezultata.	Pedagog:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	1.1. Posjeduje znanja o savremenim tendencijama u pedagogiji i temeljnim principima i filozofiji na kojima se zasniva sistem predškolskog odgoja i obrazovanja.			
	1.2. Kao član tima ²⁵ osigurava da je odgojno-obrazovni rad utemeljen na relevantnim naučnim teorijama i istraživanjima i da pruža prilike za razvoj punih potencijala svakog djeteta.			
	1.3. Neposredno učestvuje u izradi svih planova i programa koji se rade na nivou predškolske ustanove.			
	1.4. Pozna je propisani kurikulum i pomaže odgajateljima u procesu planiranja integrisanog kurikuluma utemeljenog na ishodima učenja i razvoja.			
	1.5. Neposredno se angažuje na tome da su kurikulum i aktivnosti u ustanovi/vrtiću u skladu s praksom usmjerenom na dijete;			
	1.6. Analizira izvještaje eksternog vrednovanja odgojno-obrazovnog rada i ustanove i predlaže mjere za unapređenje;			
	1.7. Provodi proces samoevaluacije pojedinih područja rada ustanove kao član tima, piše izvještaj na osnovu rezultata samoevaluacije i predlaže mjere za plan poboljšanja rada;			
	1.8. Koordinira timom za profesionalni razvoj odgajatelja na nivou ustanove i učestvuje u donošenju plana za ovu oblast;			
	1.9. Savjetuje članove stručnog aktiva ustanove u donošenju plana rada;			
	1.10. Prati i dokumentuje odgojno-obrazovni rad u ustanovi/vrtiću, dajući povratne informacije, dodatne ideje za rad i unapređenje kvaliteta;			
	1.11. Prati pedagoške inovacije te podstiče i podržava odgajatelje u procesu uvođenja savremenih i efikasnih odgojno-obrazovnih metoda i strategija u radu s djecom i porodicama;			

²⁵ Tim ustanove čine: predstavnici odgajatelja i stručnih saradnika, rukovodioci ustanove, roditelji i predstavnici društvene zajednice

	1.12. Vršiti evaluaciju programa odgojno-obrazovnog rada, daje preporuke i učestvuje u izradi razvojnog plana;				
	1.13. U proces praćenja i evaluacije uključuje odgajatelje i roditelje, pripremajući različite upitnike, fokus-grupe i slično.				
	1.14. Daje instrukcije odgajatelju mentoru u izradi plana stručnog osposobljavanja pripravnika.				

STANDARD 2. Praćenje napredovanja djece i stručna pomoć u radu s djecom.				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Pedagog pruža stručnu podršku i savjetodavnu pomoć odgajateljima i roditeljima u praćenju i analizi napredovanja te osiguravanju uslova za razvoj svakog djeteta.	Pedagog:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	2.1. Učestvuje u timu na osiguranju optimalnih uslova za igru, učenje i razvoj djece.			
	2.2. Poznaje i koristi različite instrumente, metode i tehnike za praćenje napredovanja djece, utemeljene na očekivanim ishodima razvoja i učenja i individualnim karakteristikama i potrebama svakog djeteta.			
	2.3. Uoznaje odgajatelje sa ovim instrumentima kako bi prepoznali/pratili postavljene ishode i napredovanje djece.			
	2.4. Predlaže različite metode i tehnike podrške za razvoj i učenje djece.			
	2.5. Posmatra, prati i u saradnji sa odgajateljima, vrši analizu razvoja i napredovanja djeteta, prema potrebi, sagledavajući dijete u cjelini i fokusirajući se na mogućnosti djeteta za dalji razvoj.			
	2.6. Daje stručno mišljenje i preporuke odgajateljima i porodicama u vezi s razvojem, učenjem i potrebama pojedinog djeteta.			
	2.7. Osigurava da svi odgajatelji kao i svi roditelji imaju pravovremene i relevantne informacije u vezi s razvojem, učenjem i potrebama djece.			
	2.8. Donosi plan i program podrške djeci na nivou odgojno-obrazovne ustanove, u saradnji sa odgajateljima, roditeljima i ostalim stručnim saradnicima.			
	2.9. Izrađuje individualni razvojni plan za djecu s poteškoćama u razvoju i darovitu djecu, u timu sa odgajateljima i drugim stručnim saradnicima.			
	2.10. Prati napredovanje djece za koju je izrađen individualni razvojni plan, zajedno sa odgajateljem i drugim stručnim saradnicima.			
	2.11. Predlaže mjere i piše izvještaj o napredovanju djece s poteškoćama u razvoju i darovite djece.			
	2.12. Pruža pomoć i podršku odgajateljima i roditeljima kada je u pitanju zajednička briga za dobrobit i napredovanje djeteta s poteškoćama u učenju i razvoju, nalazeći, zajedno sa upravom vrtića, potrebne profesionalne i druge resurse.			

STANDARD 3. Partnerstvo s porodicom i zajednicom					
Opis standarda	Opis standarda				
Pedagog razvija i realizuje aktivnosti i programe kojim se unapređuje saradnja i razvija partnerstvo sa porodicama djece i društvenom zajednicom.	Pedagog:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	3.1. Pravi strategiju i razvija plan saradnje i izgradnje partnerstva s porodicama i društvenom zajednicom, zajedno sa stručnim timom ustanove.				
	3.2. Razvija i modeluje odnose uzajamnog povjerenja i poštovanja, uvažavajući sve porodice bez obzira na porijeklo, socio-ekonomski status, nacionalnu i vjersku pripadnost, omogućujući da se sve porodice osjećaju dobrodošlim.				
	3.3. Pruža stručnu podršku roditeljima djece koja imaju poteškoće u razvoju i učenju.				
	3.4. Pomaže odgajateljima da razviju i unapređuju planove rada na saradnji i komunikaciji s porodicama, pružajući im stručnu pomoć.				
	3.5. Obavlja informativni i savjetodavni rad s porodicama tijesno sarađujući sa odgajateljima i drugim stručnim saradnicima.				
	3.6. Organizuje različite edukativne aktivnosti za porodice u skladu s njihovim potrebama i potrebama vrtića/ustanove (radionice, brošure, predavanja i dr.).				
	3.7. Informiše, pomaže i stvara uslove da se roditelji organizuju i uključe u rad odgojno-obrazovne ustanove i vrtića.				
	3.8. Potpomaže organizaciju i rad vijeća roditelja dajući svoje stručne sugestije i pomoć, kada je to potrebno.				
	3.9. Vodi evidenciju o radu s porodicama i čuva povjerljivost podataka.				
	3.10. Upoznaje roditelje sa važnim dokumentima o zaštiti djece.				
	3.11. Sarađuje sa institucijama u zajednici od značaja za odgojno-obrazovni rad, pomaže u planiranju korištenja resursa zajednice.				

STANDARD 4.
Unapređenje kvaliteta i stručno usavršavanje

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Pedagog doprinosi unapređenju kvaliteta odgojno- obrazovanog rada i pomaže odgajateljima u procesu stručnog usavršavanja i izradi ličnog plana profesionalnog razvoja. Pedagog upoznaje druge sa savremenim kretanjima i dostignućima pedagoške teorije i prakse. Pedagog se stručno usavršava, reflektuje i analizira svoj rad.	Pedagog:				
	4.1. Pomaže odgajateljima u pripremi odgojno-obrazovnog rada.				
	4.2. Pomaže odgajateljima da analiziraju i unapređuju vlastiti rad (vršeći uvid u njihov rad na osnovu predviđenih procedura i standarda).				
	4.3. Posjećuje i prati aktivnosti odgajatelja i djece, daje jasnu i konstruktivnu povratnu informaciju odgajateljima o kvalitetu aktivnosti, te daje prijedloge za njihovo unapređenje.				
	4.4. Vršiti vrednovanje kvaliteta rada odgajatelja u skladu sa standardima kvaliteta.				
	4.5. Savjetuje odgajatelje u donošenju plana rada i zajedno sa stručnim timom analizira mogućnosti za unapređenje kvaliteta odgojno-obrazovne prakse.				
	4.6. Izrađuje plan stručnog usavršavanja u ustanovi/vrtiću.				
	4.7. Prati, vodi evidenciju i analizira rezultate i efekte stručnog usavršavanja odgajatelja i daje prijedloge za unapređenje.				
	4.8. Organizuje i/ili realizuje različite oblike stručnog usavršavanja za odgajatelje zasnovane na procjenama potreba i interesovanjima (radionice, seminare i dr.).				
	4.9. Pomaže odgajateljima da dobiju adekvatne informacije o različitim mogućnostima za stručno usavršavanje na nivou ustanove, zajednice i šire.				
	4.10. Sarađuje s drugim organizacijama, institucijama i ekspertima koji mogu doprinijeti unapređenju profesionalnih kompetencija zaposlenih u ustanovi.				
	4.11. Pomaže odgajateljima da razviju individualni plan stručnog usavršavanja prateći najnoviju stručnu literaturu i uzimajući u obzir najnovija stručna i naučna dostignuća.				
	4.12. Priređuje različite instrumente za procjenu i samoprocjenu kvaliteta na nivou odgojno-obrazovne ustanove u cilju njegovog unapređivanja.				
	4.13. Poznaje evropske trendove u odgoju i obrazovanju i prati savremena kretanja i dostignuća u pedagoškoj teoriji i praksi.				
	4.14. Upoznaje druge sa savremenim kretanjima i dostignućima u pedagoškoj teoriji i praksi i evropskim trendovima u odgoju i obrazovanju.				

4.15. Pravi prikaze projekata, rezultata istraživanja, stručne literature i o tome informiše kolege.				
4.16. Priprema prezentacije i referate i učestvuje na različitim stručnim skupovima, seminarima i konferencijama.				
4.17. Objavljuje radove u stručnim časopisima, zbornicima i sl., vrši akciona i druga istraživanja i analize koje doprinose unapređenju prakse.				
4.18. Analizira vlastiti rad i pravi razvojni plan usavršavanja, vodi profesionalni portfolio u kojem dokumentuje svoj rad i napredovanje.				
4.19. Sarađuje sa drugim kolegama - pedagozima na različitim projektima i aktivnostima vezanim za stručno usavršavanje.				
4.20. Planira, realizuje i/ili učestvuje u različitim projektima namijenjenim unapređenju efekata i rezultata odgojno-obrazovne prakse.				
4.21. Poznaje minimalno jedan strani jezik.				

STANDARD 5.
Profesionalizam i etika

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada				
Pedagog profesionalno izvršava sve svoje obaveze propisane zakonima i pravilnicima i u svakoj prilici se ponaša u skladu sa etičkim principima štiteći dostojanstvo struke i prava svakog djeteta.	Pedagog:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	5.1. Pozna je zakone i djeluje u skladu s njima, s podzakonskim aktima koji se odnose na odgoj i obrazovanje, kao i aktima i pravilima ustanove u kojoj radi.				
	5.2. Osigurava zaštitu prava svakog djeteta i porodice u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i drugim relevantnim konvencijama i deklaracijama.				
	5.3. Štiti prava svakog djeteta od onoga što mu može ugroziti sigurnost, zdravlje ili prilike za razvoj i učenje.				
	5.4. Poštuje i štiti pravo na privatnost podataka o djeci i porodicama.				
	5.5. U svakoj prilici se ponaša i ophodi tako da doprinosi poštovanju i ugledu profesije koju zastupa ne zloupotrebljavajući svoj položaj za sticanje vlastite koristi ili promocije.				
	5.6. Osposobljen je za rad u multikulturalnom okruženju.				

STANDARD 6.
Timski rad, klima i komunikacija

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Pedagog kreira pozitivnu klimu, timski rad i dobre odnose. Komunicira s različitim grupama i individualcima s uvažavanjem, jasno i uvidljivo.	Pedagog:				
	6.1. Kreira inkluzivnu klimu i kulturu u odgojno-obrazovnoj ustanovi osiguravajući da se svako dijete i porodica osjećaju dobrodošlim, prihvaćenim i da je svakom djetetu osigurano ostvarivanje prava na kvalitetan odgoj i obrazovanje.				
	6.2. Osigurava prilike da se sva djeca (i odrasli) u vrtiću međusobno upoznaju, sarađuju i uče jedni od drugih.				
	6.3. Pozna područje demokratskog građanstva i ljudskih prava.				
	6.4. Ophodi se prema svakom djetetu, njihovim roditeljima i zaposlenim u instituciji s uvažavanjem, bez obzira na njihov socio-ekonomski status, nacionalnu i vjersku pripadnost, spol, sposobnosti i dr.				
	6.5. Pruža podršku odgajateljima i roditeljima u procesu rješavanja problema, modeluje konstruktivno i nenasilno rješavanje problema i sukoba.				
	6.6. Podstiče i njeguje timski rad i zajedničko rješavanje problema u svakoj situaciji.				
	6.7. Aktivno sluša, cijeni i uvažava sugestije i mišljenje odgajatelja, roditelja i predstavnika zajednice u vezi s radom institucije, planiranjem, realizacijom i evaluacijom programa.				
	6.8. Reaguje na potrebe i zahtjeve drugih i odgovara pravovremeno na jasan, djelotvoran i senzibilan način u pisanoj i usmenoj formi.				
	6.9. Prepoznaje uticaj kulture na stilove komuniciranja i sa senzibilitetom reaguje na kulturološke razlike.				
	6.10. Uvažava profesionalni i ljudski integritet i dostojanstvo svake osobe.				
	6.11. Prepoznaje i javno promovise rezultate svih zaposlenih te stvara prilike za zajedničko proslavljanje uspjeha podstičući saradnju umjesto takmičenja.				
	6.12. U svim formalnim i neformalnim situacijama služi kao model ponašanja i komunikacije, obavljajući svoje obaveze sa entuzijazmom.				

STANDARD 7. Promocija predškolskog odgoja i obrazovanja i predškolske ustanove				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Pedagog predškolske ustanove djeluje u zajednici promovišući rani i predškolski odgoj i obrazovanje, kao i samu ustanovu.	Pedagog:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	7.1. Poznaje postupke prijave na programe Evropske unije.			
	7.2. Angažuje se u različitim akcijama u zajednici i šire kojima se zagovara i promoviše pravo svakog djeteta na kvalitetno obrazovanje od rođenja.			
	7.3. Zauzima se za uključivanje predstavnika zajednice i javnosti u pružanju podrške djeci i vrtiću i stvaranju opće pozitivne klime u cijeloj zajednici kada su u pitanju potrebe sve djece predškolskog uzrasta i njihovih porodica.			
	7.4. Podstiče akcije u zajednici kako bi se pružila podrška djeci i porodicama i stvorilo okruženje koje podržava razvoj djece (parkovi, biblioteke, pozorište i dr.).			
	7.5. Promoviše rad ustanove i informiše zajednicu o rezultatima rada kao i o potrebama djece i vrtića u aktuelnom trenutku i budućnosti.			
	7.6. Pruža stručnu pomoć i podršku u razvijanju različitih programa u zajednici kojim bi se osigurao veći obuhvat djece institucionalnim predškolskim odgojem i obrazovanjem.			

PRILOG 9: Standardi kvaliteta rada psihologa u predškolskim ustanovama (APOS0, 2020)

STANDARD 1.1.								
Praćenje napredovanja djece, pružanje stručne pomoći odgajateljima i/ili roditeljima/starateljima i direktan ili indirektan rad s djecom								
Opis standarda	Indikatori kvaliteta							
Psiholog u predškolskoj ustanovi pruža neposrednu podršku, usmjeravanje i praćenje cjelovitog psihofizičkog razvoja svakog djeteta, njegovih razvojnih i akademskih postignuća. Ovaj zadatak je u fokusu rada psihologa i kada neposredno radi s djecom, kao i kada je angažovan u radu s roditeljima/starateljima, odgajateljima, stručnim saradnicima, rukovodiocima i s drugim osobljem predškolske ustanove. Psiholog pomaže odgajateljima i roditeljima/starateljima u praćenju, analizi napredovanja i osiguravanju uslova za cjelovit razvoj svakog djeteta, pružajući im stručnu pomoć i savjetujući. Psiholog je angažovan u savjetodavno-instruktivnom radu s roditeljima/starateljima i/ili odgajateljima i preventivno-korektivnom radu s djetetom ili djecom, organizovanom na neposredan ili posredan način.	Psiholog, u radu s djecom:			Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse	
	1.1.1.	Osigurava zaštitu prava svakog djeteta i porodice u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i drugim relevantnim konvencijama i deklaracijama.						
	1.1.2.	Štiti svako dijete od onoga što mu može ugroziti sigurnost, zdravlje ili prilike za razvoj i učenje.						
	1.1.3.	Promoviše poštovanje različitosti, toleranciju i nediskriminaciju.						
	1.1.4.	Doprinosi razvoju optimalnog ambijenta za očuvanje fizičkog i mentalnog zdravlja i dostojanstva svakog djeteta i zaposlenika, gradeći podsticajnu klimu i kulturu predškolske ustanove u zajedničkom radu s osobljem predškolske ustanove.						
	1.1.5.	Učestvuje u stvaranju uslova za planiranu podršku razvoju emocionalnih, kognitivnih i socijalnih kompetencija djece kako bi se omogućilo adekvatno podsticanje odgojno-obrazovnog rada.						
	1.1.6.	Predlaže različite metode i tehnike podrške za razvoj i učenje djece.						
	1.1.7.	Procjenjuje i prati psihički razvoj i napredovanje djeteta u pojedinim razvojnim oblastima (emocionalni, socijalni, kognitivni, motorički razvoj), koristeći relevantne psihološke instrumente, počevši od upisa u predškolsku ustanovu tokom perioda adaptacije, kao i u posljednjoj godini boravka u vrtiću pred upis u prvi razred osnovne škole.						
	1.1.8.	Realizuje neposredni rad s djecom, planira podršku i prati njihovo napredovanje.						
	1.1.9.	Učestvuje u praćenju primjene individualnog plana podrške, ukoliko je postavljen, zajedno sa članovima tima. ²⁶						
	1.1.10.	Primjenjuje različite metode savjetovanja i komunikacije u radu s djecom (individualno, grupno) u skladu s procjenama potreba.						

²⁶ Tim ustanove čine: predstavnici odgajatelja i stručnih saradnika, rukovodioca ustanove, roditelja i predstavnika društvene zajednice.

1.1.11. Pozna je i koristi različite instrumente, metode i tehnike za praćenje napredovanja djece, utemeljene na ishodima učenja i individualnim karakteristikama i potrebama svakog djeteta.				
1.1.12. Identifikuje poteškoće ²⁷ koje utiču na razvoj, odnose i postignuća pojedinog djeteta, predlaže mjere za njihovo prevazilaženje, učestvuje u njihovom provođenju i u evaluaciji ishoda.				
1.1.13. Učestvuje u prepoznavanju djece s teškoćama u razvoju ²⁸ i darovite djece, kao i njihovih potreba; učestvuje u izradi individualnog plana zajedno s ostalim članovima stručnog tima i odgajateljima te prati napredovanje djece za koju je izrađen individualni plan; predlaže mjere i učestvuje u pisanju izvještaja o napredovanju djece s teškoćama u razvoju i darovite djece zajedno s odgajateljem i drugim stručnim saradnicima.				
1.1.14. Posjećuje odgojne grupe i prati odgojno-obrazovni rad, prati klimu, grupnu dinamiku, odnose, učešće djece, te opservira djecu s kojom radi individualno (njihovo ponašanje, postignuće, uklopljenost u grupu), kao i prilagođavanje djece s teškoćama u razvoju i darovite djece.				
1.1.15. Učestvuje u razvijanju i realizaciji preventivnih i savjetodavnih programa/aktivnosti za djecu, prije svega u oblasti prevencije svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, prevenciji rizičnih ponašanja, zatim programa za razvijanje tolerancije, empatije, nenasilnog rješavanja sukoba.				
1.1.16. Prepoznaje znakove nasilja u porodici i postupa u skladu sa zakonskim procedurama kao i protokolima propisanim od nadležnih obrazovnih vlasti (ministarstva obrazovanja i/ili pedagoškog zavoda).				
1.1.17. Provodi intervencije u krizi na individualnom nivou, na nivou grupa i nivou predškolske ustanove, ukoliko za njima postoji potreba.				
1.1.18. identifikuje koji su još oblici podrške i usluga dostupni djeci u lokalnoj zajednici i kontaktira stručnjake iz odgovarajućih ustanova da djeci osiguraju iste.				
1.1.19. Vodi evidenciju o radu s djecom i čuva povjerljivost podataka.				

²⁷ Poteškoće koje ispoljava dijete 1) koje je tokom trudnoće, poroda ili nakon poroda imalo neke rizične faktore (npr. prijevremena rođena djeca, težak porod), 2) koje je bilo ili je još uvijek izloženo nekim nepovoljnim okolinskim uticajima (npr. bolest u porodici, odsustvo jednog roditelja/staratelja, različiti životni događaji koji mijenjaju porodično funkcionisanje) ili 3) dijete koje po svojim karakteristikama pokazuje značajnije razlikovanje u odnosu na djecu u grupi (npr. sporiji motorički razvoj, izrazito živahno dijete). Poteškoće prolaznog karaktera mogu ispoljavati i djeca koja su u 4) razvojnem raskoraku između vlastitih potreba i mogućnosti (npr. specifične razvojne faze u trećoj i šestoj godini s pojačanim negativizmom i odupiranjem) kao i 5) djeca koja su doživjela stresna i/ili traumatska iskustva (npr. boravak u bolnici, preseljenje, gubitak člana porodice).

²⁸ Djeca s teškoćama u razvoju – djeca s urođenim ili stečenim stanjima organizma koja prema svojoj prirodi zahtijevaju poseban stručni pristup kako bi se omogućilo izražavanje i razvoj sačuvanih sposobnosti, a time i što kvalitetniji život. U djecu s teškoćama u razvoju ubrajaju se: djeca oštećenog vida, djeca oštećenog sluha, djeca s poremećajima govorno-glasovne komunikacije, djeca s promjenama u ličnosti uslovljenim organskim činiocima ili psihozom, djeca s poremećajima u ponašanju, djeca s motoričkim oštećenjima, djeca sa smanjenim intelektualnim sposobnostima, djeca s autizmom, djeca s višestrukim teškoćama u razvoju, djeca sa zdravstvenim teškoćama i neurološkim oštećenjima (dijabetes, astma, bolesti srca, alergije, epilepsija i sl.).

STANDARD 1.2.

Praćenje napredovanja djece, pružanje stručne pomoći odgajateljima i/ili roditeljima/starateljima i direktan ili indirektan rad s djecom

Opis standarda	Indikatori kvaliteta	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Psiholog u saradnji sa stručnim timom ustanove pruža osoblju stručnu pomoć radi osiguravanja kvalitetnog odgojno-obrazovnog rada, učestvuje u procesu planiranja, praćenja i evaluacije svih aspekata rada u vrtiću u skladu s postavljenim standardima i razvojnim ciljevima. Od psihologa se očekuje da doprinosi optimalnoj organizaciji rada i realizaciji ciljeva planiranja i programiranja, a u interesu optimalnog razvoja, napredovanja i postignuća svakog djeteta.	Psiholog, u radu s roditeljima:				
	1.2.1. Organizuje i provodi različite edukativne aktivnosti koje se tiču individualnih i razvojnih potreba djece, potreba roditelja/staratelja, kao i porodice kao cjeline i potreba predškolske ustanove (radionice, brošure, predavanja i dr.).				
	1.2.2. Informiše i savjetuje roditelje/staratelje u cilju sticanja vještina za uspješno podsticanje sposobnosti i postignuća djeteta, a na temelju procjene potreba i interesovanja, primjenjujući individualni i grupni rad.				
	1.2.3. Savjetuje i obučava roditelja/staratelja za rad s djetetom kod kuće (u slučaju djece koja pokazuju poteškoće i odstupanja ili u situacijama kada roditelj/staratelj prepoznaje da mu je usmjeravanje potrebno), prati i evaluira realizaciju ovog oblika rada.				
	1.2.4. Omogućuje svim roditeljima/starateljima da imaju pravovremene i adekvatne informacije u vezi s razvojem i potrebama djece, kao i o radu vrtića i mogućnostima uključivanja u rad predškolske ustanove.				
	1.2.5. Obavještava, podstiče i pomaže roditeljima/starateljima da se organizuju i uključe u rad odgojno-obrazovne ustanove i vrtića, stvarajući pozitivne uslove za njihovo aktivno učešće u životu i radu predškolske ustanove, podstičući izgradnju partnerstva između porodice i ustanove.				
	1.2.6. Uključuje roditelje/staratelje u različite aktivnosti koje se realizuju na nivou ustanove i/ili vrtića.				
	1.2.7. Uključuje roditelje/staratelje u evaluaciju rada vrtića i izradu razvojnog plana uz uvažavanje njihovih potreba, ideja i mišljenja.				
	1.2.8. Informiše roditelje/staratelje o dodatnim oblicima podrške u predškolskoj ustanovi i zajednici, na osnovu identifikacije potreba njihove djece.				
	1.2.9. Prikuplja relevantne podatke o razvoju i uslovima života djece od roditelja/staratelja, vodi evidenciju o radu s porodicama i čuva povjerljivost podataka.				
	1.2.10. Upoznaje roditelje/staratelje na početku godine sa protokolima o postupanju u slučajevima nasilja.				

STANDARD 1.3.

Praćenje napredovanja djece, pružanje stručne pomoći odgajateljima i/ili roditeljima/starateljima i direktan ili indirektan rad s djecom

Opis standarda	Indikatori kvaliteta	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Psiholog u saradnji sa stručnim timom ustanove pruža osoblju stručnu pomoć radi osiguravanja kvalitetnog odgojno-obrazovnog rada, učestvuje u procesu planiranja, praćenja i evaluacije svih aspekata rada u vrtiću u skladu s postavljenim standardima i razvojnim ciljevima. Od psihologa se očekuje da doprinosi optimalnoj organizaciji rada i realizaciji ciljeva planiranja i programiranja, a u interesu optimalnog razvoja, napredovanja i postignuća svakog djeteta.	Psiholog, u radu s roditeljima:				
	1.3.1. Sarađuje sa članovima stručnog tima i odgajateljima na izradi sljedećih planova: (a) plana saradnje s roditeljima/starateljima, (b) plana savjetodavnih razgovora s djecom, (c) plana rada s darovitom djecom, kao i na (d) planiranju preventivnih programa (na primjer, suzbijanje nasilja u predškolskoj ustanovi, bolesti ovisnosti), (e) izradi individualnog razvojnog obrazovnog programa za djecu s teškoćama u razvoju te (f) programa za djecu iz osjetljivih društvenih grupa.				
	1.3.2. Procjenjuje potrebe za obukama i učestvuje u izvođenju ili organizovanju istih, u saradnji s ostalim stručnim saradnicima i odgajateljima.				
	1.3.3. Realizuje različite edukacije s odgajateljima kao što su radionice, savjetovanja, obuke.				
	1.3.4. Savjetuje odgajatelje o psihološkim principima koje treba uzeti u obzir prilikom rada s djecom (strategije za efikasno upravljanje grupom djece, strategije organizovanja i upravljanja vremenom, strategije razrješavanja konflikta i razvoja saradnje).				
	1.3.5. Savjetuje odgajatelje kako da podstiču razvoj kognitivnih, socijalnih, emocionalnih, jezičkih i motoričkih (krupna i fina motorika) kompetencija djece.				
	1.3.6. Kontinuirano sarađuje s odgajateljima i prati postignuća djece, a u odnosu na to planira i osmišljava naredne korake u odgojno-obrazovnom radu.				
	1.3.7. Pomaže odgajateljima da razviju i unapređuju planove rada i komunikaciju s porodicama pružajući im stručnu pomoć.				
	1.3.8. Savjetuje odgajatelje i kolege pripravnike o strategijama efikasne komunikacije s djecom, roditeljima/starateljima i s odgajateljima.				
	1.3.9. Upoznaje odgajatelje na početku godine s protokolima o postupanju u slučajevima nasilja.				
	1.3.10. Učestvuje i doprinosi procesima samoevaluacije predškolske ustanove i samoevaluacije odgajatelja.				
	1.3.11. Podstiče i unapređuje efikasnu komunikaciju u grupama, predškolskoj ustanovi, kao i partnerima ustanove.				
	1.3.12. Osmišljava i priprema didaktička sredstva u saradnji s pedagogom i odgajateljima, s ciljem što efikasnijeg podsticanja razvoja djece.				

STANDARD 2.					
Učešće u planiranju i programiranju te pomoć u organizaciji i realizaciji odgojno-obrazovnog rada					
Opis standarda	Indikatori kvaliteta	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Psiholog u saradnji sa stručnim timom ustanove pruža osoblju stručnu pomoć radi osiguravanja kvalitetnog odgojno-obrazovnog rada, učestvuje u procesu planiranja, praćenja i evaluacije svih aspekata rada u vrtiću u skladu s postavljenim standardima i razvojnim ciljevima. Od psihologa se očekuje da doprinosi optimalnoj organizaciji rada i realizaciji ciljeva planiranja i programiranja, a u interesu optimalnog razvoja, napredovanja i postignuća svakog djeteta.	Psiholog:				
	2.1. Razumije filozofiju i temeljne principe predškolskog odgoja i obrazovanja.				
	2.2. Poznaje zakonitosti razvoja, razvojne i individualne karakteristike djece u različitim uzrastima i moguća odstupanja od očekivanog pravca razvoja.				
	2.3. Poznaje propisani kurikulum i pomaže odgajateljima u procesu planiranja integrisanog kurikuluma utemeljenog na ishodima učenja.				
	2.4. Osigurava da odgojno-obrazovni rad u vrtićima bude utemeljen na relevantnim naučnim teorijama i istraživanjima i da osigurava prilike da svako dijete razvije svoje pune potencijale; podstiče odgajatelje i druge stručne saradnike da koriste naučne teorije i edukuje ih ukoliko je potrebno.				
	2.5. Svjesno djeluje na način da su kurikulum, kao i sve aktivnosti u vrtiću, u skladu s praksom usmjerenom na dijete.				
	2.6. Učestvuje u stvaranju godišnjeg programa predškolske ustanove, posebno u onim dijelovima koji se tiču programa za sveukupan razvoj djece i profesionalnog razvoja odgajatelja.				
	2.7. Učestvuje u praćenju i analizi napredovanja i postignuća sve djece, evaluira napredak i predlaže korekcije planova.				
	2.8. Učestvuje u kreiranju, realizaciji, praćenju i evaluaciji programa pomoći i podrške djeci s poteškoćama te predlaže potrebne korekcije.				
	2.9. Pruža podršku i pomoć pri izradi i realizaciji programa te prati i analizira napredak i postignuća djece, djece s teškoćama, kao i darovite djece i djece iz specifičnih socijalnih konteksta (iz specifičnih grupa, marginalizovanih, socio-ekonomski depriviranih) te predlaže korekcije ukoliko su potrebne.				
	2.10. Prati i dokumentuje odgojno-obrazovni rad u vrtiću, dajući odgajateljima povratne informacije te dodatne ideje za rad i unapređenje.				
	2.11. Prati inovacije te podržava i podstiče odgajatelje u procesu uvođenja savremenih i efikasnijih odgojno-obrazovnih metoda i strategija u radu s djecom i porodicama s posebnim naglaskom na razvoj emocionalnih, socijalnih i kognitivnih kompetencija djece.				

	2.12. Planira i razvija psihoedukativne aktivnosti za roditelje/staratelje.				
	2.13. Planira i razvija psihoedukativne aktivnosti za odgajatelje, odgajatelje pripravnike i pripravnike stručne saradnike u saradnji s pedagogom i drugim članovima stručnog tima.				
	2.14. Izrađuje planove i programe svog rada (mjesečne, godišnje), u skladu s razvojnim planom predškolske ustanove.				

STANDARD 3.

Praćenje i vrednovanje odgojno-obrazovnog rada u predškolskim ustanovama i naučno-istraživački rad iz ove oblasti

Opis standarda	Indikatori kvaliteta	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Psiholog doprinosi unapređenju svih aspekata kvaliteta rada, u cilju osiguravanja optimalnog razvoja, napredovanja i postignuća svakog djeteta, na način da učestvuje, ali i inicira i kreira istraživanja i praćenja odgojno-obrazovnog rada u predškolskoj ustanovi, kao i njegovo vrednovanje.	Psiholog:				
	3.1. Inicira, osmišljava i realizuje praćenja i naučna istraživanja odgojno-obrazovnog procesa, kao i napredovanja razvoja i učenja djece.				
	3.2. Pronalazi, primjenjuje, prilagođava i kreira različite instrumente čija je namjena praćenje razvoja djeteta, kao i vrednovanja napretka te obrađuje i interpretira dobivene podatke.				
	3.3. Doprinosi procesu samoevaluacije predškolske ustanove, definisanju mjera unapređenja razvoja i učenja djece i kvaliteta predškolske ustanove, kao i praćenju efekata definisanih mjera.				
	3.4. U proces praćenja i evaluacije uključuje odgajatelje i roditelje/staratelje, pripremajući različite instrumente, fokus-grupe i slično, koristeći kvantitativnu i kvalitativnu metodologiju psiholoških istraživanja.				
	3.5. Učestvuje u izradi projekata, izvještava o njihovom napredovanju i rezultatima evaluacije.				
	3.6. Učestvuje u istraživačkim projektima ustanove u kojoj radi, kao i drugih ustanova koje se bave razvojem i obrazovanjem djece i mladih.				
	3.7. Usavršava se kontinuirano u oblastima ovog standarda uključujući se u programe stručnog usavršavanja u ovim oblastima.				
	3.8. Uključuje se u domaće i međunarodne projekte iz oblasti razvojne i školske psihologije/ psihologije obrazovanja.				
	3.9. Pohađa stručne i naučne skupove, relevantne za rad psihologa u predškolskim ustanovama i učestvuje u njihovom radu.				
	3.10. Izrađuje i ažurira dokumentaciju koju koristi (planovi, dnevnik rada, dosjei djece) te prikuplja i na odgovarajući način čuva i osigurava zaštitu materijala koji sadrži lične podatke o djeci i porodicama.				

STANDARD 4.1.

Izgradnja partnerstva i saradničkog odnosa s roditeljima/starateljima, zaposlenima u predškolskoj ustanovi, drugim predškolskim ustanovama, nadležnim institucijama, organizacijama i udruženjima u zajednici

Opis standarda	Indikatori kvaliteta	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Psiholog razvija i realizuje aktivnosti i programe kojima se unapređuje saradnja i razvija partnerstvo s porodicama djece, zaposlenima u predškolskoj ustanovi, drugim predškolskim ustanovama, nadležnim ustanovama, organizacijama i udruženjima u društvenoj zajednici, u cilju optimalnog razvoja potencijala svakog djeteta, kao i u cilju povećanja dostupnosti predškolskog odgoja i obrazovanja djeci i isticanja značaja predškolskog odgoja i obrazovanja u periodu ranog razvoja.	Psiholog, u procesu izgradnje partnerstva i saradnje sa roditeljima/starateljima:				
	4.1.1. Pravi strategiju i razvija plan rada i izgradnje partnerstva s porodicama na nivou predškolske ustanove zajedno sa stručnim timom institucije.				
	4.1.2. Razvija i modeluje odnose uzajamnog povjerenja i poštovanja uvažavajući sve porodice, bez obzira na porijeklo, socio-ekonomski status, nacionalnu i vjersku pripadnost, osiguravajući da se sve porodice osjećaju dobrodošle.				
	4.1.3. Uvažava profesionalni i ljudski integritet i dostojanstvo svake osobe.				
	4.1.4. Prepoznaje uticaj kulture na stilove komuniciranja i sa senzibilitetom reaguje na kulturološke razlike.				
	4.1.5. Osigurava da svi roditelji/staratelji imaju pravovremene i adekvatne informacije u vezi s razvojem i potrebama djece, kao i o radu vrtića i mogućnostima uključivanja u rad predškolske ustanove.				
	4.1.6. Informiše, pomaže i stvara uslove da se roditelji/staratelji organizuju i uključe u rad odgojno-obrazovne ustanove i vrtića.				
	4.1.7. Podstiče i usmjerava učešće roditelja/staratelja u životu i radu predškolske ustanove i razvoju partnerstva porodice i ustanove.				
	4.1.8. Uključuje roditelje/staratelje u različite aktivnosti koje se realizuju na nivou ustanove i/ili vrtića.				
	4.1.9. Upoznaje roditelje/staratelje s važnim dokumentima o zaštiti djece.				
	4.1.10. Organizuje različite edukativne aktivnosti za porodice u skladu s njihovim potrebama i potrebama vrtića/ustanove (radionice, brošure, predavanja i dr.).				
	4.1.11. Pruža stručnu podršku roditeljima/starateljima djece koja imaju poteškoće u razvoju i učenju, kreirajući individualne planove u saradnji s roditeljima/starateljima i usmjerava i prati njihovu realizaciju unutar rada u predškolskoj ustanovi, kao i u radu koji se odvija u kućnim uslovima djeteta, kada je to potrebno.				

	4.1.12. Pruža stručnu podršku roditeljima/starateljima djece s teškoćama u razvoju, kao i darovite djece i djece iz osjetljivih socijalnih grupa, uključujući ih u kreiranje, realizaciju i evaluaciju specifičnih individualnih planova u saradnji s drugim članovima tima i odgajateljima.				
	4.1.13. Otvoren je za sugestije, ideje i mišljenja roditelja/staratelja, uvažavajući ih kada je to moguće.				
	4.1.14. Stvara prostor za izgradnju saradničkih odnosa s roditeljima/starateljima, svjestan da je zajednički rad najefikasniji način podsticanja cjelokupnog razvoja djeteta i otklanjanja poteškoća ukoliko ih dijete ispoljava.				
	4.1.15. Pomaže i stvara uslove da se porodice povežu i upoznaju te prilagode i uključe u zajednicu.				

STANDARD 4.2.

Izgradnja partnerstva i saradničkog odnosa s roditeljima/starateljima, zaposlenima u predškolskoj ustanovi, drugim predškolskim ustanovama, nadležnim institucijama, organizacijama i udruženjima u zajednici

Opis standarda	Indikatori kvaliteta	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Psiholog razvija i realizuje aktivnosti i programe kojima se unapređuje saradnja i razvija partnerstvo s porodicama djece, zaposlenima u predškolskoj ustanovi, drugim predškolskim ustanovama, nadležnim ustanovama, organizacijama i udruženjima u društvenoj zajednici, u cilju optimalnog razvoja potencijala svakog djeteta, kao i u cilju povećanja dostupnosti predškolskog odgoja i obrazovanja djeci i isticanja značaja predškolskog odgoja i obrazovanja u periodu ranog razvoja.	Psiholog, u procesu izgradnje partnerstva i saradničkog odnosa s drugim predškolskim ustanovama, nadležnim institucijama, organizacijama i udruženjima u društvenoj zajednici:				
	4.2.1. Stvara i održava saradnju s psiholozima i zaposlenima iz drugih ustanova (obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih, ustanova za profesionalnu orijentaciju, zapošljavanje, sigurnost) u cilju povećanja dostupnosti odgovarajuće usluge za dijete, porodicu i sl., uključujući i djecu s posebnim obrazovnim potrebama i njihove porodice.				
	4.2.2. Sarađuje s komisijom za usmjeravanje djece s posebnim potrebama, resursnim centrom, zdravstvenim ustanovama, centrom za socijalni rad, ustanovama i NVO-ima koji pružaju usluge, intervencije i podršku djetetu.				
	4.2.3. Sarađuje s visokoškolskim ustanovama, osiguravajući studentima koji se školuju za buduća zanimanja odgajatelja i stručnih saradnika u predškolskim ustanovama za praktičan rad i učenje, u cilju čvršćeg povezivanja teorijskih i praktičnih saznanja i vještina, kao i usvajanja vrijednosnog sistema značajnog za ostvarivanje obrazovnih ishoda visokoškolskih ustanova, ali i buduću profesionalni rad diplomiranih studenata.				
	4.2.4. Vodi i odgovorno čuva evidenciju o saradnji i informacijama koje razmjenjuje.				
	4.2.5. Prepoznaje i pronalazi organizacije s kojima predškolska ustanova može da razvija projekte za unapređenje razvoja i postignuća djece, kao i odgajatelja i predškolske ustanove u cjelini te uspostavlja saradnju.				
	4.2.6. Sarađuje s medijima u cilju promovisanja predškolske ustanove u cjelini, kao i uloge i funkcije psihologa.				
	4.2.7. Angažuje se u različitim akcijama u zajednici i šire kojima se zagovara i promoviše pravo svakog djeteta na kvalitetno obrazovanje od rođenja.				
	4.2.8. Podstiče akcije u zajednici kako bi se pružila podrška predškolskoj djeci i njihovim porodicama i stvorilo okruženje koje podržava razvoj djece (parkovi, biblioteke, pozorišta, dječija igrališta, sportski tereni i dr.).				
	4.2.9. Pruža stručnu pomoć i podršku u razvijanju različitih programa u zajednici kojima bi se osigurao veći obuhvat djece predškolskim odgojem i obrazovanjem i podrška djeci i porodicama (obavezan vid i drugi kraći oblici odgojno-obrazovnog rada).				

STANDARD 5.1.

Kontinuirano stručno usavršavanje i unapređenje kvaliteta vlastitog rada i rada drugih angažovanih u predškolskoj ustanovi

Opis standarda	Indikatori kvaliteta	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Psiholog pomaže odgajateljima pripravnicima, kao i iskusnijim odgajateljima, psiholozima pripravnicima i drugim stručnim saradnicima u procesu profesionalnog razvoja tako što organizuje i realizuje različite oblike stručnog usavršavanja i pomaže im da analiziraju vlastiti rad i postave razvojne ciljeve. Psiholog radi na vlastitom stručnom usavršavanju, reflektujući i analizirajući svoj rad. Također upoznaje druge sa savremenim kretanjima i dostignućima psihološke teorije i prakse. Od psihologa se očekuje da poznaje, prati i pokazuje otvorenost za uvođenje evropske dimenzije u odgoj i obrazovanje, u saradnji s rukovodiocem i drugim članovima stručnog tima.	Psiholog, u procesu pružanja kontinuirane pomoći i podrške u stručnom usavršavanju drugih:				
	5.1.1. Upoznaje odgajatelje sa savremenim tokovima iz svojih oblasti rada, kontinuirano prateći stručnu i naučnu literaturu.				
	5.1.2. Podstiče i realizuje različite oblike razmjene informacija i podučavanja odgajatelja i osoblja predškolske ustanove o novim tendencijama u obrazovnim politikama, s posebnim naglaskom na razvoj emocionalnih, socijalnih i kognitivnih kompetencija djece.				
	5.1.3. Predlaže određene oblike stručnog usavršavanja osoblja predškolske ustanove, a na osnovu procjene i izraženih potreba.				
	5.1.4. Pomaže odgajateljima da analiziraju i unapređuju vlastiti rad (prati rad na osnovu standarda i ček-liste, analizira dokumentaciju odgajatelja).				
	5.1.5. Daje odgajatelju jasnu i svrsishodnu povratnu informaciju i zajedno s odgajateljem postavlja ostvarive ciljeve i definiše načine mjerenja efekta.				
	5.1.6. Organizuje i/ili realizuje različite oblike stručnog usavršavanja za odgajatelje, zasnovane na procjenama potreba i interesovanjima (radionice, seminari i dr.).				
	5.1.7. Sarađuje s drugim organizacijama, institucijama i ekspertima koji mogu doprinijeti unapređenju profesionalnih kompetencija zaposlenih u ustanovi.				
	5.1.8. Prati i analizira rezultate i efekte stručnog usavršavanja odgajatelja i promjene u praksi te daje prijedloge unapređenja.				
	5.1.9. Pomaže odgajateljima da dobiju adekvatne informacije o različitim mogućnostima za stručno usavršavanje na nivou vrtića, zajednice i šire.				
	5.1.10. Pomaže odgajateljima da razviju individualni plan stručnog usavršavanja.				

STANDARD 5.2.

Kontinuirano stručno usavršavanje i unapređenje kvaliteta vlastitog rada i rada drugih angažovanih u predškolskoj ustanovi

Opis standarda	Indikatori kvaliteta	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Psiholog pomaže odgajateljima pripravnicima, kao i iskusnijim odgajateljima, psiholozima pripravnicima i drugim stručnim saradnicima u procesu profesionalnog razvoja tako što organizuje i realizuje različite oblike stručnog usavršavanja i pomaže im da analiziraju vlastiti rad i postave razvojne ciljeve. Psiholog radi na vlastitom stručnom usavršavanju, reflektujući i analizirajući svoj rad. Također upoznaje druge sa savremenim kretanjima i dostignućima psihološke teorije i prakse. Od psihologa se očekuje da poznaje, prati i pokazuje otvorenost za uvođenje evropske dimenzije u odgoj i obrazovanje, u saradnji s rukovodiocem i drugim članovima stručnog tima.	Psiholog, u kontinuiranom radu na vlastitom profesionalnom usavršavanju:				
	5.2.1. Poznaje prava i obaveze u vezi s radom u ustanovi i odgovorno ih i na vrijeme ispunjava.				
	5.2.2. U svakoj prilici se ponaša i ophodi tako da doprinosi poštovanju i ugledu profesije koju zastupa, ne zloupotrebljavajući svoj položaj za sticanje vlastite koristi ili promocije.				
	5.2.3. Prati savremena kretanja u psihološkoj teoriji i praksi prepoznajući važnost cjeloživotnog učenja.				
	5.2.4. Analizira vlastiti rad i pravi plan usavršavanja.				
	5.2.5. Sarađuje s drugim kolegama na različitim projektima i aktivnostima u vezi sa stručnim usavršavanjem.				
	5.2.6. Uključuje se u domaće i međunarodne projekte iz oblasti razvojne i školske psihologije/ psihologije obrazovanja.				
	5.2.7. Pohađa stručne skupove, seminare i druge oblike stručnog usavršavanja te učestvuje u njihovom radu.				
	5.2.8. Priprema prezentacije i referate te učestvuje u različitim stručnim skupovima i konferencijama.				
	5.2.9. Stručno se usavršava iz različitih oblasti psihologije (psihologije ličnosti, socijalne, kliničke, psihoterapije, organizacijske psihologije) u cilju što adekvatnijeg prepoznavanja potreba djeteta kao i pružanja što adekvatnijeg stručnog tretmana koji je djetetu potreban.				
	5.2.10. Posjeduje osnovno znanje o psihoterapiji u radu s djecom i efikasnim psihoterapijskim tehnikama.				
	5.2.11. Pohađa edukacije koje se tiču prepoznavanja i postupanja u slučajevima nasilja nad djecom i međuvršnjačkog nasilja.				
	5.2.12. Pravi prikaze projekata, rezultata istraživanja, stručne literature i o tome informiše kolege;				
	5.2.13. Izrađuje i ažurira dokumentaciju o svom profesionalnom razvoju (vodi razvojni i profesionalni portfolio u kojem dokumentuje svoj rad i napredovanje).				
	5.2.14. Poznaje i dodatno se usavršava u sticanju saznanja potrebnih za prijavljivanje na programe Evropske unije.				

	5.2.15. Poznaje i dodatno se usavršava u području demokratskog građanstva i ljudskih prava.				
	5.2.16. Poznaje i kontinuirano se informiše o evropskim trendovima u odgoju i obrazovanju.				
	5.2.17. Osposobljen je i dodatno se osposobljava za rad u multikulturalnom okruženju.				
	5.2.18. Poznaje minimalno jedan strani jezik.				
	5.2.19. Osposobljen je za usmjeravanje djece i profesionalaca društvenoj odgovornosti.				

STANDARD 6. Timski rad, klima i komunikacija u predškolskoj ustanovi				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta			
Psiholog u predškolskoj ustanovi doprinosi kreiranju pozitivne klime i kulture ustanove, izgradnji timskog rada i uspostavljanju saradničkih odnosa s odgajateljima, stručnim saradnicima i drugim zaposlenima tako što stvara zajednicu koja uči i njeguje jasnu i predusretljivu komunikaciju. Pсихолог уважава професионални и лични интегритет и достојанство свих, без обзира на њихов статус и социјални контекст којем припадају.	Pсихолог:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	6.1. Kreira inkluzivnu klimu i kulturu, osiguravajući da se svako dijete i porodica osjećaju dobrodošlo i prihvaćeno i da je svakom djetetu osigurano ostvarivanje prava na kvalitetan odgoj i obrazovanje.			
	6.2. Osigurava prilike da se sva djeca i odrasli u vrtiću međusobno upoznaju, sarađuju i uče jedni od drugih.			
	6.3. Pruža podršku odgajateljima u procesu rješavanja problema, pokazuje razumijevanje i modeluje konstruktivno i nenasilno rješavanje problema i sukoba.			
	6.4. Podstiče i njeguje timski rad i zajedničko rješavanje problema u svakoj situaciji.			
	6.5. Aktivno sluša i uvažava sugestije i mišljenje odgajatelja, roditelja/staratelja i predstavnika zajednice u vezi s radom ustanove, planiranjem, realizacijom i evaluacijom programa.			
	6.6. U svim formalnim i neformalnim situacijama služi kao model ponašanja i komunikacije, predano i posvećeno obavljajući svoje obaveze.			
	6.7. Reaguje na potrebe i zahtjeve drugih i odgovara pravovremeno na jasan, djelotvoran i senzibilan način, u pisanoj i usmenoj formi.			
	6.8. Prepoznaje i javno promovise rezultate svih zaposlenih te stvara prilike za zajedničko proslavljanje uspjeha, podstičući saradnju umjesto takmičenja.			
	6.9. Poznaje osnove upravljanja ljudskim resursima i primjenjuje ih po potrebi u cilju doprinosa izgradnji tima i kreiranja pozitivne klime.			
	6.10. Aktivno učestvuje u stvaranju okoline u kojoj se poštuju, podržavaju i uvažavaju djeca, zajedno s drugim zaposlenim.			
	6.11. Učestvuje i konstruktivno doprinosi radu stručnih tijela u predškolskoj ustanovi.			

Prilog 10: Standardi kvaliteta rada logopeda u predškolskoj ustanovi (APOS0, 2020)

STANDARD 1. Planiranje i realizacija logopedskog rada				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Logopedski rad, tj. pregledi djece, obavljaju se u skladu s godišnjim programom rada ustanove i godišnjim programom rada logopeda, ali se mogu organizovati i u skladu s procjenom logopeda i stručnog tima ustanove.	Logoped:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	1.1. Učestvuje u izradi godišnjeg programa rada ustanove s osnovnim zadatkom prijedloga svih aktivnosti usmjerenih na prevenciju, detekciju i rehabilitaciju govorno-jezičkih poremećaja djece.			
	1.2. Izrađuje godišnji program rada logopeda.			
	1.3. Učestvuje u radu komisije za prijem djece u ustanovu.			
	1.4. Učestvuje u radu tima koji obrađuje dokumentaciju za prijem djece u ustanovu.			
	1.5. Učestvuje u izradi individualnog edukacijskog plana rada za dijete.			
	1.6. Planira, organizuje i realizuje sistematske logopedске preglede djece.			
	1.7. Učestvuje u odabiru i, po potrebi, adaptaciji odgovarajuće prostorije i materijala za rad.			
	1.8. Planira i realizuje aktivnosti saradnje s roditeljima/starateljima.			
	1.9. Planira i realizuje različite radionice, predavanja, okrugle stolove i dr.			
	1.10. Planira i realizuje aktivnosti saradnje s drugim ustanovama i organizacijama.			

STANDARD 2.
Rad logopeda s djecom

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
U predškolskim ustanovama logoped se bazira na rad s djecom na opservaciji, prevenciji, dijagnostici i tretmanu govorno - jezičkih poremećaja, poremećaja komunikacije i poremećaja gutanja. Blagovremenim prepoznavanjem svih vrsta i oblika ovih poremećaja, logoped će odmah poduzeti planske aktivnosti pravovremene re/habilitacije koji će doprinijeti pravilnom razvoju djeteta.	Logoped:				
	2.1. Provodi prevenciju, dijagnostiku, re/habilitaciju poteškoća verbalne i neverbalne komunikacije oralnog i/ili pisanog jezika.				
	2.2. Formira dosje djeteta i radi na dokumentaciji.				
	2.3. Provodi inicijalnu procjenu za djecu koja su prvi put obuhvaćena pregledom.				
	2.4. Konstruiše logopedsku anamnezu.				
	2.5. Analizira drugu dostavljenu dokumentaciju.				
	2.6. Utvrđuje govorni status: pregled kompletne anatomije i funkcije govornih organa, status fonacije i glasa, status artikulacije, segmenti i suprasegmenti organizovanosti govora, jezički status, djelimičnu procjenu senzornih funkcija; utvrđuje komunikacijski status i status sposobnosti gutanja.				
	2.7. Primjenjuje odgovarajući dijagnostički materijal u svrhu procjene kompletnog govorno-jezičkog statusa djeteta i razvoja psihomotoričkih sposobnosti.				
	2.8. Piše nalaz i mišljenje logopeda (koji obavezno sadrži logopedsku dijagnozu).				
	2.9. Planira, određuje i provodi stimulativni program za djecu s govorno-jezičkim poremećajima, poremećajima komunikacije i poremećajima gutanja.				
	2.10. Bazira program rada na jakim stranama djece i vjeruje da svako dijete ima potencijal za napredak.				
	2.11. Provodi preventivno-korektivni rad u grupi.				
	2.12. Realizuje redovne logopedске preglede upisane djece.				
	2.13. Realizuje preglede komunikacijskog, govorno-jezičkog razvoja i statusa gutanja djece.				
	2.14. Razumije i uzima u obzir činjenice da djeca imaju različita iskustva, sposobnosti, talente, prethodna znanja i vršnjačko-grupnu interakciju zasnovanu na jeziku, kulturi i porodičnoj tradiciji.				

STANDARD 3.
Izgradnja partnerstva s odgajateljima, stručnim saradnicima i rukovodstvom

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
U predškolskim ustanovama logoped aktivno sarađuje sa svim kolegama iz ustanove, članovima stručnog tima, stručnjacima iz srodnih disciplina iz ustanove i izvan nje. U procesu ove saradnje i izgradnje partnerstva najveći dio se odnosi na saradnju s odgajateljima i drugim stručnim saradnicima (psiholog, pedagog, socijalni radnik i dr.).	Logoped:				
	3.1. Pruža pomoć i podršku pri planiranju i realizaciji različitih aktivnosti planiranih godišnjim programom rada.				
	3.2. Pruža podršku i pomoć pri odabiru ili izradi didaktičkog materijala.				
	3.3. Pruža podršku i pomoć u realizaciji odgojno-obrazovnog procesa s djecom koja imaju neki oblik govorno-jezičkih poremećaja.				
	3.4. Pruža podršku i pomoć u realizaciji odgojno-obrazovnog procesa s djecom s bilo kojom vrstom teškoća u razvoju.				
	3.5. Pruža podršku i pomoć u izradi i realizaciji individualnog edukacijskog plana rada.				
	3.6. Pruža podršku i pomoć u jačanju kapaciteta odgajatelja i drugih učesnika odgojno-obrazovnog procesa za prepoznavanje i adekvatan pristup djeci s govorno-jezičkim i drugim razvojnim teškoćama (predavanja, radionice i sl.).				
	3.7. Pruža podršku i pomoć u tranzicijskom periodu prelaska u školu djeteta s poteškoćama govorno-jezičke komunikacije ili poteškoćama uopće.				

STANDARD 4.
Izgradnja partnerstva s roditeljima/starateljima

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Saradnja logopeda sa roditeljima/ starateljima i izgradnja partnerstva u predškolskoj ustanovi je kontinuiran i neprekidan proces sastavljen od različitih aktivnosti koje za cilj imaju maksimalnu uključenost roditelja/ staratelja u proces rehabilitacije govora i jezika djece koja su uključena u tretman, ali i aktivnosti usmjerenih ka prevenciji, informisanosti, edukaciji, savjetovanju roditelja/staratelja.	Logoped:				
	4.1. Pruža pomoć i podršku pri planiranju i realizaciji različitih aktivnosti planiranih godišnjim programom rada.				
	4.2. Pruža podršku i pomoć pri odabiru ili izradi didaktičkog materijala.				
	4.3. Pruža podršku i pomoć u realizaciji odgojno-obrazovnog procesa s djecom koja imaju neki oblik govorno-jezičkih poremećaja.				
	4.4. Pruža podršku i pomoć u realizaciji odgojno-obrazovnog procesa s djecom s bilo kojom vrstom teškoća u razvoju.				
	4.5. Pruža podršku i pomoć u izradi i realizaciji individualnog edukacijskog plana rada.				
	4.6. Pruža podršku i pomoć u jačanju kapaciteta odgajatelja i drugih učesnika odgojno-obrazovnog procesa za prepoznavanje i adekvatan Pristup djeci s govorno-jezičkim i drugim razvojnim teškoćama (predavanja, radionice i slično).				
	4.7. Pruža podršku i pomoć u tranzicijskom periodu prelaska djeteta s poteškoćama govorno - jezičke komunikacije ili poteškoćama uopće (npr. pri prelasku iz vrtića u osnovnu školu).				

STANDARD 5.
Stručno usavršavanje logopeda u predškolskoj ustanovi

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada				
Kao i u svakoj drugoj ustanovi ili sektoru u kojem radi, logoped zaposlen u predškolskoj ustanovi ima obavezu kontinuirane profesionalne nadogradnje, stručnog usavršavanja i rada na jačanju svih ličnih kapaciteta kako bi na najbolji način odgovorio profesionalnim izazovima na koje nailazi u svom radu. Poslodavac je obavezan omogućiti stručno usavršavanje logopeda.	Logoped:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	5.1. Usavršava znanje, prati i primjenjuje najnovija naučna dostignuća iz područja rada s djecom s govorno-jezičkim poremećajima i drugim teškoćama u razvoju, prateći stručnu literaturu, kroz učešće na seminarima, okruglim stolovima, konferencijama i drugim stručnim skupovima.				
	5.2. Provodi i prezentuje istraživanja iz područja logopedije; objavljuje stručne, naučne ili istraživačke radove u različitim časopisima, zbornicima i slično.				
	5.3. Izrađuje ili učestvuje u izradi ili prilagođavanju instrumenata za procjenu govorno-jezičkog razvoja u svojoj praksi.				
	5.4. Kontinuirano stiče, proširuje i produbljuje svoja stručna znanja i znanja iz drugih oblasti u cilju unapređivanja logopedske prakse, a sve u interesu djece i njihovog optimalnog razvoja.				
	5.5. Aktivno učestvuje u aktivnostima profesionalnog razvoja u predškolskoj ustanovi kao što su radionice, predavanja, okrugli stolovi, ogledne i ugledne aktivnosti i slično.				
	5.6. Kontinuirano radi na unapređenju profesionalnih odnosa s kolegama, razmjeni iskustava i savjetovanju.				
	5.7. Učestvuje u profesionalnim aktivnostima izvan ustanove kroz razmjenu iskustava s kolegama iz drugih ustanova kao što su konferencije, seminari, projekti, istraživanja, studentske posjete, članstvo u stručnim udruženjima i slično.				
	5.8. Kontinuirano evaluira svoj rad, provodi analize i predlaže mjere za unapređenje rada.				

Prilog 11: Standardi kvaliteta rada edukacijskih rehabilitatora u predškolskoj ustanovi (APOS0, 2020)

STANDARD 1. Planiranje i realizacija logopedskog rada					
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Edukator-rehabilitator je teorijski i praktično upoznat s karakteristikama razvoja djeteta predškolskog uzrasta, tipičnim i atipičnim razvojem, specifičnim metodama rada i tretmanom djece s poteškoćama u razvoju. Pored ovog, upoznat je s programima rada u odgojno-obrazovnoj ustanovi te principima inkluzivnog obrazovanja.	Edukator – rehabilitator:				
	1.1. Pozna je prekretnice u razvoju djeteta predškolskog uzrasta.				
	1.2. Pozna je procedure za procjenu kognitivnih sposobnosti, govorno – jezičkih sposobnosti, socio-emocionalnog razvoja, organizovanosti psihomotorike.				
	1.3. U saradnji s odgajateljima i roditeljima/starateljima vrši procjenu jakih strana, smetnji i teškoća u psihomotoričkom razvoju djeteta.				
	1.4. Zna napisati nalaz i mišljenje edukatora-rehabilitatora.				
	1.5. U radu polazi od nivoa sposobnosti i karakteristika djeteta uvažavajući karakteristike učenja djece rane dobi.				
	1.6. Zna da odredi stimulativni program za sve segmente razvoja.				
	1.7. Pozna je specifične metode rada u radu s djecom s poteškoćama u razvoju i metode rada s tipičnom djecom.				
	1.8. Poštuje djetetovu ličnost te primjenjuje holistički pristup.				
	1.9. Provodi edukacijsko-rehabilitacijske tretmane.				
	1.10. Provodi preventivno-korektivni rad.				
	1.11. Uređuje prostor koji je podsticajan, u aktivnostima su prisutni materijali primjereni razvojnim mogućnostima djeteta.				
	1.12. Prikuplja i evaluira podatke o djeci.				
	1.13. Doprinosi stvaranju uslova za uključivanje i angažovanje djeteta u svim segmentima života primjerenim djetetovom uzrastu i uključivanju u inkluzivnu grupu.				

STANDARD 2. Planiranje rada, pripremanje materijala i prostora za rad				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Edukator-rehabilitator planira i priprema godišnji program rada, individualni program rada, materijal i prostor za rad s djecom s poteškoćama u razvoju te priprema program rada s grupom vršnjaka kojoj pripada dijete s teškoćama u razvoju. Planira i priprema rad s roditeljima/starateljima te rad s internim i eksternim saradnicima.	Edukator – rehabilitator:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	2.1. Učestvuje u izradi godišnjeg programa rada ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje.			
	2.2. Izrađuje i planira operativni godišnji program svog rada prema uslovima radnog mjesta.			
	2.3. Planira i izrađuje mjesečni i sedmični program rada za rad s djecom s teškoćama u razvoju.			
	2.4. Učestvuje u pripremama programa rada s grupom vršnjaka kojoj pripada dijete s teškoćama u razvoju.			
	2.5. Planira, izrađuje i provodi individualne edukacijske i rehabilitacijske programe.			
	2.6. Učestvuje u izradi specijalizovanih programa za djecu (ples, gimnastika, engleski jezik i sl.).			
	2.7. Učestvuje u odabiru preventivnih programa.			
	2.8. Učestvuje u izradi individualnog tranzicijskog programa rada.			
	2.9. Planira i realizuje aktivnosti saradnje s roditeljima/starateljima.			
	2.10. Planira vođenje dokumentacije o radu s djecom, drugim saradnicima i roditeljima/starateljima.			
	2.11. Priprema i dokumentuje individualni i grupni rad.			
	2.12. Planira i realizuje aktivnosti saradnje s drugim ustanovama i organizacijama.			
	2.13. Učestvuje u vrednovanju ustanove i predlaže mjere za poboljšanje rada s djecom s poteškoćama u razvoju.			

STANDARD 3.

Praćenje napredovanja, stručna podrška i pomoć, kreiranje podsticajnog okruženja za djecu sa i bez teškoća u razvoju

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Edukator-rehabilitator poštuje individualnost djeteta i primjenjuje standardizovane i nestandarizovane skale procjene kako bi utvrdio razvojni status djeteta, primijenio specifične metodološke principe i strategije u radu s djecom, pratio i bilježio napredak djece. Sagledava sadašnje i buduće interese i potrebe djeteta koji su determinisani razvojnim procesima.	Edukator – rehabilitator:				
	3.1. Pristupa svakom djetetu individualno, upoznaje jake strane djeteta i prezentuje ih na timskom sastanku kako bi ih mogli podsticati i drugi članovi tima.				
	3.2. Koristi razne resurse kako bi djeci približio zanimanje edukatora-rehabilitatora.				
	3.3. Provodi inicijalnu procjenu razvoja djeteta koje pokazuje odstupanja u razvoju primjenom standardizovanih i nestandarizovanih skala procjene, opservacije.				
	3.4. Koristi različite instrumente za procjenu i praćenje napredovanja djece utemeljene na razvojnim normama djece karakteristične za određeni uzrast.				
	3.5. Razmjenjuje prikupljene rezultate s roditeljima/starateljima, odgajateljima i drugim relevantnim strukturama u skladu sa zahtjevima o zaštiti podataka.				
	3.6. Upoznaje roditelje/staratelje, odgajatelje i druge relevantne strukture s rezultatima procjene, individualnim karakteristikama, interesovanjima i potrebama djeteta.				
	3.7. Izrađuje individualni edukacijski plan rada za djecu s poteškoćama u razvoju u skladu s razvojnim vještinama, interesovanjima, potrebama i mogućnostima djeteta u saradnji s timom.				
	3.8. Predlaže specifične metode i tehnike (asistivna tehnologija) za stimulaciju razvoja djeteta u skladu sa zonama narednog razvitka.				
	3.9. U saradnji s odgajateljima i roditeljima/starateljima kreira podsticajno okruženje za dijete u kojem su dostupni didaktički materijali primjereni individualnom edukacijskom planu rada, u kojem će i dijete s teškoćama u razvoju izraziti svoje kompetencije i ostvariti uspjeh.				
	3.10. Uključuje i savjetuje roditelje/staratelje i stručnjake drugih profila, razvija saradnički odnos u cilju iznalaženja zajedničkih rješenja.				
	3.11. Osigurava djetetu da uči vlastitim tempom kreiranjem najmanje restriktivne sredine u skladu s njegovim interesovanjima, potrebama i sposobnostima.				
	3.12. Podstiče drugu djecu na saradnju i kooperativnu igru, uvažavajući dječije mišljenje, interesovanje i sposobnosti u cilju upoznavanja djece s poteškoćama u razvoju i bolje socijalizacije i razmjene iskustava.				
	3.13. Koristi vještine nenasilne komunikacije te neverbalna komunikacija prati verbalnu.				

	3.14. Sistematski posmatra, bilježi i evidentira ponašanje djeteta s teškoćama u razvoju, kao i njihov odnos prema drugoj djeci.				
	3.15. U saradnji s odgajateljima i roditeljima/starateljima provodi evaluaciju postavljenih ciljeva kroz individualni edukacijski plan rada i na timskim sastancima upoznaje i odgajatelje, roditelje/staratelje i druge članove tima s rezultatima/ishodima.				
	3.16. Predlaže mjere tranzicije, savjetuje roditelje/staratelje, odgajatelje i druge stručnjake u cilju daljnjeg napredovanja u radu s djecom s poteškoćama u razvoju, iznalazeći s upravom vrtića potrebne profesionalne i druge resurse.				

STANDARD 4.
Timski rad

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Edukator-rehabilitator planira i ostvaruje multidisciplinarnu i međusektorsku saradnju s odgajateljem i drugim relevantnim učesnicima u cilju osnaživanja odgajatelja za detekciju djece s razvojnim teškoćama, timsku saradnju pri izradi i implementaciji individualnog edukacijskog programa i pruža podršku roditeljima/starateljima i drugim zainteresovanim stranama.	Edukator – rehabilitator:				
	4.1. Učestvuje u stvaranju inkluzivnog i podsticajnog okruženja u predškolskoj odgojno - obrazovnoj ustanovi kako bi se svakom djetetu omogućio razvoj punog potencijala, podržavanje interesovanja djece i ostvarivanje osnovnih prava.				
	4.2. Osnažuje odgajatelje i druge učesnike u kreiranju podsticajnog okruženja za dijete s razvojnim teškoćama (prilagođavanje prostora, materijala za rad i sl.).				
	4.3. Osnažuje odgajatelje i druge učesnike u cilju detekcije, intervencije i kreiranja individualnog edukacijskog plana rada za djecu koja pokazuju odstupanja u razvojnim prekretnicama, te u postavljanju ciljeva i njihovoj evaluaciji.				
	4.4. Pruža pomoć i podršku u individualizaciji odgojno-obrazovnog procesa, u prilagođavanju postavljenih ciljeva te odabiru didaktičkih i metodičkih podsticaja u radu.				
	4.5. Osnažuje odgajatelje i druge učesnike u cilju korištenja asistivnih tehnologija u radu za pojedino dijete.				
	4.6. Osnažuje odgajatelje i druge učesnike u cilju pružanja podrške i savjetodavnog rada roditeljima/starateljima djece s razvojnim teškoćama.				
	4.7. Učestvuje u radu stručnih tijela u predškolskoj ustanovi.				
	4.8. Sarađuje s rukovodstvom ustanove u istraživanju i pronalaženju najboljih rješenja za detekciju i provođenje tretmana.				
	4.9. Sarađuje s direktorom, asistentom i ličnim pratiocem u cilju stvaranja najboljeg podsticajnog okruženja za dijete u grupi.				
	4.10. Realizuje međusektorsku saradnju (obrazovanje, zdravstvo, socijalna politika) u cilju realizacije punih potencijala djeteta.				
	4.11. Razumije značaj otvorenosti prema drugim ustanovama u cilju razmjene iskustva.				
	4.12. Aktivno sluša, uvažava sugestije i mišljenje drugih profesionalaca u vezi s planiranjem, realizacijom i evaluacijom programa.				
	4.13. Priprema i realizuje radionice za odgajatelje i druge relevantne učesnike u radu u skladu s njihovim profesionalnim interesovanjem i potrebama ustanove.				

STANDARD 5. Partnerstvo sa porodicama, civilnim društvom i lokalnom zajednicom				
Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada			
Edukator-rehabilitator uspostavlja saradnju i gradi partnerstvo s porodicom i lokalnom zajednicom i ostalim akterima društva u cilju uključivanja djece s razvojnim poteškoćama, njihovih roditelja/staratelja i ostalih članova porodice u sve aspekte rada vrtića u cilju iskorištavanja resursa koje lokalna zajednica nudi i posjeduje.	Edukator – rehabilitator:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko
	5.1. Informiše roditelje/staratelje o programima koji se provode unutar predškolske ustanove za odgoj i obrazovanje.			
	5.2. Upoznaje roditelje/staratelje o području radu edukatora-rehabilitatora s djecom, na objektivan, razumljiv i primjeren način uz uvažavanje kulturoloških, obrazovnih i drugih specifičnosti roditelja/staratelja.			
	5.3. Pruža podršku roditeljima/starateljima djeteta u prepoznavanju i razumijevanju odstupanja u prekretnicama razvoja koristeći se dokumentovanim činjenicama.			
	5.4. Upoznaje roditelje/staratelje djeteta o smetnjama i teškoćama djeteta, te o potrebi dodatne opservacije, pripremajući ih i uključujući u sam proces opservacije.			
	5.5. Upoznaje roditelje/staratelje djeteta s rezultatima procjene i potrebnom uključivanju dodatnih podsticaja u radu.			
	5.6. Uključuje roditelje/staratelje u izradu individualnog edukacijskog plana rada uvažavajući ciljeve koje roditelji/staratelji postavljaju.			
	5.7. Osnažuje i pruža podršku roditelju/staratelju u cilju prihvatanja razvojne teškoće, uključivanja u rad u cilju maksimiziranja potencijala;			
	5.8. Edukuje roditelje/staratelje o metodama i načinama rada, upotrebi didaktičkog materijala kod kuće i u drugim okruženjima.			
	5.9. Kreira situacije i prilike u kojima je roditelj/staratelj aktivni učesnik na tretmanu, maksimalno informisan, kontinuirano uključen i dovoljno osnažen za proces.			
	5.10. Informiše roditelje/staratelje o napredovanju djeteta na tretmanu, provodi savjeto-davni rad i radionice s roditeljima/starateljima.			
	5.11. Osnažuje roditelje/staratelje za konsultacije s drugim stručnjacima, uključivanje u aktivnosti i radionice koje se provode unutar predškolske ustanove i lokalne zajednice.			
	5.12. Podstiče i ohrabruje roditelje/staratelje na uključivanje drugih članova porodice u aktivnosti koje nudi lokalna zajednica, te korištenje drugih resursa zajednice.			

	5.13. Osnauje dijete i roditelje/staratelje djeteta tokom tranzicijskog perioda prelaska djeteta u drugu grupu ili pri polasku u školu.				
	5.14. Organizuje radionice sa svim roditeljima/starateljima u cilju stvaranja uslova za kvalitetan razvoj inkluzivnog odgoja i obrazovanja.				
	5.15. Uspostavlja saradnju s drugim resorima djelovanja (ministarstvo zdravstva i ministarstvo socijalne politike, nevladine organizacije u čiji je rad dijete uključeno).				
	5.16. Sarađuje s civilnim sektorom u cilju iznajmljivanja neophodne opreme (asistivna tehnologija i različita druga pomagala).				

STANDARD 6.
Stručno i profesionalno usavršavanje u cilju podizanja kvaliteta rada

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
Edukator-rehabilitator učestvuje u cjeloživotnom učenju, u cilju unapređenja kompetencija i kvaliteta rada. Promoviše ulogu i značaj edukatora-rehabilitatora u timu, zagovara profesionalizaciju rada kroz usavršavanje kompetencija, kritičkog razmišljanja, poznavanje evropskih trendova u odgoju i obrazovanju i postupaka prijave na podsticajne programe Evropske unije.	Edukator – rehabilitator:				
	6.1. Prepoznaje značaj cjeloživotnog učenja i usavršava svoja znanja prateći seminare, konferencije, okrugle stolove i sl.				
	6.2. Kontinuirano radi na unapređenju profesionalnih odnosa s kolegama, razmjeni iskustva i savjetovanju.				
	6.3. Sarađuje s kolegama i učestvuje u donošenju timskih odluka i rješenja u cilju pružanja boljeg kvaliteta usluga za svako dijete.				
	6.4. Učestvuje u timskom radu kreiranom za rješavanje određenih problemskih zadataka ili kreiranja projekata i programa Evropske unije.				
	6.5. Učestvuje u radu stručnih organa ustanove informišući o značajnim istraživanjima i rezultatima rada koji mogu unaprijediti rad ustanove.				
	6.6. Informiše se o aktuelnostima iz struke, pruža podršku i pomoć u razvijanju programa kako bi se osigurao obuhvat većeg broj djece s razvojnim poteškoćama u predškolskom periodu.				
	6.7. Planira i učestvuje u istraživanjima iz svoje, ali i drugih srodnih struka.				
	6.8. Analizira, prilagođava, izrađuje i koristi instrumente za procjene psihomotoričkih sposobnosti djece.				
	6.9. Sarađuje s drugim stručnim saradnicima u cilju pripreme raznih oblika stručnih usavršavanja (predavanje, radionice i sl.).				
	6.10. Objavljuje stručne i druge radove u cilju promocije struke, inkluzivnog obrazovanja i rada u predškolskim ustanovama.				
	6.11. Prihvata promjene i spreman je da stalno širi i dijeli svoja znanja s kolegama.				
	6.12. Provodi samoprocjenu i informacije koristi za poboljšanje svog rada.				
	6.13. Promoviše značaj rane detekcije, intervencije i pružanja podrške djetetu i roditelju/staratelju.				
	6.14. Promoviše principe inkluzivnog obrazovanja.				

STANDARD 7.
Etičnost i odgovornost

Opis standarda	Indikatori kvaliteta rada				
Edukator-rehabilitator realizuje planirane aktivnosti i rad u skladu sa zakonskom regulativom, štiteći dostojanstvo struke, privatnost podataka djeteta i roditelja/staratelja.	Edukator – rehabilitator:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	7.1. Poznaje zakone i podzakonske akte i djeluje u skladu s njima.				
	7.2. Poštuje dječija prava zagantovana domaćim i međunarodnim pravnim aktima.				
	7.3. Odgovorno obavlja svoj posao.				
	7.4. Štiti pravo na privatnost podataka o djeci i porodici.				
	7.5. Uvažava sve karakteristike djeteta i odnosi se prema njemu bez razlike, omogućujući mu uživanje svih prava.				
	7.6. Ima profesionalan odnos prema roditeljima, kolegama i drugim saradnicima.				

Prilog 12: Standardi kvaliteta rada direktora predškolske ustanove (APOS0, 2011, rev. 2018)

STANDARD 1. Organizacija rada ustanove i demokratsko upravljanje					
Opis standarda	INDIKATORI				
Direktor demokratski rukovodi ustanovom u skladu sa strateškom vizijom, misijom i ciljevima ustanove, uzimajući u obzir potrebe korisnika usluga i potrebe zajednice, štiteći dostojanstvo struke i prava svakog djeteta. Direktor osigurava zakonitost rada ustanove rukovodeći se zakonima i propisima, kao i relevantnim međunarodnim i strateškim dokumentima, osiguravajući dosljednu primjenu istih. Direktor efikasno rukovodi i upravlja administrativnim poslovima, finansijskim i materijalnim resursima i ljudskim potencijalima.	Direktor:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	1.1. Razumije filozofiju odgoja i obrazovanja djece predškolskog uzrasta, poznaje funkcije institucionalnog predškolskog odgoja i obrazovanja i načine za ostvarivanje tih funkcija.				
	1.2. Kreira viziju i afirmira misiju ustanove u saradnji sa zaposlenim, drugim korisnicima i svim važnim činiocima u i izvan ustanove.				
	1.3. Osigurava demokratsko funkcionisanje stručnih tijela ustanove i vijeća roditelja.				
	1.4. Promoviše saradnju i partnerstvo na svim nivoima.				
	1.5. Osigurava primjenu zakona i propisa te konvencija i deklaracija o ljudskim pravima i pravima djeteta.				
	1.6. Osigurava mjere za zaštitu prava djeteta, zaštitu zdravlja i sigurnosti u predškolskoj ustanovi, te o svakom kršenju tih prava obavještava nadležne službe i institucije.				
	1.7. Blagovremeno informiše zaposlene, stručne organe, organe upravljanja i vijeće roditelja o bitnim pitanjima od interesa za rad predškolske ustanove.				
	1.8. Planira, organizuje i odgovara za ostvarivanje plana i programa rada ustanove.				
	1.9. Poštuje i promoviše autonomiju ustanove/vrtića u primjeni programa.				
	1.10. Poduzima radnje i akcije potrebne za ispunjenje ciljeva ustanove i delegira obaveze uz poštovanje dostojanstva i profesionalnog integriteta svake osobe.				
	1.11. Poštuje i uvažava sve zaposlene.				
	1.12. Modeluje profesionalni odnos prema poslu i ispunjava svoje obaveze odgovorno i na vrijeme.				
	1.13. U svakoj prilici se ponaša i ophodi tako da doprinosi poštovanju profesije koju zastupa, ne zloupotrebljavajući svoj položaj za sticanje vlastite koristi ili promocije.				
	1.14. Poznaje, prati i primjenjuje relevantne zakone i podzakonske akte u oblasti obrazovanja, radnih odnosa, finansija i upravnog postupka, rukovodi ustanovom u skladu s njima i o tome upoznaje zaposlene i roditelje.				

1.15.	Blagovremeno izrađuje i podnosi izvještaje o radu i rezultatima rada ustanove organima upravljanja, osnivaču, nadležnim ministarstvima, zaposlenicima i drugim korisnicima po potrebi.				
1.16.	Brine o ažurnosti i primjeni procedura u vođenju propisane dokumentacije ustanova, u skladu sa zakonom.				
1.17.	Prati i kontroliše zakonitost konkursnih postupaka i javnih nabavki koje provodi ustanova.				
1.18.	Osigurava da je postupak prijema i prijem zaposlenih u radni odnos u skladu sa zakonom.				
1.19.	Upoznaje zaposlene s njihovim pravima i obavezama i osigurava uslove i resurse da radne obaveze odgovorno ispunjavaju.				
1.20.	Osigurava izradu općih akata i dokumentacije, njihovu dostupnost i primjenu.				
1.21.	Pokreće inicijative, učestvuje u izradi i donosi normativne akte u ustanovi.				
1.22.	Efikasno planira i upravlja ljudskim potencijalima ustanove.				
1.23.	Efikasno planira i upravlja materijalnim i finansijskim resursima ustanove, osigurava zakonitost i namjensko trošenje sredstava.				
1.24.	Osigurava uslove za redovno higijensko održavanje prostora ustanove, sredstava, opreme i igračaka.				
1.25.	Odgovoran je za osiguranje ispravnosti sredstava, namirnica i sigurnosti distribucije hrane.				
1.26.	Osigurava čuvanje i zaštitu objekata ustanove te nabavku, čuvanje i zaštitu inventara, opreme i sredstava.				

STANDARD 2.					
Upravljanje odgojno-obrazovnim procesima, osiguravanje uslova i resursa za rad i briga o kvalitetu					
Opis standarda	INDIKATORI				
Direktor ustanove osigurava uslove za kvalitetan i efikasan odgojno-obrazovni rad i inkluzivno okruženje za ssvako dijete i porodicu.	Direktor:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	2.1. Osigurava funkcionisanje stručnih tijela ustanove i demokratski izbor predstavnika zaposlenih u upravni odbor ustanove.				
	2.2. Pozna je propisani kurikulum i podstiče njegovu primjenu, osiguravajući materijale, stručne i socijalne uslove, promoviše timski rad.				
	2.3. Osigurava materijalnu podršku za stvaranje stimulativnog okruženja za razvoj i učenje, te nabavku razvojno primjerenih didaktičkih i drugih igrovnih i potrošnih materijala.				
	2.4. Osigurava da je prostor u kojem se odvija odgojno-obrazovni proces adekvatan, siguran i prilagođen potrebama svakog djeteta.				
	2.5. Prati inovacije, osigurava uslove za uvođenje inovacija, promoviše uvođenje savremenih efikasnih odgojno-obrazovnih metoda i strategija u radu s djecom i porodicama.				
	2.6. Osigurava optimalne uslove za rad odgajateljima i stručnim saradnicima, kako bi se vrijeme za planiranje, pripremanje rada i praćenje ishoda učenja i napretka djece efikasno koristilo.				
	2.7. Osigurava djelovanje stručnog tima i asistenata, kao i druge ljudske i materijalne resurse kako bi se svakom djetetu, a posebno djeci s poteškoćama, osigurao kvalitetan pristup odgojno-obrazovnom procesu i pružila podrška djeci i porodicama.				
	2.8. Po potrebi angažuje stručnjake drugih profila ili stručne službe u cilju pomaganja, savjetovanja ili usmjeravanja odgajatelja u radu.				
	2.9. Daje povratnu informaciju o rezultatima samovrednovanja i vanjskog vrednovanja odgojno-obrazovnog rada i zajedno sa stručnim saradnicima i odgajateljima planira strategije za prevladavanje teškoća i unapređivanje kvaliteta.				
	2.10. Sarađuje sa drugim odgojno-obrazovnim ustanovama u cilju uspostavljanja kontinuiteta i olakšanja prelaska djeteta iz vrtića u osnovnu školu.				
	2.11. Podstiče planiranje i realizaciju različitih aktivnosti i programa (na primjer kraći program, specijalizovani, kompenzacijski program), kojim se podržavaju razvoj, učenje i priprema za polazak u osnovnu školu djece koja ne pohađaju vrtić, te pruža podršku porodicama u zajednici.				

STANDARD 3. Profesionalni razvoj zaposlenih i unapređenje kvaliteta					
Opis standarda	INDIKATORI				
Direktor ustanove prati kvalitet rada i osigurava različite prilike za profesionalni razvoj sveg zaposlenog osoblja u skladu s rezultatima vrednovanja, postavljenim standardima kvaliteta i praćenjem efekata za svako dijete.	Direktor:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	3.1. Osigurava podsticajan ambijent za rad i za profesionalni razvoj i napredovanje zaposlenih.				
	3.2. Inicira i učestvuje u donošenju plana razvoja ljudskih potencijala ustanove i osigurava uslove za realizaciju plana.				
	3.3. Osigurava jednake prilike u realizaciji plana individualnog i kolektivnog stručnog usavršavanja i pomoć i podršku odgojno-obrazovnim radnicima za unapređenje kvaliteta i efekata rada.				
	3.4. Osigurava primjenu važećih standarda za utvrđivanje kriterija vrednovanja i ocjenjivanja, koristi indikatore kvaliteta odgojno-obrazovanog rada u praćenju, vrednovanju i savjetovanju zaposlenih.				
	3.5. Osigurava supervizije, sistematski prati i vrednuje rad osoblja i nagrađuje uspješnost zaposlenih u cilju razvoja kvaliteta rada u ustanovi.				
	3.6. Vršiti vrednovanja pojedinca, grupe i ustanove objektivno i dobronamjerno i o tome daje povratnu informaciju zaposlenima, naglašavajući postignute rezultate i motivirajući ih za dalje napredovanje uz sugerisanje oblasti za unapređenje.				
	3.7. Osigurava da zaposleni budu pravovremeno i objektivno ocijenjeni, kako bi mogli napredovati u skladu sa standardima kvaliteta i pokazanim ukupnim rezultatima.				
	3.8. Prati aktuelnosti u obrazovnoj teoriji i praksi i radi na vlastitom stručnom usavršavanju, piše i objavljuje radove i učestvuje na naučnim i stručnim skupovima.				
	3.9. Sarađuje sa visokoškolskim institucijama, profesionalnim udruženjima i organizacijama uključujući ih u proces savjetovanja i stručnog usavršavanja; kao i radi realizacije različitih istraživanja koja imaju za cilj unapređenje kompetencija zaposlenih i kvaliteta odgojno-obrazovnog rada.				
	3.10. Sarađuje sa drugim odgojno-obrazovnim ustanovama i učestvuje u radu različitih profesionalnih mreža i udruženja.				

STANDARD 4.
Timski rad i komunikacija

Opis standarda	INDIKATORI				
Direktor ustanove kreira pozitivnu klimu, podstiče timski rad i dobre odnose te komunicira s različitim grupama i individualcima sa uvažavanjem, jasno i uviđavno.	Direktor:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	4.1. Kreira inkluzivnu klimu i kulturu, osiguravajući da se svako dijete i porodica osjećaju dobrodošlim i prihvaćenim i da je svakom djetetu osigurano ostvarivanje prava na kvalitetan odgoj i obrazovanje;.				
	4.2. Ophodi se sa uvažavanjem prema svakom djetetu i porodici, kao i zaposlenim u instituciji, bez obzira na njihov socio-ekonomski status, nacionalnu i vjersku pripadnost, spol, sposobnosti i dr.				
	4.3. Pruža podršku zaposlenima u procesu rješavanja problema, pokazuje razumijevanje i modeluje konstruktivno i nenasilno rješavanje problema i sukoba.				
	4.4. Podstiče i njeguje timski rad i zajedničko rješavanje problema u svakoj situaciji.				
	4.5. Aktivno sluša, cijeni i uvažava sugestije i mišljenja zaposlenih, roditelja i predstavnika zajednice u vezi sa radom ustanove, planiranjem, realizacijom i evaluacijom programa.				
	4.6. U svim formalnim i neformalnim situacijama služi kao model ponašanja i komunikacije, obavljajući svoje obaveze sa entuzijazmom i motivišući ostale u ispunjenju zajedničke misije i vizije.				
	4.7. Reaguje na potrebe i zahtjeve drugih i odgovara na njih pravovremeno na jasan, djelotvoran i uviđavan način u pisanoj i usmenoj formi.				
	4.8. Uvažava profesionalni i ljudski integritet i dostojanstvo svake osobe.				
	4.9. Prepoznaje i javno promovise rezultate svih zaposlenih, te stvara prilike za zajedničko proslavljanje uspjeha, podstičući saradnju umjesto takmičenja.				

STANDARD 5. Promocija ustanove, predškolskog odgoja i obrazovanja i partnerstvo sa zajednicom					
Opis standarda	INDIKATORI				
Direktor predškolske ustanove razvija plan saradnje s predstavnicima zajednice i plan djelovanja u zajednici, promovišući rani razvoj i učenje, kao i samu ustanovu.	Direktor:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	5.1. Angažuje se u različitim akcijama kojima se zagovara i promoviše pravo svakog djeteta, na kvalitetan odgoj i obrazovanje od rođenja, u zajednici i šire.				
	5.2. Zauzima se za uključivanje predstavnika zajednice i javnosti u pružanju podrške djeci i ustanovi/vrtiću i stvaranju opće pozitivne klime kada su u pitanju potrebe djece i njihovih porodica.				
	5.3. Podstiče akcije u zajednici kako bi se pružila podrška porodicama i djeci i stvorilo okruženje koje podržava njihov razvoj (parkovi, biblioteke, pozorište i dr.).				
	5.4. Promoviše rad ustanove i informiše zajednicu o rezultatima rada, kao i potrebama djece i vrtića u aktuelnom trenutku i budućnosti.				
	5.5. Podstiče i priključuje se različitim aktivnostima u zajednici i društvu u cjelini, kojim se promoviše jednakost pristupa i osigurava uključivanje većeg broja djece u predškolske programe.				
	5.6. Osigurava da ustanova koristi javne, kulturne i druge resurse zajednice, kao i da resursi ustanove budu otvoreni ka zajednici.				
	5.7. Sarađuje s različitim privrednim (javnim i privatnim) organizacijama i institucijama od značaja u cilju osiguranja podrške djeci, porodicama i vrtiću u cjelini.				
	5.8. Aplicira za različite projekte i fondove kojima se unapređuje rad ustanove i poboljšava pristup kvalitetnom odgoju i obrazovanju za svako dijete, u saradnji s nevladinim organizacijama i drugim institucijama.				

STANDARD 6.
Partnerstvo s porodicama

Opis standarda	INDIKATORI				
Direktor ustanove omogućuje i podržava uključivanje roditelja i porodica kao partnera u procesu odgoja i obrazovanja djece, kao i u svim drugim aspektima rada ustanove.	Direktor:	Dosljedno	Ponekad	Rijetko	Primjer prakse
	6.1. Osigurava da ustanova razvija partnerstvo sa svim porodicama, razumije značaj, podržava i poštuje ulogu i odgovornost roditelja i porodica za razvoj djece.				
	6.2. Uključuje porodice i predstavnike zajednice da na svrsishodan način učestvuju u radu ustanove i vrtića, i u procese donošenja odluka.				
	6.3. Osigurava funkcionisanje vijeća roditelja i demokratski izbor predstavnika roditelja u vijeće i upravni odbor ustanove.				
	6.4. Informiše roditelje o svim događajima od značaja za rad ustanove i vrtića, za djecu i porodice i uvažava njihova mišljenja, ideje i sugestije.				
	6.5. Brine se da odgajatelji i osoblje uključuju roditelje i porodice u rad vrtića.				
	6.6. Stvara klimu i atmosferu u ustanovi u kojoj se svi roditelji uvažavaju i dobrodošli su.				
	6.7. Redovno komunicira s roditeljima i modeluje efikasnu i kvalitetnu komunikaciju.				